

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΦΕΣΗ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΝ

ΓΡ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

ἢ

ΕΡΩΣ ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ

καὶ κάποια ἄλλα διαλεκτὰ διηγήματα

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΕΣΗ
1914

111851

ΆΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΤΟ ΤΡΙΑΚΟΣΙΑΔΡΑΧΜΟΝ ΕΠΑΘΛΟΝ, διήγημα (1886).
ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ, μυθιστόρημα (1888).
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΙΓΑΛΟΣ, μυθιστόρημα (1890).
Η ΜΗΤΡΥΙΑ, διήγημα (1890).
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ (1891).
ΠΑΙΔΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ (1896).
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Πρώτη (1901).
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Δευτέρα (1903).
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Τρίτη (1907).
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΣΤΕΦΑ (1906).
Ο ΚΑΚΟΣ ΔΡΟΜΟΣ κι' Άλλα καινούργια Διηγήματα (1911).
ΘΕΑΤΡΟΝ, Τόμος Α' (1913).
ΘΕΑΤΡΟΝ, Τόμος Β' (1913).
Ο ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΒΡΑΧΟΣ, μυθιστόρημα (1914).

Πρὸς ἔκδοσιν:

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ, Σειρά Τετάρτη (Πετριές στὸν ἥλιο, Ἀντάρτης, κλπ).
ΘΕΑΤΡΟΝ, Τόμος Γ'.
ΣΤΑΧΥΑ ΚΑΙ ΠΑΠΑΡΟΥΝΕΣ, (Ἐντυπώσεις, χρονογραφήματα, κρι-
τικαὶ μελέται).
ΟΛΕΘΡΙΟΣ ΕΡΩΣ, ἀθηναϊκὸν μυθιστόρημα.
ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ, μιὰ παλιὰ ξακυνθινὴ ἱστορία.
ΜΥΣΤΙΚΟΙ ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ, μυθιστόρημα.
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^ο
ΑΙΩΝΑ.

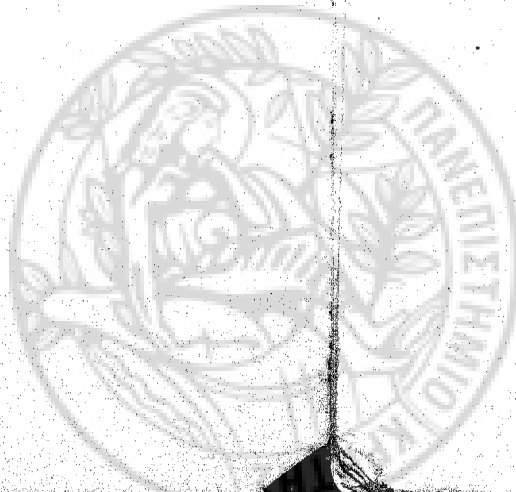
ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Α. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

111851

»Ω ΣΥ! ΠΟΥ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΤΟ ΝΟΙΩΘΗΣ,
»ΕΓΓΕΜΙΣΕΣ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ ΟΛΑΚΕΡΗ ΜΕ
»ΤΟ ΒΑΘΥΤΕΡΟ ΠΟΝΟ, ΔΕΞΟΥ ΑΠΟ ΤΑ
»ΣΠΑΡΑΓΜΕΝΑ ΒΑΘΗ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΜΟΥ,
»ΠΟΛΥΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΜΟΥ, ΕΝΑ ΦΙΛΙ ΑΛΗ-
»ΘΙΝΟ, ΕΝΑ ΦΙΛΙ ΑΘΑΝΑΤΟ, ΑΠΟ ΚΕΙΝΑ
»ΠΟΥ ΜΟΝΟ ΜΙΑ ΠΟΝΕΜΕΝΗ ΑΓΑΠΗ,
»ΣΑΝ ΤΗ ΔΙΚΗ ΜΟΥ, ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΔΩΣΗ».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ «Στέλλα Βιολάντη» («Ἔρως Ἐσταυρωμένος») εἶνε γραμμένη πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν. Γιὰ κάμποσο καιρὸ ἐθεωρεῖτο τὸ καλύτερο ἀπὸ τὰ διηγήματά μου. Ἐπειτα τὴν ἐξετόπισαν ἄλλα νεώτερα. Κανένα ὁμως δὲν εἶχε τὴν δημοτικότητά του καὶ κανένα δὲν ἐδιαβάσθηκε ὅσο αὐτό. Μποροῦμε νὰ κρίνουμε κι' ἀπ' τῆς φορῆς ποῦ τυπώθηκε. Πρῶτα μπήκε στὰ «Παναθήναια» τοῦ 1901 (Τόμος Α', σελ. 283 καὶ κ.). Ἐπειτα τὸ ξανατύπωσα στὴν Β' Σειρὰ τῶν «Διηγημάτων» μου, ποῦ εἶνε τώρα ἐξαντλημένη. Ἀπὸ κεῖ τὸ πῆραν ἄλλα ἑπτὰ τοῦλάχιστον περιοδικά. Ὡστε τὸ σημερινὸ τύπωμα πρέπει νὰ εἶνε τὸ δέκατο. Ἐπειτα ἔγεινε δράμα, μὲ σκηνικὴ μουσικὴ τοῦ κ. Καλομοίρη καὶ παίχθηκε στὰς Ἀθήνας καὶ παντοῦ ὅπου πῆγε ἡ Μαρίκα Κοτοπούλη, τὰ τελευταῖα αὐτὰ ἔξη χρόνια. Λίγα πλάσματα τῆς νεοελληνικῆς φαντασίας καὶ λίγα φιλολογικὰ ὀνόματα ἀντιλαλήθηκαν σὰν τὸ «Στέλλα Βιολάντη». Καὶ γιὰ τὸ μοναδικὸ τοῦ πράγματος θ' ἀναφέρω, ὅτι τὸν καιρὸ ποῦ πρωτοπαίχθηκε στὰς Ἀθήνας τὸ δράμα, ἕνας πιλοπώλης, γιὰ ρεκλάμα, ἐτύπωσε στῆς κορδέλλες τῶν ναυτικῶν του παιδικῶν καπέλλων τὸ ὄνομα «Στέλλα Βιολάντη» ! Ὑστερα ἀπὸ τὴ δημοτικότητα αὐτὴ τοῦ ὀνόματος τῆς ἡρώιδος, μοῦ φάνηκε πῶς ἔπρεπε νάντικαταστήσω μ' αὐτὸ καὶ τὸν πρῶτο ἐκείνο τίτλο τοῦ διηγήματος «Ἔρως Ἐσταυρωμένος», ποῦ δὲν τὸν μεταχειρίζεται πιά κανένας. Φωνὴ λαοῦ . . .

Ἡ «Στέλλα Βιολάντη» δὲν εἶνε ἐντελῶς πλάσμα τῆς φαντασίας μου. Δυὸ παρόμοια δράματα ποῦ συνέβησαν στῆς ἡμέρες μου, σχεδὸν μπροστὰ στὰ μάτια μου, μοῦ ἔδωσαν ἀφορμὴ νὰ πλάσω ἕνα τρίτο, δικό μου. Πολλοὶ βρῆκαν τὸν Παναγιῆ Βιολάντη ὑπερβολικὰ κακὸ. Δὲν τὸ πιστεύω... Ὅχι μόνο πιστότατα ἀντιγραμμένος εἶνε ἀπὸ τὴ ζωή, ἀλλὰ ἔχει καὶ

τόσο δικιο στα καμώματά του, όσο και η Στέλλα. Στο δράμα αυτό πα-
λέβουν η πατρική εξουσία μ' όλα της τα δικαιώματα, και η ελευθερία
του ατόμου με τα δικιά της. Ο Παναγής Βιολάντης δέν είνε καθυατό
κακός. Είνε μόνον κυριευμένος δλόψυχα από την ιδέα, ότι πρέπει να
διευθύνη τὰ παιδιά του, τὸ σπίτι του. Καί ὄχι κἄν ὅπως θὰ ἤθελε αὐ-
τός, ἀλλὰ ὅπως θέλει ὁ κόσμος, ποῦ λογαριάζει τὴν ὑπόληψί του και
ποῦ τὸν τρέμει. Στενεύει τὴν καρδιά του γιὰ νὰ κἀνῃ τὸ χρέος του
σκληρά, ἀμείλικτα. Βέβαια, ὅλη ἡ συμπάθειά μας φέρεται πρὸς τὴ
Στέλλα Βιολάντη, ποῦ θυσιάζεται γιὰ μιὰ ιδέα ὑψηλότερη, εὐγενικώ-
τερη, ἀνθρωπινότερη. Ἀλλὰ και ὁ Παναγής δέν πρέπει νὰ φαίνεται
λιγότερο δυστυχισμένος. . .

Κριτικές ἀναρίθμητες γράφτηκαν γιὰ τὴ «Στέλλα Βιολάντη». Μὰ
ἀπὸ τῆς πιὸ ὀραίες και ἐνθουσιαστικές είνε ἐκεῖνη ποῦ δημοσίευσε στὴν
«Ἀκρόπολι» (1903) ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης. «Αὐτὸ τὸ διήγημα—λέ-
γει—πλησιάζει πρὸς τὸ κλασσικό, τουτέστι πρὸς τὸ τέλειο». Ἀλλὰ
ἔδῶ θὰ ταίριαζε νὰ τυπώσω ἕνα ἀνέκδοτο κριτικὸ γράμμα, ποῦ μοῦ
ἔστειλε τότε ὁ ἀλησμόνητος Περιελλῆς Γιαννόπουλος. Τί σοφή, τί βαθειά
ποῦ είνε ἡ ἀνάλυσι ποῦ κἀνει, και πόσο μ' ἐκολάκεψε ἡ προσοχὴ τοῦ
χάρισε στὸ ἔργο μου ἕνας τέτοιος ἀνθρώπος! Δυστυχῶς, θὰ ἔπρεπε νὰ
ψάξω στὰ παλιὰ μου χαρτιά, τὰκατάστατα, και δέν ἔχω τώρα καιρό.

Μάϊος, 1914

ΓΡ. Σ.

ΣΤΕΛΛΑ ΒΙΟΛΑΝΤΗ (*)

Στὸν κύριο Γρηγ. Ξενοπούλο
ἀφοῦ διάβασα τὸν «Ἐσταυρω-
μένον Ἔρωτα».

Ψυχὴ τοῦ θρήνου,
Τοῦ μαρτυρίου και τῆς θυσίας,
Στέλλα Βιολάντη!
Μέσ' στὸ μοσκόβολο νησάκι ποῦ ἀνασαίνει
Μὲ τὴν πνοὴ τοῦ γιασεμιοῦ και μὲ τοῦ κρίνου,
Ὡ φλόγα ἐρωτικὴ πλατειὰ χυμένη!
Ἐπέταξε ἡ ψυχὴ σου
Μέσ' ἀπὸ τὴν ἀνήμερη τὴ φυλακὴ σου,
Γιὰ νὰ ὀμορφῆνη κάποια κόλασην
Ἱστορισμένη

(*) «Ὁ Ἐσταυρωμένος Ἔρωτας» πρωτοδημοσιεύθηκε στὰ «Παναθή-
νια» τοῦ 1901. Ἐκεῖ τὸν διάβασε ὁ ποιητὴς κ' ἔστειλε στὸν συγγρα-
φέα αὐτὸ τὸ ποίημα. Ἀργότερα (1908), ὅταν ἡ «Στέλλα Βιολάντη»,
ἔγινε δράμα, ὁ συγγραφέας ἔβαλε αὐτὸ τὸ ποίημα ἀντὶ προλόγου.
Ἀπαγγέλλεται στὴν ἀρχή, πρὶν ἀνοίξῃ ἡ αὐλαία, μὲ ὑπόκρουσι ὀρχή-
στρας, γραμμὴν ἀπὸ τὸν κ. Μ. Καλομοίρη.

Ἄπο κανένα Δάντη,
Στέλλα Βιολάντη!

Στὴ φιλική σου μέσα τὴν ἀνήμερη,
Σοῦ μοσχοβόλησα τὴ φρίκη σου
Καὶ σοῦ ἔγινα ὄνειρό σου·
Καὶ τὸν ἀνάξιον ἀγαπητικό σου
Τὸν ἔφερα, (ὄχι ὡς ἦτανε), προστά σου,
Τὸν ἔφερα καθὼς τὸν ἐλαχτάριζεν
Ἡ δυνατὴ παρθενικὴ καρδιά σου
Καὶ τὴ στερνὴ σου τὴν πνοή
Τὴ δέχτηκα καὶ τὴν ξεπροβόδησα
Στῶν τρυγониῶν τοὺς θρήγους,
Στῶν καθαρῶν νερῶν τὰ μουρμουρίσματα
Καὶ στοὺς δόλευθους καὶ δάσπρους κρίνους.
Καὶ τὴν πνοή σου τὴ στερνὴ
Τὴ βόηθησα νὰ πῆ νὰ ζωντανέψη,
Σὲ κάποιους ἄλλους κόσμους πῶ μεστοῦς,
Κάποια καρδιά βαθύτερη
Κ' εὐγενικώτερη μιὰ σκέψη.
Κ' ἔγινα Μοῦσα 'ς ἓνα ποιητὴ
Καὶ τοῦ ψιθύρισα νὰ σὲ ἀναστήση. (*)

Εἶμαι ἡ φτωχοῦλα ἡ ρεξεντά,
Ἐκεῖνὴ ποῦ εἶχ' ἀνθίσει
Στῆς φοβερῆς σοφίτας σου τὴν ἄκρη
Κι' ἀγγάντια στὴ σκληράδα τῶν οὐτιδαίων,

(*) Ἱστορίση διορθώνει ὁ ποιητὴς σὲ δευτέρῃ ἐκδοσὶ αὐτοῦ τοῦ ποιήματος. Καὶ σὲ μᾶς τὸ Ἱστορίση φαίνεται πῶς ταιριαστό. Ἀφίνουμε ὅμως τὸ ἀναστήση, γιατί ἐπάνω 'ς αὐτὴ τὴ λέξι εἶνε καμωμένη ἡ μουσικὴ τοῦ κ. Καλομοίρη.

Κι' ἀπάνου στὸ σκληρὸ τοῦ πάθους σου διαμάντι,
Ἦμιον ἐγὼ τὸ δάκρυ
Ποῦ ὁ βαθύς σου ὁ πόνος
Τό εἶχε στερέψει ἀπὸ τὴ βρούση τοῦ ματιοῦ σου,
Στέλλα Βιολάντη!

7 Ἀπριλῆς 1901

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ἀθήναι, 12 Ἀπριλίου 1901

Ἀγαπητέ μου Παλαμά,

Εἶχα σὺν ἓνα προαίσθημα, — δὲν ξέρω γιατί, ἴσως ἀπὸ μερικὰ καλὰ γράμματα ποῦ εἶχα λάβει γιὰ τὸν «Ἐσταυρωμένον Ἔρωτα» — ὅτι κάποια μεγάλη καὶ ξεχωριστὴ τιμὴ ἐπερίμενεν αὐτό μου τὸ διήγημα.

Καὶ νά, προχθὲς τὸ βράδυ, μοῦ ἔρχεται τὸ θαυμάσιο ποίημά σου. Ἄργησα, βλέπεις, νὰ σ' εὐχαριστήσω, γιατί ἄργησα καὶ νὰ συνέλθω ἀπὸ τὴ συγκίνησι ποῦ μοῦ ἐχάρισες. Ὡ τὴν εὐτυχισμένη Στέλλα Βιολάντη! τὴ μακαρίζω ποῦ τὴν ἔφαλεν ὁ Ποιητὴς, καὶ τῆς εἶπε τὰ ὄρατα καὶ ἀρμονικὰ λόγια, ὅσα ἤθελα μὰ δὲν μποροῦσα νὰ τῆς 'πῶ ἐγώ. . . Σ' εὐχαριστῶ, ἀδελφέ! Μοῦ στόλισες μὲ διαμάντια ἀληθινὰ τὸ φτωχό μου ἔργο, καὶ μοῦ ἔκαμες τὴ μεγαλύτερην εὐτυχία τῆς ζωῆς μου.

Καὶ τώρα, θὰ μοῦ ἐπιτρέψης νὰ δημοσιεύσω τὸ ποίημά σου σὲ κλάϊ τοῦ «Ἐσταυρωμένου Ἔρωτος»; Βέβαια δὲν θὰ μοῦ τὸ ἀρνηθῆς. Εἶνε σὺν ἐκεῖνες τῆς ζωγραφιστῆς κορνίζες ποῦ ἀξίζουν πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν εἰκόνα· καὶ τῆς ἀνήκει.

Σ' εὐχαριστῶ καὶ σὲ φιλῶ.

Δικός σου
ΓΡΗΓ. ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΓΝΩΡΙΣΑ τὴ Στέλλα Βιολάντη, ἄνθος μέσα εἰς «τὸ ἄνθος τῶν λαμπρῶν ζακυνθίων παρθένων», ποῦ ψάλλει ὁ ποιητής μας.

Εἶχε τὴν κάτασπρη, τὴ γαλατένια σάρκα τοῦ κρινίου· κι' ἀλήθεια, ἦταν περισσότερο λουλοῦδι παρὰ ἄνθρωπος τὸ δροσερὸ καὶ λευκὸ αὐτὸ πλάσμα, μὲ τὰ μαῦρα μάτια τὰ χαριτοβλέφαρα.

Τὴν ἐγνώρισα μπουμποῦκι ἀνάνοικτον ἀκόμα καὶ ἄγουρο, καὶ τὴν εἶδα πάλι ὅταν ὄριμασε κ' ἐπροωάνοιξε τὰ παρθενικά φύλλα — ὦ, τί θαυμαστή ποῦ ἦταν! — κ' ἐσκόρπισε τὴν εὐωδίαν τῶν πρώτων ἡμέρων...

Τὴν εἶδα μιὰ βραδυὰ καλοκαιριοῦ ἀλησιμόνητη, στὸ μαγικό μας Κρουονέρι, μέσα στὴ βάρκα, στὸ «θαλάσσιον ξύλον» τοῦ ποιητοῦ μας, ποῦ ἔπλεε «γέμον ἔρωτος καὶ φωνῶν μουσικῶν». Καὶ τὴν εἶδα στὸ πλάγι τοῦ νέου, τοῦ πλάγιου, ποῦ τῆς ἐψιθύριζε λόγια κρυφά, ἐνῶ ἐκείνη κρατοῦσε ψηλὰ τὸ κεφάλι, κ' ἔλεγε πῶς δὲν τᾱκούει κι' ἂν τᾱκούη, πῶς δὲν τᾱ πιστεύει τὰ λόγια τὰ πλάνα. Ἄ, εἶχε τὴν ὑπερηφάνεια τοῦ καλοῦ κορίτσι! Μὰ στὴν ἄκρη τῶν μαύρων ματιῶν, μ' ὄλο τὸ ξάφνιασμα καὶ τὴ στενοχώρια, μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα σὰν μιὰν ἀκτῖνα χαρᾶς μυστικῆς. Ὡ, τὰ ψευτόλογα ποῦ πλανοῦν τοὺς ἀθώους! Μὴ δὲν ἦταν ἡ μεγάλη ἐκείνη βραδυὰ τῆς ζωῆς της, ποῦ ἐπίστεψεν ἡ κόρη στὸ τέλος πῶς εἶνε ἡ Ἐκλεκτή, λίγες

«ὄρες πρὶν πῶς μὰ κῆλα χαρτιῶ φιστιλί, μὲ τὴν ἄσπρη μαρμαρίτα στὴν κόχη, καὶ πρὶν χαράξῃ ἐπάνω τὴν αἰώνια κατάδική της: «Ἐἴμαι δική σου!»;

Καὶ τὸ ἔγραψε μ' ἀπόφρασιν ἢ ἀθώα, καὶ τὸ εἶπε μὲ πεποῖθησι, γιὰ νὰ μὴν τὸ ξεπῆ. Κι' ἀπὸ τότε τῆς ἐχάρισα ὅλη μου τὴ συμπάθεια, γιατί ἦταν τὸ θῦμα. Καὶ μὰ Νεραΐδα ποῦ γνωρίζει ὅλα τὰ μυστικά, μὰ Νεραΐδα ποῦ ξέρει τί γίνεται σὲ κάθε καρδιά, σὲ κάθε σπίτι, σὲ κάθε παράμερο, σὲ κάθε σκοτάδι, Ἄντ' ἡ μ' ἐπῆγε στὸ σπίτι τῆς Στέλλας Βιολάντη, — στὸ νεώτεστο παλατεῖο τῆς Καινούργιας Ρούγας, — κ' ἐκεῖ μοῦ τὰ εἶπε, κ' ἐκεῖ μοῦ τὰ ἔδειξεν ὅλα!

Κ' εἶδα τὸν κρίνο μαραμμένο, ὅταν ἄστραψε κ' ἐβρόντησε κατ' ἐπάνω του ἡ πατρικὴ ὀργή. Μὰ καὶ τί ἄλλο ἤθελε γιὰ νὰ μαραθῆ ἓνας κρίνος;

Κ' εἶδα τὴ θλίψη τῆς Στέλλας τὴν ἀδάκρυτη, τὴ βουβή, τὴν ὑπερφύρανη. Καὶ τὴν εἶδα πληγωμένη, μωλωπισμένη, ἀλλὰ τοὺς φοβερωτέρους σπαραγμούς, τὴ μεγαλύτερην ὀδύνη ἔχοντας κρυμμένη βραβεῖα στὴν ψυχὴ, — τὴ Στέλλα τὴν ἐρωτευμένη ποῦ ἐμαρτυροῦσε.

Καὶ τὴν ἄκουσα νὰ ψιθυρίζῃ μ' ἀνέκφραστη συντριβὴ τὸ ἀπελπισμένο ἐκεῖνο: «Ἄχ, πάει! δὲν μὲ χωράει ἄλλο τὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου!» Κ' ἔπειτα εἶδα ὅλο τὸ ἐξαφνικόν, τὸ τρομακτικὸν ξύπνημα τῆς δυνατῆς ἐκείνης ψυχῆς, ποῦ τὴν ἐδοκίμαζεν ἡ βία καὶ τὸ μαρτύριον. Κι' ἄκουσα τὰ χίλια «ὄχι» ποῦ ἐπρόφερε, τὸ ἓνα σπαρακτικώτερο ἀπὸ τ' ἄλλο, τὰ «ὄχι» τὰ πεισματικά, τὰ ἰσχυρὰ καὶ μεγαλόπρεπα, ποῦ ἔμοιαζαν μὲ τόσους βράχους, μέσα στὴν ἄγρια θάλασσα τῆς ὀργῆς, τοῦ μίσους, τῆς ἀδικίας.

Κ' ἔπειτα τὴν εἶδα νάνεβαίνῃ τὸ Γολγοθᾶ της, τὴ στενὴ ἐκείνη καὶ γυριστὴ σκαλίτσα τῆς σοφίας, σὰν φάντασμα στὸ σύθαμπο μέσα τοῦ δειλινοῦ, στὸ φῶς ποῦ ἔστελνεν ἀπὸ δυὸ μικροὺς φεγγίτες ἢ ψυχομαχοῦσα ἡμέρα... Κ' ἦταν στὸ μπράτσο τοῦ πατέρα της, τὴν ὥρα ἐκείνη, κ' ἔλεγες πῶς μετάνοιωσε

ὁ γέρος γιὰ τὴν σκληρότητά του καὶ πῶς τὴν ὠδηγοῦσε στὸ γαμπρό. «Ἄχ, ναί, σὲ Κάποιον τὴν ὠδηγοῦσε καὶ τότε...»

Καὶ τὴν εἶδα ψηλά, στὴ μικρὴ καμαροῦλα τῆς σοφίας, ποῦ τῆς ἐνθύμιζε τὰ εὐτυχισμένα παιδικὰ της χρόνια, μὲ τὴν ἀνθισμένη ρεζεντὰ στὸ παράθυρο, στὴ στενὴ καμαροῦλα ποῦ, — ὦ εἰρωνεία! — τὴν εἶχαν κλείσει μεγάλη, ἢ νάρνηθῆ τὴν Ἀγάπη της ἢ νὰ πεθάνῃ.

Κ' ἐδῶ μέσα τὴν εἶδα νὰ κλάψῃ, γιὰ πρώτη καὶ ὕστερη φορὰ. «ὦ, τὸν ἀπέραντον ἐκεῖνο θρηῖνο! Ἡ νύκτα ἐκλαιγε μαζί της, κ' εἰς τὸν κατάμαυρον οὐρανὸν τὰ ἄστρα ἔλαμπαν δακρυστάλακτα.

Καὶ κάτω... κάτω ἐγιόρταζαν χαροκόποι, ἐδιασκεδάζαν, ἐτραγουδοῦσαν. Ἀλήθεια: ἀπ' ὅλην αὐτὴ τὴν ἱστορία, κανένας ἄλλος δὲν εἶχε νὰ ὑποφέρῃ, παρὰ ἡ Στέλλα, — ἄχ, ἡ δυστυχισμένη ἡ Στέλλα.

Καὶ μὴν αἰγῆ, εἶδα σκόρπια τὰ γλωμά, τὰ μαραμμένα πέταλα τοῦ κρίνου... Ἡ Στέλλα Βιολάντη ἐπροτίμησε νάρνηθῆ τὴ ζωὴ της παρὰ τὴν Ἀγάπη της. Καὶ πέθανε χωρὶς νὰ μ' ἴθῃ ποτὲ τὴ φοβερὴν ἀλήθεια, — τὴν ἐλυπήθη πιά ὁ Θεός, — πέθανε μὲ τὴ γλυκεῖα πλάνη πῶς κάποιος τὴν εἶχεν ἀγαπήσῃ.

Τότε, ὦ, τότε ἡ μυστικὴ μου συμπάθεια ἔγινε λατρεία. Καὶ μὲ τὴ λατρεία αὐτὴ, θὰ στήσω σήμερα τὸ βωμὸ μου, μικρὸ καὶ φτωχὸ καὶ ἀστόλιστο: καὶ δὲν ἐλπίζω νὰ μοῦ τὸν στολίσουν παρὰ μερικὲς «καλὲς κ' αἰσθαντικὲς ψυχῆς» μὲ τὰ διαμάντια τῆς συμπαθείας, ποῦ ἴσως θὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ὁ ἐσταυρωμένος αὐτὸς Ἔρως, στὴ θλίψη τοῦ φρικτοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ ἀδίκου θανάτου.

Ἦταν ἐποχή, ποῦ οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Ἀγγλικοῦ Τηλεγραφείου ἐπαίζαν, στή μικρὴν ἐκείνη πόλι, ρόλο *χρυσῆς νεολαίας*. Παιδιά καλῶν οἰκογενειῶν οἱ περισσότεροι, χωρὶς ἀνάγκες, ἐξόδευαν τὸ μικρὸ τους μισθὸ σὲ λοῦσα καὶ σὲ διασκεδάσεις. Στὴν ἐνδυμασία καὶ στοὺς τρόπους, οἱ δυὸ ἢ τρεῖς ξένοι τηλεγραφηταί, νεαροὶ Ἀγγλοὶ, εὐσωμοὶ καὶ ροδοκόκκινοὶ, ἐχρησίμευαν ὡς ὑπόδειγμα εἰς τοὺς ἐντόπιους. Τὰ ἴδια κομψὰ καὶ πλατειὰ κοστούμια, τὰ ἴδια παράξενα καπέλλα, τὰ ἴδια χρωματιστὰ ὑποδήματα, οἱ ἴδιες σκερτσόζικες γραβάτες, καὶ πάντα στὴν κομπότρυπα ἓνα λουλουδι φανταχτερό. Τοὺς σχετικῶς εὐπόρους ἐπροσπαθοῦσαν νὰ μιμοῦνται καὶ οἱ πτωχότεροι συνάδελφοι. Ἔτσι ὁλόκληρον τὸ σωματεῖον ἐσκορποῦσε μιὰ λάμψη, ποῦ εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ τραβᾷ κάθε πεταλοῦδα ἢ πεταλουδίτσα, τὸ δὲ γυναικεῖον ὄνειρον τῶν δεκαοκτῶ καὶ εἴκοσι χρόνων ἦταν ἐκεῖ ὁ «ἄγγλος» τηλεγραφητής, ὅπως ἐδῶ στὰς Ἀθήνας ὁ Εὐέλπις ἢ ὁ Δόκιμος.

Τῆς περισσότερες ἐπιτυχίες ἐμετροῦσεν ὁ Χρηστάκης Ζαμάνος. Δὲν ἦταν ὁ πιδ εὐμορφος, οὔτε ὁ πιδ πλούσιος. Μελαχροινὸς πολὺ, μὲ παχειὰ χεῖλη, μὲ κάτασπρα δόντια, μὲ σγουρὰ κατάμαυρα

μαλλιά, ἀμούστακος σχεδόν, ψηλὸς καὶ ἀτελείωτος, καθὼς ἐφοροῦσε τὴν ἀγγλικὴν του φορεσιά, ἔμοιαζε λιγάκι μ' ἐξωτικὸν ἡμίγριον, ποῦ ἐπολιτίσθη τότε ὕστερα ἀπὸ Ἀγγλους. Σοῦ εἶχεν ὅμως μιὰ γλύκα, μιὰ χάρι ὁ μασκαρᾶς! Τὸ γέλιο του μάλιστα, — ἓνα χαμόγελο παιδικό, γεμάτο καλωσύνη καὶ ἀθωότητα, — ἔσταζε μέλι καὶ κατακτοῦσε κόσμον. Τὸν ἀγαποῦσαν ὅλοι, χωρὶς νὰ ἐρωτᾷ κανεὶς τί ἦταν ἀπὸ μέσα. Οἱ γυναῖκες, μικρῆς, μεγάλης, ἐτρελλαίνοντο νὰ τὸν βλέπουν· τὰ ματάκια ἐγλάρωναν ἐρωτικώτατα μόλις τὸν ἀντίκρουζαν στὸν περίπατον καὶ οἱ τσέπες τοῦ χαϊδεμένου ἦσαν πάντα γεμάτες ραβασάκια, ἀπὸ τὰ παρθενικὰ καὶ δειλὰ ὡς τὰ πιδ τολμηρὰ καὶ ξετσιπῶτα.

Ἡ Στέλλα, ἡ μεγαλύτερη κόρη τοῦ Παναγῆ Βιολάντη, τὸν ἐκύτταζεν ἀδιάφορα. Δὲν εἶχε τόση φιλοδοξία αὐτῆ· δὲν ἔβαλε ποτὲ μὲ τὸ νοῦ της νὰ κατακτήσῃ νέον, ποῦ καθεμιά τὸν ἤθελε καὶ τοῦ τὸ ἔδειχνεν. Ἐπειτα εἶχε καὶ τὴν υπερηφάνεια του τὸ καλὸ κορίτσι. Δὲν θὰ καταδέχτο ποτὲ νὰ γείνη μιὰ ἀπ' τῆς πολλῆς. Νάγαπηθῆ ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπον ἀληθινά, νὰ τὸν ἀγαπήσῃ ἀληθινώτερα, νὰ τῆς τὸν δώσῃ μὲ τὴν εὐχὴ του ὁ πατέρας της καὶ νὰ ζήσουν εὐτυχισμένοι, αὐτό, ναί, ἦταν τὸνειρό της. Κ' ἐνοοῦσεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἦταν, δὲν μπορούσε νὰ εἶνε ὁ Χρηστάκης Ζαμάνος· γι' αὐτό, ἂν καὶ τὸν ἐγνώρισε λιγάκι, ἂν καὶ τῆς ἄρεσε κατὰ βάθος, ἐξακολουθοῦσε νὰ τὸν κυττάζῃ ἀδιάφορα. Ὅποτε τὴν ἐχαιρετοῦσεν εἰς τὸν περίπατον, ἡ Στέλλα ἀνταποκρίνετο μὲ ὄλην τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια καὶ κάποτε ποῦ ἐκάθησε δίπλα της εἰς τὸ Ζαχαροπλαστεῖον, — σύμπτωσις βέβαια, — δὲν ἐγύρισε νὰ τὸν κυττάξῃ οὔτε μιὰ φορὰ.

Δὲν ἦταν εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐξηγήσῃ αὐτὸ ὁ Ζαμάνος, καὶ τὸ παρεξήγησε τὸ ἐπῆρε γιὰ περιφρόνησι· ὁ ἐγωισμὸς τοῦ χαϊδεμένου ἐπληγώθη, καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ Στέλλα Βιολάντου ἐκαρφώθη στὰ καλά.

— Ἄσε τὴν κ' ἔγνοια της, εἶπε σ' ἓνα φίλο του, στὸν
Στέλλα Βιολάντη

Ἄγγλο Στέφενσον, — ἄσε την και θά την κάμω ἐγὼ νὰ βουρλοιστῆ!

Ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὁ κατακτητῆς ἐδυσκολεύθη. Κάθε τρόπον μεταχειρίσθηκε γιὰ νὰ τῆς δείξῃ ἀγάπην, γιὰ νὰ τὴν πείσῃ ὅτι αὐτὴν προτιμᾷ ἀπ' ὅλες· ἀλλὰ ἡ Στέλλα ἄργησε νὰ τὸ καταλάβῃ, καὶ προπάντων ἄργησε νὰ τὸ πιστέψῃ.

Ἐπιτέλους ἐδέχθη κ' ἓνα γράμμα του. Τῆς τὸ ἔβαλε μετ' ἑσέως ἐν τῇ χερί, τῇ βραδυᾷ ποῦ εἶχαν πάγει μετ' ἑσέως ἐν τῇ βράχῃ ἐν τῷ Κρονόρι, μιὰ μεγάλη παρῆα. Τῆς ἤλθεν, ἀλήθεια, νὰ τοῦ τὸ δώσει ὀπίσω· ἀλλὰ τὰ ἔχασεν, ἔτρεμεν ὅλη, δὲν ἤξερε πῶς νὰ τὸ κάμῃ χωρὶς νὰ ἐκτεθῆ. Κ' ἔτσι, γιὰ νὰ μὴ γείνη σκάνδαλο, τὸ ἔχασεν εἰς τὴν ἀσημένια τῆς ζώνῃ, μετ' ἑσέως νὰ τοῦ τὸ γυρίσῃ ἀλλοιῶτα, χωρὶς κἀν νὰ τὸ ἀνοίξῃ. . .

Ὡς που νὰ φτάσῃ ἐν τῷ σπιτί της, ἀλλάξῃ λίγο τὴ γνώμη· ἔπειτα ἔτυχε κ' ἓνας ἄλλος πειρασμός: τὸ γράμμα ἦταν ἀνοικτὸ, χωρὶς φάκελλο.

Ἐκλείσθηκε ἐν τῇ καμαροῦλα της, ἀργά, καὶ πρὶν νὰ γυρνῆ, τὸ ἐδιάβασε. Πόσες φορές; Οὔτε κ' ἐκείνη δὲν ξέρει. Ξέρει μονάχα, ὅτι ὅλο τὸ κερί τοῦ κομοδίνου της εἶχε κατ' ἑσέως τὸ γαλάζιο κανδηλάκι ποῦ ἔκειε ἐν τῷ κομῷ ἄρχισε νὰ τσιτσιρίζῃ· ἀπὸ τῆς γοίλλης τοῦ παραθύρου ἐθαμπόφειγε τὸ καλοκαιρινὸ γλυκοχάραγμα· κ' ἐκείνη ἀκόμα μετ' ἑσέως τὸ γράμμα ἐν τῇ χερί, ντυμένη ὅπως ἤλθε, ξέχωρ' ἀπὸ τὸ ψάδινο καπελλάκι καὶ ἀπὸ τὴν ἀσημένια ζώνῃ, ποῦ τὰ εἶχε πετάξῃ ἐπάνω ἐν τῷ κρεββάτι! . . .

Ἐ, ὡς τὴν ὥραν ἐκείνη ἡ Στέλλα τὸ εἶχε πιστέψῃ. Εἶχε καὶ τὴν ὑπερηφάνειά της τὸ καλὸ κορίτσι. Καὶ γιὰ τὴν τάχα νὰ μὴ τὴν ἀγαποῦσεν ἀληθινά, κ' αὐτὴν μονάχα, ὁ Χρηστάκης; Δὲν τῆς ἄξιζε μήπως; Δὲν ἦταν εὐμορφή; δὲν ἦταν ἀπὸ σπιτί καλὸ; δὲν εἶχε προῖκα μεγάλη; Καὶ τί τῆς ἔλειπε; ποιά ἦταν ἡ καλύτερή της;

Καὶ μετ' ἑσέως τὸ χάρμα τοῦ ἐρωτικοῦ γραμματός, μετ' ἑσέως τὸ ψιδύρισμα τῶν γλυκῶν λόγων ποῦ ἐπλημμυροῦσαν τὸ δωμάτιον ὡς μετ' ἑσέως μουσικήν, ἐξύπνησεν ὅλος ὁ ἐγωισμὸς τῆς ὡραίας καὶ πλουσίας

νοικοκυροπούλας, ποῦ εἰς τὴν κοινωνίαν ἐκείνην εἶχε ἀντίζηλος ἀρχοντοπούλας καὶ κοντεσίνες. Κ' ἐξύπνησεν εὐχάριστα πολὺ, ὡς ἓνα αἶσθημα ἱκανοποιήσεως βαθειᾶς, ποῦ ἐτόνωνε τὸ παρθενικὸν σῶμα, μ' ὅλην τὴν ἐξάντλησιν τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς συγκινήσεως. Ὡ, ναί, τὴν ἐξεχώρισεν ὁ Χρηστάκης καὶ τὴν ἀγάπησεν. Ἦταν ἡ Ἐκλεκτή.

Καὶ μετ' ἑσέως τὴν σκέψιν αὐτὴν, ἀνώρθωσε τὸ κυπαρισσένιον ἀνάστημα, κ' ἐπρότεινε τὰ ὄριμα στήθη, κ' ἄνοιξεν ἀπλανῆ καὶ ὄνειροπόλα τὰ χαριτοβλέφαρα μαῦρα μάτια, κ' ἐσήκωσε τὰ τριαντάχρια ὡς τὸ κεφάλι, κ' ἐτράβηξε τῆς μεγάλης φουρκέτες ποῦ τῆς ἐκρατοῦσαν τὸν κότσο, κ' ἐτινάχθη μετ' ἑσέως ζῶου ὡραίου, ὑπερηφάνου, κ' ἄφησε νὰ καταπέσῃ ὡς μαῦρος χεῖμαρρος ἡ ἀφθονὴ κόμη της. . . Ἐπειτα συνέπλεξε τὰ δάκτυλα ἀποπίσω, κ' ἐστήριξε τὸ ἰνίον εἰς τὰς παλάμας. Εἰς αὐτὴν τὴν στάσιν, — ὦ, τί θαυμαστὴ ποῦ ἦταν! — ἔμεινεν ὥραν πολλήν.

Ἦθελεν, ἐκολακεύετο, ἦταν εὐτυχὴς νὰ τὴν ἀγαπᾷ ὁ Χρηστάκης. Ξέρετε, ὅτι ἅμα ἡ γυναῖκα θέλῃ, ἅμα δέχεται νὰ τὴν ἀγαπᾷ ἓνας ἄνδρας, αὐτὸ σημαίνει ὅτι τὸν ἀγαπᾷ. Τέτοια εἶνε ἡ ἀγάπη της ἀπὸ τὴν φύσιν, παθητικὴ, καὶ γι' αὐτὸ ποτὲ ἢ πολὺ σπάνια ἔχει τὴν πρωτοβουλίαν. Καὶ τώρα ἡ Στέλλα προσπαθεῖ, χωρὶς κόπον, νὰ ἐνθυμηθῆ ὅλας τὰς λεπτομερίας τῆς ἐκδηλώσεως, ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς συνεννοήσεως, τὰ μικρὰ ἐπεισόδια τῶν συναντήσεων, ἀπὸ μῆνες τώρα, τὰ τρυφερά του βλέμματα, τὸ ἐπίμονον παρακολούθημα, τὰ διαφοροῦμενα μισόλογα, — ὅλα, ἀπὸ τὴν στιγμὴν τῆς πρώτης γνωριμίας μετ' ἑσέως τὴν τυπικὴν ἀλλὰ χαριτωμένην ὑπόκλισιν, ὡς τὴν θερμὴν χειραψίαν τοῦ ἀποψινοῦ ἀποχωρισμοῦ, εἰς τὴν ἀποβάθραν. . . Καὶ τὰ παραμικρότερα, καὶ τὰ πλέον ἀσήμαντα εἶχαν τώρα ἀμέτρητην βαρύτητα. Ἀποροῦσε κ' αὐτὴ ἡ ἴδια· πῶς τὰ ἐνθυμεῖτο μετ' ἑσέως διαύγειαν· δὲν ἤξερεν ὅτι τῆς εἶχαν κάμει τόσην ἐντύπωσιν. Τὸν ἀγαποῦσε, πρὶν νὰ διαβάσῃ τὸ γράμμα του. . .

Ἐπεσε νὰ κοιμηθῆ, ἀλλὰ ὁ ἥλιος τὴν ἤθρεν ἀγρυπνῆ.

Πρώτη φορά τῆς συνέβαινε τέτοιο πράγμα· ἦταν ὁ πρῶτος τῆς ἔρωσ αὐτός. Ὄταν ἐσπούδαζεν εἰς τὸ Ἀρσάκειον τῆς Κερκύρας, εἶχε ποθήσει νὰγαπηθῆ ἀπὸ ἕναν εὐμορφον μαθητὴν, ποῦ κάποτε τὸν ἔβλεπεν· ὅμως ὁ ἐφηβικός τῆς πόθος ἔμεινε πόθος κ' ἐσβύσθη, καὶ μάλιστα χωρὶς ὀδύνην, γιατί ὁ μορφονεὺς τὰ εἶχε πρὸ πολλοῦ μὲ μίαν συμμαθήτριάν τῆς. Ἀπὸ τὴν Κέρκυραν ἐγύρισεν εἰς τὴν πατρίδα τῆς, ὅταν ἔγεινε δεκάξη χρονῶν. Τὰ κατόπι δύο τρία χρόνια ἐπέρασαν ἔτσι, μ' ἕνα δυὸ πόθους ἐπίσης μυστικούς, ἀδύνατους καὶ ἀκινδύνους. Ἐπειτα, στὴν ἡλικίαν τῶν δεκαοκτῶ χρονῶν, ἡ Στέλλα ἔμοιαζε μὲ μπουμποῦκι ποῦ δὲν εἶχε ἀνοίξει ἀκόμη τὰ φύλλα του. Μόλις τώρα, ἐδῶ καὶ λίγους μῆνες, ἄρχισε νὰκούη τὴν φωνὴν τῆς σαρκός, τὴν φωνὴν τῆς φύσεως, πλέον ἔντονην, πλέον ἐπιβλητικὴν, πλέον καταληπτήν. Ἄρχισε νὰ γνωρίζῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς ἢ παρθένα, Αἰ μακροὶ καὶ γλυκεῖαι μελαγχολίαι, οἱ ἀπόκρυφοὶ στεναγμοὶ τὰναίτια δάκρυα, τὰ μυστικὰ ρίγη, τώρα εἶχαν ἕνα λόγο ποῦ δὲν τὴν διέφευγε. Τὸ μπουμποῦκι εἶχεν ἀνοίξει κ' ἐσκόρπιζε τὴν εὐωδία τῶν πρώτων ἡμέρων. Καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμην στιγμὴν, εὐρέθη ἔμπρός τῆς ὁ Χρηστάκης. Ὅλη ἐκείνη ἡ ἀδιαφορία, ποῦ αἰσθάνετο ἀπὸ ὑπερηφάνειαν, ὅταν ἀκουγε τὰ ἐρωτικά του ἄθλα, ὅταν ἔβλεπεν ὅτι τὸν ἤθελαν ὅλες, ἐχάθη, μόλις ἐνόησε κ' ἐπίστεψεν ἀργά, ὅτι ὁ Χρηστάκης αὐτὴν ἐπροτιμοῦσε. Καὶ αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ὑπερηφάνεια τὴν ἔκαμε τώρα νὰνταποκριθῆ μὲ προθυμία, νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ ἐνσαρκώσῃ αὐτὸς τοὺς πόθους τῆς, — νὰ τὸν ἀγαπήσῃ.

Ἐδίστασεν ἀκόμη, ἀλλὰ τοῦ ἔγραψε.

Μιὰ κόλλα χαρτιοῦ φυστικί, μικροῦλα, μὲ μιὰ κομπὴ μαρ-γαρίτα στὴν κόχη, μὲ λίγα λόγια ἀνοιχτογραμμμένα ποῦ ἐγέμιζαν ὅλη τὴ σελίδα, — τέτοιο ἦταν τὸ πρῶτο τῆς καὶ τὸ τελευταῖο ἐρωτικὸ γράμμα.

Καὶ τοῦ ἔγραψε :

«Ναί, Χρηστάκη μου, σάγαπῶ κ' ἐγώ, σάγαπῶ ὅσον δὲν

φαντάζεσαι, ὅσον δὲν ἠμπορεῖς νὰ φαντασθῆς. Εἶμαι δική σου. Ἀγάπα με. Ἡ Στέλλα σου».

Καὶ τὸ ἄλλο βράδυ, σύμφωνα μὲ τὴν παραγγελίαν του, τοῦ τὸ ἔρριψεν ἀπὸ τὸ παράθυρο.

Αὐτὸ ἦταν ὅλον τὸ ἔγγραμμά τῆς.

B.

Δὲν περιγράφεται ἡ χαρὰ τοῦ Χρηστάκη Ζαμάνου, ὅταν ἔλαβε τὸ γράμμα. Τὸ ἔδειξεν «ὑπὸ ἐχεμύθειαν» εἰς τοὺς μισοὺς συναδέλφους του, τὸ εἶπεν εἰς τοὺς ἄλλους μισοὺς, καὶ γὰρ πολλὰς ἡμέρας τὸ κομψὸν σωματεῖον τῶν τηλεγραφητῶν δὲν εἶχεν ἄλλο θέμα ὁμιλίας. Ἀλήθεια, ἦταν λιγὰκι παράξενο : ἡ Στέλλα ποῦ δὲν ἀκούστηκε ποτέ ; ἡ Στέλλα ποῦ δὲν ἐκύτταξε κανένα ; ἡ Στέλλα ποῦ ἐπεριφρονοῦσε ἀκόμα καὶ αὐτόν ; Ἄ, ὁ Χρηστάκης εἶχεν ὅλον τὸ δικαίωμα νὰ καυχᾶται, καὶ ἐκανχᾶτο ὅσον ἤμποροῦσεν.

Ὁ Στέφενσων, ὁ ἄγγλος τηλεγραφητής, ὁ πρῦτανος νὰ ποῦμε τοῦ σωματείου, ἀνέλαβε νὰ δώσῃ εἰς τὸν εὐτυχῆ συνάδελφόν του μερικὰς συμβουλές, χρήσιμες γὰρ τὴν περίστασιν :

— Καὶ τώρα τί σκοπεύεις νὰ κάμῃς ; τοῦ εἶπε. «Νὰ μ' ἀγαπᾶς νὰ σ' ἀγαπῶ, γὰρ νὰ περνοῦμε τὸν καιρὸ ;» — ὅπως μὲ τῆς ἄλλες ; Ἄ, μπᾶ ! μπᾶ ! Τέτοιο κορίτσι δὲν τὸ βρίσκεις καθεμέρα. Εὐμορφὴ, φρόνιμη, καὶ ἑκατὸ χιλιάδες προῖκα τὸ λιγώτερο . . . Ψέμματα ; Πρέπει νὰ ἀφελῆθῃς ἀπὸ τὴν εὐκαιρία καὶ νὰ τὴν γυρέψῃς σὲ γάμο· γρήγορα μάλιστα, πρὶν νὰ κρυώσῃ τὸ προῖμα.

— Ἀλήθεια λές, μὰ πῶς νὰ κάμω ;

— Νὰ γράψῃς ἓνα γράμμα τοῦ πατέρα της εἰς τὴν Ἀγγλία ἡμεῖς ἔτσι κάνουμε.

Τοῦ καλῆρεσε αὐτὸ τοῦ Ζαμάνου, καὶ ἂν δὲν ἐταίριαζε μὲ τῆς συνήθειες τοῦ τόπου, — ὅσο δὲν ἐταίριαζαν καὶ οἱ γκέτρες ποῦ φοροῦσε, — πιάνει καὶ κάνει μιὰ γραφὴ στὸ γέρο Βιολάντη, καὶ κοντολογίης τοῦ γυρεύει τὴ θυγατέρα του.

Χμ ! Τώρα εἶνε ποῦ δὲν περιγράφεται ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἀπελπισία τοῦ Παναγῆ Βιολάντη, ὅταν ἔλαβεν αὐτὸ τὸ γράμμα !

Πολὺ παράξενος ἄνθρωπος ὁ Παναγῆς Βιολάντης, ὁ μεγαλέμπορος. Ὁση γλῦκα καὶ καλωσύνη ἔδειχνε τὸ πρόσωπό του, μὲ τὰ μαῦρα μπαρμπετόνια, τὸ αἰώνιο χαμόγελο καὶ τὰ χρυσᾶ γυαλιά, — τόση σκληρότητα καὶ ἔγωισμὸν ἔκρυβε μέσα στὴν ψυχὴ. Ἦξερε νὰ φορῇ στὴν ἐντέλεια τὴν προσωπίδα τοῦ καλοῦ, καὶ γὰρ τέτοιοι τὸ εἶχεν ὁ κόσμος· κατὰ βάθος ὅμως δὲν ὑπῆρχε στὴ χώρα πῶς ἀπότομος ἄνθρωπος. Σίδερο τυλιγμένο μὲ μπαμπάκι ὁ χαρακτήρας του καὶ ἔφθανε νὰ ἔλθῃς σὲ κάπως στενώτερη συνάφεια μαζί του, γὰρ νὰ αἰσθανθῆς ὅλη του τὴν τραχύτητα.

— Τί λέω-λέει ;! ἐφώνησεν, ἀμα ἐτελείωσε τὸ γράμμα τοῦ Ζαμάνου.

Τὸ μέτωπό του ἐξάρωσε, τὰ ματόφρυδα ἐσκεπάσθησαν μὲ μαῦρο σύννεφο, καὶ ἀπὸ τὰ χρυσᾶ γυαλιά ἐξέφυγεν ἡ πρώτη ἀστραπή.

Ὅλο σχεδὸν ἐκεῖνο τὸ πρωὶ δὲν ἔκαμεν ἄλλο παρὰ νὰ σουλατσάρῃ στὸ γραφεῖο του καὶ νὰ παραμιλῇ. Μέσα στὸ στενὸ ἐκεῖνο τετράγωνο, τὸ χωρισμένο μὲ κίτρινα κάγκελα, ἔμοιαζεν ἀληθινὰ θηρίο μέσα σὲ κλουβί.

— Τί λέω-λέει ;! Ὁ γυιὸς τοῦ Ζαμάνου, ὁ ψωρίτης τοῦ ψωρίτη, ὁ παληοτηλεγραφητής, ὁ χαϊμένος, ἐπῆβε τὸ ἀντιζᾶρντο νὰ μοῦ γυρέψῃ τὴ θυγατέρα μου, ἔμένανε ; . . . Καὶ τί ἔστοχάστηκε ; πῶς γιὰτὶ φορεῖ γκέτρες καὶ φιάρα, θὰν τοῦ δώσω ὑπόληψιν ἐγὼ, ὁ Βιολάντης, θὰ τὸν κάμω γαμπρό ; Πφφ ! κρῖμα στὰ μπρόκολα ! . . . Μὰ δὲν μὲ γνοιάζει τόσο γι' αὐτό . . . Θὰν τοῦ ἐμνηοῦσα ἐγὼ δυὸ λόγια φυτευτὰ καὶ δεμένα, καὶ θὰν τὸν

ἔβανα στὴ θέσι του ἀμέσως. Μὰ ἐκεῖνο τὸ ἄλλο. . . τὸ ἄλλο ! . . .
 «Τολμῶ νὰ ἐλπίσω, ἢ μᾶλλον εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω, ὅτι ἡ θυγάτηρ σας δὲν θὰ εἶπη ὄχι, ἂν σεῖς εἰπῆτε ναί».
Βὰ μπένε ! Μὰ πῶς τὸ ξέρετε τοῦ λόγου σου ; Τὴν ἐρώτησες, μωρέ ; τσῆ τὸ εἶπες ; . . . σοῦ τὸ εἶπε ; . . . ὦ, ὑποψία φοιχή ! . . . Μὴν ἐλησμόνησε ἡ Στέλλα τίνας εἶνε θεγατέρα ; Μὴν ἐκαταδέχτηκε νὰ δώσῃ ἀκρόασι σὲ τέτοιο ρεντίκοιο ; Μὴν ἔκαμε . . . ; ὦ, φοιχή, φοιχή ὑποψία ! . . . Μὰ τὸν Ἄγιο καὶ μὰ τὸ Σταυρωμένο, ἂν ἀνακαλύψω τίποτα τέτοιο, θὰν τὴ σκοτώσω !

Καὶ τότε ὁ Βιολάντης ἔκαμεν αὐτὸν τὸν συλλογισμόν, ποῦ τιμᾷ πραγματικῶς τὴν μεγαλοφυΐαν του :

— Γιὰ νὰ μοῦ γράψῃ αὐτὸς, παναπῆ πῶς τὰ γράμματα τὰ ἔχει εὔκολα, καὶ θὰ τῆς ἔγραψε καὶ γιὰ νὰ μοῦ γράψῃ πῶς «εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω . . .» παναπῆ πῶς ἡ Στέλλα ἢ τοῦ εἶπε κανένα λόγο, ἢ . . . ἢ . . . ἢ τοῦ ἔγραψε. ὦ, σφοδρά τση καὶ μαυρίλα τση ! Μπόγιας θὰ γενῶ !

Ἐπλησίαζε μεσημέρι, ὅταν ἄρπαξε τὸ καπέλλο του, ἔδωσε βιαστικὸς μερικὲς παραγγελίες, κ' ἔφυγε τρεχάτος γιὰ τὸ σπίτι. Τοῦ ἦλθε μιὰ ἰδέα, κ' ἀνυπομονοῦσε νὰ τὴν βάλῃ σὲ πρᾶξι.

Εἰς τὸ σπίτι, ἐξαφνίσθηκαν κάμποσο ποῦ τὸν εἶδαν ἐνωρίτερα.

— Πῶς τῶπαθες, Παναγιῆ ; ἐρώτησεν ἡ γυναῖκα του.

— Ἄφησέ με, γιατί σήμερα εἶμαι χαρούμενος . . . πολὺ χαρούμενος.

Καὶ πραγματικῶς κατώρθωσε νὰ δώσῃ στὸ πρόσωπό του μιὰ λάμψι ποῦ ἐχαροποίησεν ὅλο τὸ σπίτι. Ποτὲ ἡ οἰκογένεια δὲν ἐγευμάτισε φαιδρότερα. Οἱ μικρὲς μάλιστα, ἡ Κατίνα καὶ ἡ Νένη, ἐχάλασαν τὸν κόσμο.

— Ἐ, ἡσυχία ! ἐφώναζεν ὁ Νταντῆς, ὁ μεγάλος γιὸς τοῦ Βιολάντη.

— Ἄφησέ τα τὰ παιδιὰ νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν, ἔλεγεν ὁ πατέρας σήμερα εἶμαι γιὰ νᾶμαι.

Περισσότερο δὲν τὸν ἐρωτοῦσαν, γιατί ποτὲ δὲν εἶχε δάσει τὸ θάρρος σὲ κανένα, οὔτε στὴ γυναῖκα του. Ἡ Στέλλα ὅμως εἶχε κάποιο προαίσθημα. Προχθὲς τὸ βράδυ, ποῦ εἶχε πάγει στὸ θερινὸ θέατρο μὲ τὴ θεία της, ὁ Χρηστάκης ἐπρόφθασε νὰ καθῆσθαι λίγο κοντά της καὶ νὰ τῆς ψιθυρίσῃ : «Τώρα θὰ κάμω ὅ,τι πρέπει. Θὰ σὲ γυρέψω». Κ' ἐκεῖνη ἔκλινε τὸ ὠραῖο κεφάλι, σὰν νὰ τοῦ ἔλεγε : «Ναί». Σήμερα λοιπὸν, ποῦ ἔβλεπεν ἔτσι χαρούμενο τὸν πατέρα της, ἔλεγε μέσα της πῶς κάτι τέτοιο συνέβη. Καὶ νὰ ποῦ ὁ πατέρας δὲν τὸ ἀκουσεν ἄσχημα . . . ὦ, πῶς ἐγλυκοκτυποῦσεν ἡ καρδιά της ἀπὸ χαρά, ἀπὸ ἐλπίδα, καὶ πῶς ἔλαμπαν τὰ μεγάλα ἐκεῖνα μάτια, τὰ μαῦρα, τὰ χαριτοβλέφαρα . . .

Ἀπόφαγαν, καὶ τὰ παιδιὰ ἄ νέβηκαν ἀπάνω.

Ὁ Νταντῆς βγήκεν ἔξω. Εἰς τὴν τραπεζαρίαν δὲν ἔμενε τώρα παρὰ τὸ ἀνδρόγυνο, ἡ Στέλλα καὶ ἡ θεία Νιόνια, — μιὰ μεγάλη ἀδελφὴ τοῦ Βιολάντη ἀνύπανδρη.

Ὁ Παναγιῆς Βιολάντης ἐσκούπισε καλὰ-καλὰ τὰ μουστάκα του μὲ τὴν πετσέτα, καὶ εἶπε :

— Ἐ, λοιπὸν, Στέλλα μου, τὰ συχαρίκια μου. Μιὰ ποῦ τὸν θέλεις καὶ σοῦ ἀρέσει, νὰ τὸν πάρῃς, παιδί μου, καὶ νὰ ζήσης.

Ἦλθεν ἔξαφνα. Ἡ Στέλλα ἐσηκώθη διαμιάς κ' ἄνοιξε τὸ στοματάκι ὡς ἓνα μορφασμὸν τρόμου, ποῦ λίγο ἔμοιαζε μὲ χαμόγελο. Ἡ ὄψη της ἐγλώμασε, γιατί δὲν ἐκοκίνιζε ποτέ. Εἶχε τὴν κάτασπρη, τὴν γαλατένια σάρκα τοῦ κρίνου, καὶ ἦταν περισσότερο λουλοῦδι παρὰ ἄνθρωπος τὸ δροσερὸ καὶ λευκὸ αὐτὸ πλάσμα.

— Μὰ τί εἶνε ; τί ἐστάθηκε ; ἐρώτησεν ἡ Βιολάνταινα ἐκπληκτη, κυττάζουσα κατὰμματα τὴν κόρη της.

— Πῶς ; δὲν ξέρεις λοιπὸν τίποτα ; εἶπεν ὁ Παναγιῆς. νά, ὁ Χρηστος ὁ Ζαμάνος μοῦ ἔκαμε τὸ *δνόρσε* νὰ μοῦ γυρέψῃ τὴ Στέλλα, καὶ μὲ βεβαιώνει πῶς ὅτι καὶ ἡ Στέλλα, λέει, δὲ θὰ πῆ ὄχι . . . Μὲ ἄλλους λόγους, τὰ ψήσανε, καί ποιναικα, καὶ σὺ ἀγρόν ἠγόρασες ! . . . Ἄλλὰ δὲ μὲ γνοιάζει ! Χαλάλι τους ! Ὁ

Χρηστάκης εἶνε καλὸς καὶ ἄξιος, καὶ, ὅπως ἐφάνηκε σήμερα, τίμιος νέος... Μὲ τὴν εὐχὴ μου, παιδί μου! Τί νὰ σοῦ πῶ! Ἐγὼ πάντα τὸ εἶχα στὴν καρδιά μου αὐτὸ τὸ παιδί...

— Κ' ἐγὼ, Παναγῆ μου, κ' ἐγὼ! σοῦ ὀρκίζομαι... ἐφώναζεν ἡ Βιολάνταινα, καὶ διεκόπη ἀπὸ τὴν πολλὴν συγκίνησιν.

— Ἦτανε ἀπὸ τὸ Θεό, γυναίκα, ἐξηκολούθησεν ὁ Παναγῆς. Θὰ μοῦ πῆς, εἶνε φτωχός; μὰ τί μὲ τοῦτο; ἐμεῖς εἴμαστε πλοῦσιοι καὶ φτάνει... Καλὴ φαμίλια, καλὸς ἄνθρωπος, αὐτὸ κυττάζω ἐγώ. Γιὰ τᾶλλα δὲν δίνω ἓνα λεπτό... Τόρα θὰ πάω νὰ τὸν εὔρω, νὰν τὰ τελειώσουμε μὲ τὸ καλό. Ἔ, Στέλλα; ! Τί λές; Μίλα τὸ λοιπόν! Πρέπει νὰ τὸ ἀκούσω καὶ ἀπὸ τὸ στόμα σου... Μίλα!

— Ἄν εἶνε μὲ τὸ θέλημά σας, ἐπιθύρουν ἡ Στέλλα.

Ἦ, μὲ τί κόπον κατώρθωσε νὰ βγάλῃ φωνή. Τῆς ἐφαίνετο ὅτι βλέπει ὄνειρον...

— Ἄ, κατεργάρα! κατεργάρα!! ἀνέκραξεν ὁ Βιολάντης μὲ τὸν φαιδρότερον, τὸν ἐνθαρρυντικώτερον πατρικὸν τόνον. Κάνεις τόρα καὶ νάζια, ἔ; Ἔλα, ἔλα, ἀφήσέ τὰ αὐτά, καὶ κόπιασε ἐδῶ νὰ φιλήσῃς τὸ χέρι τοῦ πατέρα σου...

Κ' ἔξαφνα διακοπτόμενος, ἀποσύρων τὸ χέρι καὶ ἀλλάζων ὕφος, ὡς νὰ τοῦ ἦλθεν ἀστεία καὶ παραξενὴ ἰδέα:

— Μὰ δὲ μοῦ λές, Στέλλα, πῶς τὰ ἐφτειάξατε σεῖς;... Ἔλα, μὴ ντρέπῃσαι. Τελειωμένα πράγματα τόρα. Θέλω νὰ τὰ ξέρω ὅλα σὰν πατέρας... Πές μου, σοῦ ἔγραψε;

Στὴν πρώτην ἐρώτησι, ἡ Στέλλα δὲν ἐμίλησε λέξι. Ὁ πατέρας ἐπέμεινε, — κ' ἐκεῖνη ἐγέλασε. Στὴν τρίτην ἐρώτησι, τὸ εἶπε.

— Μπα! μπα! ἐκάγχασεν ὁ Βιολάντης, προσποιούμενος τὴν πικρὰ χαρὰ. Καὶ θὰ τοῦ ἔγραψες βέβαια καὶ σύ... ἢ τοῦ ἀπάντησες στοματικῶς;... στοματικῶς ἔ;

Καὶ τὸ εἶπε τόσον χαϊδευτικά, τόσον γλυκά, ὥστε ἀπὸ τοῦ νου τῆς Στέλλας ὄχι μόνον δὲν ἐπέρασεν ἡ παραμικρὴ ὑποψία, ἀλλὰ κ' ἐξεθαρρεύθη, ἐξεγελάσθη στὴ χαρὰ της μέσα καὶ στὴν

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βιολάντης εἶχε σηκωθῆ καὶ τὴν εἶχε πλησιάσει.

— Ναί, τοῦ ἔγραψα κ' ἐγὼ δυὸ λόγια...

Ἄν ἔσωσε νὰ τελειώσῃ.

— Ἄτιμη! ἐβρουχήθη ὁ Παναγῆς Βιολάντης.

Ἡ μάσκα ἔπεσε κάτω, καὶ τὸ πρόσωπό του ἐφάνη φοβερό, πανάγριον. Τὰ σύννεφα τὰ μαῦρα, ποῦ εἶχαν πυκνωθῆ στὰ ματόφρονδα, ἄρχισαν μονομιᾶς νὰ τοξεύουν κεραυνούς.

Μπάμ! ἓνας μπάτσος δεξιᾶ· μπάμ! ἄλλος μπάτσος ἀριστερᾶ· ἔπειτα μιὰ κλωτσιὰ στὴν κοιλιά, καὶ ἡ Στέλλα κάτω, μισὴ στὸ πάτωμα, μισὴ στὸν καναπέ.

Ἦταν μιὰ στιγμή καταπλήξεως, ποῦ δὲν ἐκουνήθη κανεὶς. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βιολάντης, θὰ ἔλεγες, ἐτρόμαξε γιὰ ὅτι εἶχε κάμει. Ἐπειτα, ἡ θεία Νιόνια ἐκτύπησε τὰ χέρια κ' ἐξεφώνησε βραχνά:

— «ὦμιέ!»

Συγχρόνως ἡ Βιολάνταινα, γλωμῆ σὰν πτώμα, ἐσηκώθη κ' ἔτρεξε νὰ ἔμβῃ στὴ μέση.

— Ἄσ' τη! Ἄσ' τη!... μὴ συγχύζεσαι τόρα, Παναγῆ μου!... Μή!..

Τὰ ἔλεγε σιγά, πνιχτά, νὰ μὴν ἀκούσουν, νὰ μὴν καταλάβουν τίποτε οἱ ἄλλοι. Καὶ αὐτὸς ὁ φόβος ἐκυριαρχήσεν εἰς ὅλη τὴ σκηνή. Τὸ πρῶτον κίνημα τῆς Στέλλας ἦταν νὰ διορθώσῃ τὴν ἀνώμαλη θέσι, ποῦ τῆς εἶχε δώσει ἡ πατρικὴ βία. Ὁ Παναγῆς εἶχε κρατήσῃ λιγάκι τὴ φόρα τῶν μπάτσων του, γιὰ νὰ μὴν ἀντηγήσουν, καὶ ἴσως γι' αὐτὸ εἶχε καταφύγει ὕστερα εἰς τὴν κλωτσιὰ, τὴν πλέον ἀθόρυβη. Ἡ Νιόνια ἔρχετο περὶτρομα βλέμματα στὴς πόρτες. Καὶ τὸ πρόσωπο τῆς Βιολάνταινας ἐξέφραζε μομφὴν ἀγωνιώδη, σύστασιν ἀπελπισμένην: Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ! σιγά! θὰ μᾶς ἀκούσουν!...

— Τόρα θὰ πάω νὰ λογαριασθῶ μ' ἐκεῖνον, εἶπεν ἀμέσως ὁ Παναγῆς, καὶ ὕστερα ἔχω καιρὸ νὰ σὲ σιγουρίσω ἔστανε!

εὐτυχία της, νὰ πῆ πράγμα, ποῦ ἂν τὴν ἐρωτοῦσαν λιγάκι σοβαρότερα, δὲν θὰ τὸ ἔλεγε ποτέ.

Ἄρπαξε τὸ καπέλλο του, ἐμουρμούρισεν ἀκόμα μερικά, κ' ἐχύθη ἔξω.

Τὸ κουδοῦνι τῆς θύρας ἦτο γι' αὐτὸν σὰν ἓνα σύνθημα. Ἐφόρσεσεν ἀμέσως τὴ μύσση του, κ' ἐπροχώρησε τὸν δρόμον ἤσυχος, γελαστός, γλυκός, ὡς νὰ μὴ συνέβη τίποτε.

Ἡ Στέλλα εἶχεν ἀπομείνει ἐκεῖ, ὡς παράλυτη. Δὲν ἐκλαιγε γιατί δύσκολα εἶχε τὰ δάκρυα ἀπὸ μικρὴ ἢ θλίψη της ἦταν πάντα ξερὴ, βουβή, ὑπερήφανη. Ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικὰ της εἶχαν ἀλλοιωθῆ, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ κρῖνου ἦταν τώρα πελιδνόν· καὶ τὰ μάτια της, ἀπλανῆ, τρομαγμένα, ἐκύτταζαν ἐπίμονα εἰς τὸ κενόν καὶ τὰ χέρια της ἔτρεμαν, καὶ σπασμὸς νευρικὸς κάποτε τόσο τῆς ἀνοιγόκλεινε τὰ χεῖλη ἀπότομα καὶ τῆς ἐτράνταζε τὸ σῶμα δάκαιορο.

— Καλὰ σοῦ ἔκαμε ! εἶπεν ἡ Βιολάνταινα, ἡ ὁποία ἦτο πάντα σύμφωνη μὲ τὸν ἄνδρα της καὶ αὐστηρὴ εἰς τὰ παιδιὰ της. Μιὰ καὶ τοῦ ἔδωκες θάρρος νὰ σοῦ γράψῃ, ἔπρεπε νὰ δειξῆς τὸ γράμμα τῆς μάνας σου. Ἔτσι πάνε καὶ γράφουνε σ' ἓναν ξένο νέο ; Καλὰ σοῦ ἔκαμε !

Ἡ θειά Νιόνια δὲν ἔβγαζεν ἄχνα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀνοιξεν ἡ θύρα κ' ἐμβῆκεν ἡ ὑπηρέτρια.

Ἡ Στέλλα ἐξαφνίσθη, ἐσηκώθη βιαστικῆ, ἔφερε τὸ χερί στα μαλλιά, ὡς γιὰ νὰ τὰ σιάξῃ, κ' εἶπε μὲ τὴ συνειδησμένη της γαλήνη :

— Σήκωσε τὰ φλυτζάνια !

Καὶ ἡ προσπάθεια αὐτῆ τοῦ ὑπερηφάνου πλάσματος, ποῦ ἔπνιγε τὸν πόνο του γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴ θέσι του στοὺς ταπεινοὺς, ἐγέμισε δάκρυα τὰ μάτια τῆς θείας Νιόνιας.

Ἦταν τὰ πρῶτα, ποῦ ἐπροκαλοῦσεν ἡ πολυδάκρυτη τραγωδία.

Γ.

Ἡ Παναγῆς Βιολάντης ἔπασχεν ἐπὶ κοσμοφοβία παράξενη. Ὅ,τι ἔκαμε καὶ δὲν ἔκαμε, ἦταν γιὰ τὸν κόσμον, — γιὰ νὰ πῆ ὁ κόσμος καλός. Δὲν τὸν ἔμελε, πῶς ἐξέταζε κάποτε τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν τὸν εὗρισκεν οὔτε ἀγαθόν, οὔτε εὐσυνείδητον, οὔτε εὐλικρινῆ· τοῦφθανε πῶς τὸν εἶχεν ὁ κόσμος γιὰ τέτοιον. Καὶ εἰς αὐτὴ τὴν ἰδέα, γι' αὐτὴ τὴν ὑπόληψιν, ἦταν ἱκανὸς νὰ τὰ θυσιάσῃ ὅλα, καὶ τὴ δική του εὐτυχία καὶ τὴν εὐτυχία τῶν δικῶν του.

Ἡ φιλοδοξία του ἦταν νὰ τὸν τιμοῦν ὡς «χρήσιμον» ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν σέβωνται ὡς καλὸν οἰκογενειάρχην. Γιὰ τὸ δεύτερον μάλιστα ἐφρόντιζε πολὺ περισσότερον. Ἴσως—δὲν σοῦ ἔλεγε—ὑπῆρχαν εἰς τὸν τόπον καὶ ἄλλοι ἔμποροι, καὶ ἄλλοι βιομήχανοι σὰν κ' αὐτόν· ἀλλὰ σύζυγος, ἀλλὰ πατέρας, κανένας ἄ, αὐτὸ ἐννοοῦσε νὰ τὸ καυχᾶται. Καὶ τὸ σπίτι του ἤθελε νὰ φαίνεται πάντα τὸ καλύτερον, σωστὸς παράδεισος ἀγάπης, τιμῆς, ἁρμονίας, εὐτυχίας.

Τὸ ἐκατόρθωνε μὲ τὴν ὑπόκρισιν καὶ μὲ τὴν βίαν. Οἱ δικοὶ του τὸν ἐφοβοῦντο σὰ διάβολο· ἡ γυναῖκα του τὸν ἔτρεμεν, ἡ ἀδελφὴ του ἡ γρηὰ ποτὲ δὲν τοῦ ἔλεγεν ὄχι· τὰ παιδιὰ του ἀρνάκια. Καὶ τὸν φόβον αὐτὸν ὁ κόσμος τὸν εἶχε

για σεβασμό και γι' αγάπη. Αδιάφορον ἂν ἡ οικογένεια ἀποτελείτο ἀπὸ τὰ πλέον ἑτερογενῆ στοιχεῖα ποῦ ἡμποροῦν νὰ γείνουν, ἂν ἁρμονία εἰς τὸ βῆθος δὲν ὑπῆρχε, καὶ ἂν γιὰ τοῦτο οικογενειακὴ εὐτυχία δὲν ἡμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ἐκεῖ μέσα. Ὅλοι εἶχαν συνηθίσει νὰ φοροῦν τὴ μάσκα τοῦ πατέρα ἔπειτα ἦταν καὶ ὁ πλοῦτος ποῦ τὰ ἐσκέπαζεν ὅλα μὲ τὴν χουστὴν του σκόνην. Τὸ βέβαιον εἶνε, ὅτι ὁ κόσμος ἐμακάριζε τὸ σπῆτι τοῦ Βιολάντη, καὶ τὸ νεώκτιστον ἐκεῖνο παλατάκι τῆς Καινούργιας Ρούγας, μὲ τὰ δυὸ στενόμακρα μπαλκόνια πέρα-πέρα, ἐθεωρεῖτο τόσον εὐτυχησμένον καὶ σεβαστόν, ὅσον κανὲν ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὰ σοβαρά, τὰ παλῆὰ βενέτικα παλάτια, μὲ τὰ ἀραχνιασμένα τους οἰκόσημα.

Ὅταν ὁ Παναγῆς Βιολάντης ἄνοιξε τὸ γράμμα τοῦ Ζαμάνου καὶ εἶδε περὶ τίνος ἐπρόκειτο, τὸ πρῶτο του κίνημα ἦταν ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὸ κρύψῃ, κ' ἐκύτταξε τριγύρω του φοβισμένος, μὴ τὸν ἐβλεπαν. . . Ὁ τρόμος αὐτὸς ἐξικολούθησε νὰ τὸν κατέχη ὡς τὸ τέλος. Τί θὰ ἔλεγεν ὁ κόσμος, ἂν ἐμάθαινε τέτοιο πρᾶγμα; Τί ὑπόληψι θὰ εἶχε πλέον γι' αὐτόν, γιὰ τὸ σπῆτι του, ἂν ἤξερε πῶς ἓνας παληοτηλεγραφετῆς ἐπῆρε τὸ θάρρος νὰ τοῦ γυρέψῃ τὴν κόρη του, καὶ πῶς ἡ κόρη του ἔκαμε τέτοιο κίνημα;

Καὶ δὲν ἐτολμοῦσε νὰ τὸ ἐμπιστευθῇ σὲ κανένα, οὔτε σὲ φίλο του, οὔτε σὲ συγγενῆ του, οὔτε σὲ ἀνθρωπὸ του. Μονάχος του, ναί, μονάχος του θὰ ἐπῆγαινε τὰ εὔρη τὸν Ζαμάνο, καὶ νὰ τοῦ πῆ τὰ «φυτευτὰ καὶ δεμένα» λόγια ποῦ ἐσχεδιάζεν. Αὐτὸ βέβαια ἦταν τὸ πῶς σίγουρο.

Γελαστός, γλυκὺς ὅπως πάντα, ἐφάνη τὸ ἀπόγευμα εἰς τὸ Τηλεγραφεῖον, μὲ τὴν πρόφασιν πῶς θὰ δώσῃ τηλεγράφημα. Δὲν τοῦ ἐχρειάσθηκεν ὅμως, γιατί ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἴσα-ἴσα ὁ Χρηστάκης κατέβαινε μόνος του.

— ὦ, τὸν φίλτατον! ἀνέκραξεν ὁ Παναγῆς μὲ τὴν συνήθη του ζοηρότητα σ' ἐγύρευα.

Ὁ νέος ἔγεινε κατακόκκινος. Παλμὸς χαρᾶς κ' ἐλπίδος ἀνέ-

βασεν ὅλον ἐκεῖνο τὸ αἷμα εἰς τὸ πρόσωπόν του καὶ δὲν ὑπάρχει ὠραιότερον πρᾶγμα ἀπὸ τὸ ἐρυθρῆμα τοῦ μελαχροينوῦ. Τὸ ὕφος τοῦ Βιολάντη κατὰ καλὸν ἐπρομηνοῦσε βέβαια, καὶ τὸν ἐνεθάρρυνε.

— Ἐλάβατε . . . ἐψιθύρισε.

— Ναί, ναί, νὰ σὲ χαρῶ, ἔλαβα . . . καὶ γι' αὐτὸ ἴσα-ἴσα ἤθελα νὰ τὰ ποῦμε οἱ δυὸ μας. Μὰ νὰ μὴ μᾶς ἔβλεπε κανένας, θὰ ἦταν καλύτερα. Τὰ ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δήμῳ, φίλε μου Ζαμάνε! . . . Θέλεις νὰ πάγω μόνος μου σὲ κανένα παραμέρο, καὶ νάρθῃς σὲ λίγο νὰ μ' εὔρη;

— Δὲν εἶνε καλύτερα ἐδῶ; εἶπεν ὁ Χρηστάκης, ἀνυπόμονος.

Καὶ ἄνοιξε τὴν θύραν τοῦ ἰσογείου. Ἦταν ἓνα δωμάτιον ἀδειανὸν ὀλωσδιόλου καὶ σχεδὸν ἀφώτιστον. Ὁ Βιολάντης ἔρριψε βλέμμα στὴν ἐρημιὰ του κ' ἐφάνη εὐχαριστημένος.

— Καλὰ εἶνε, εἶπε προχωρῶν.

— Ναί, ἀπήντησεν ἀπὸ πίσω του ὁ Ζαμάνος; δὲν τὸ μεταχειρίζομαθα αὐτὸ τὸ δωμάτιον πρὸς τὸ παρόν, καὶ δὲν θὰ ἔμβῃ κανένας. Ἐπειτα, κλειδόνουμε καὶ τὴν πόρτα. . . Ξέρεστε, ἐδῶ θὰ γείνη Γραφεῖο Πληροφοριῶν. . . Τώρα τὸ σιγυρίζουν.

— Ἔτσι αἶ; εἶπεν ὁ Βιολάντης κυττάζων παντοῦ, ἀπὸ τὸ πάτωμα ὡς τὸ ταβάνι.

Καὶ ὅταν ἐκατέβασε τὰ μάτια του πρὸς τὸν νέον, ποῦ ἐστέκετο τώρα ἀντικρῦ του, εἶχε γείνει τόσο σοβαρός, ὥστε ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ τὰ χάνῃ. . .

Ἐκαμαν πρῶτα μερικὲς διμιλῆς ὀλωσδιόλου ἀδιάφορες. Ἐνόμιζες ὅτι ὁ Βιολάντης ἐζητοῦσε νὰ εὔρη τὰ νερά του. Ἐξάφνα, ἀπότομα, ἀλλάζοντας ὕφος:

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, παιδί μου. Ξέρεις ποῖος εἶμαι ἐγώ;

Ὁ Ζαμάνος ὀπισθοχώρησεν ἓνα βῆμα. Κατὰ ἐπροσπάθησε νὰ ψιθυρίσῃ, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε.

— Ξέρεις πῶς, ἂν θέλω, μπορῶ νὰ σὲ βλάψω πολὺ;

Καμμία ἀπάντησις. Ἄλλ' οὔτε ποῦ ἐπερίμεναν ἀπάντησιν ὁ Βιολάντης, κ' ἐξακολούθησεν ἀκράτητος :

— Ἐέρεις πῶς φθάνει νὰ κουνήσω τὸ λιανὸ μου δάκτυλο καὶ νὰ καταστρέψω, ἂν ἤθελα, τὸν πατέρα σου ; . . . Ἐέρεις πῶς μπορῶ νὰ μὴν ἀφήσω κανένα σας σὲ γλωρὸ κλαδί ; Ἐέρεις— οἱ δύο μας εἴμαστε τώρα,— πῶς ἂν βάλω τς' ἀνθρώπους μου νὰ φτύσουνε μόνο, σὲ πνίγουνε ; . . . Ἐέρεις πῶς μπορῶ νὰ βάλω ἓναν ἄνθρωπο νὰ σὲ σακατέψῃ, κ' ἐγὼ νὰ φουμάρω τὸ τσιγάρο μου σὸν Πλατύφορο ; . . . Ἐέρεις πῶς μπορῶ νὰ σὲ κάμω νὰν τὸ πλερώσης αὐτὸ ποῦ ἔκαμες ; . . .

Δὲ θυμᾶται ὁ Ζαμάνος νὰ εἶδε στὴ ζωὴ του πρόσωπον πλεόν ἄγριον καὶ καταθρόνιον ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ γλυκοῦ του φίλου μὲ τὰ μαῦρα παραμπετόνια καὶ τὰ χρυσᾶ γυαλιά, τὴ στιγμὴν ἐκείνη ποῦ ἀράδιαζε τῆς βραχνῆς φοβέρες του. Εἶχε παγώσει μιλιὰ ἀπ' τὸ στόμα του δὲν ἔβγαζε, καὶ τὸν ἐκύτταζεν ἀδιάκοπα, ὡς μαγνητισμένους.

— Αἶ, μὲ πένε ! ἐγὼ δὲ θὰ σοῦ κάμω τίποτα. Θὰ σὲ συχωρέσω καὶ γιὰ τὸ γράμμα ποῦ ἔστειλες σὲ μέ, καὶ γιὰ τὸ γράμμα ποῦ ἔστειλες στὴ θεγατέρα μου. θὰ σὲ συχωρέσω γιὰ οὐλο τὸ ἀ ν τ ζ ἄ ρ ν τ ο ποῦ ἐπῆρες, γιὰ οὐλὴ τὴν προσβολὴ ποῦ ἔκαμες στὸ σπίτι μου ! Θὰ σὲ ἀφήσω ἤσυχο, δὲ θὰ σὲ βλάψω στὸ οὐδέ, στὸ παραμικρὸ, δὲ θὰ πῶ σὲ κανένα τίποτα. . . . μά. . . . μά. . . . κύτταξε καλά ! .. ἓνα πρᾶμμα θέλω καὶ ἀπὸ σένα, μοναχὰ ἓνα πρᾶμμα !

Ἐὸ φόβος τοῦ Ζαμάνου ὑπεχώρησεν εἰς αἰσθημα ἀνακουφίσεως. Χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, ἔκαμε νάπλώσῃ τὰ χέρια του, μὲ κίνημα ἀνθρώπου ποῦ παραδίδεται, κ' ἐψιδύρισε :

— Τί θέλετε ;

Ἐὸ Παναγῆς ἐπλησίασε, τὸν ἔπιασεν ἀπὸ τὸ φιλέτο τῆς ζακέτας του, καὶ μὲ φωνὴν ἀκόμα πιὸ σιγανή, ἀλλὰ μὲ προστακτικὸ τόνο :

— Θὰ μοῦ δώσης, τοῦ εἶπε, τὸ γράμμα ποῦ σοῦ ἔστειλε ἡ θεγατέρα μου.

Νὰ βγῆ, νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ ἐκείνη τὴ δύσκολη θέσι,—ἄλλο δὲν ἐσυλλογίζετο ὁ Ζαμάνος. Μιὰ ἀπέραντη μετάνοια εἶχε πλημμυρίσει διαμιᾶς τὴν ἀδύνατη ψυχὴ του. Καὶ ὁ δειλὸς ἀπεκρίθη :

— Μετὰ χαρῶς τὸ ἔχω μάλιστα κ' ἀπάνω μου.

Ἐβγαλε τὸ πορτοφόλι του, ἐτράβηξεν ἀπὸ τὰ βάθη του τὸ φυσικὸ χαρτάκι μὲ τὴν ἄσπρη μαργαρίτα, καὶ τὸ ἔδωκεν εἰς τὸν πατέρα.

Τὸ χέρι του ἔτρεμεν.

Ἐὸ Παναγῆς τὸ ἐπῆρε, τὸ ἀνοίξε, τὸ ἐκύτταξε μὲ τὴν προσοχὴν ἐμπόρου ποῦ ἐξελέγγει τὴν γνησιότητα συναλλάγματος, καὶ ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι ἦταν αὐτὸ τὸ γράμμα τῆς Στέλλας, τὸ ἐφύλαξεν εἰς τὴν ἐπάνω τσέπη τοῦ γλεκειοῦ του.

— Εὐχαριστῶ, εἶπε· καὶ μὲ δορμέφυτον κίνημα, ὡς νὰ ἐτελείωσαν ὅλα, ἐπισοπλάτησε κ' ἐτράβηξε κατὰ τὴν πόρτα. Ἐκεῖ ἔσταθῆ, καὶ μὲ τὸ χέρι εἰς τὸ πόμολο, ἔτοιμος νὰνοίξῃ, ἄφησε τὰ πόρθια βέλη του :

— Τώρα, παιδάκι μου, αὐτὸ ποῦ ἔβαλες στὸ νοῦ σου, νὰν τὸ βγάλῃς, νὰ σὲ χαρῶ ! τὴ θεγατέρα μου δὲ σοῦ τὴ δίνα, σοῦ τὸ λέω παστρικά, γιὰτὶ ἡ θεγατέρα τοῦ Παναγῆ τοῦ Βιολάντη δὲν εἶνε γιὰ τὸ γιὸ τοῦ Ζαμάνου. Χίλια γράμματα νὰ σοῦ γράψῃ, χίλια γράμματα νὰ μοῦ στείλῃς, ὅλο τὸ ἴδιο τῶχω. . . . Καὶ κύτταξε νὰ μὴν ἐπιχειρήσῃς πάλι τὰ ἴδια, γιὰτὶ, σοῦ εἶπα, ἔχω τρόπο νὰ σὲ βάλω στὴ θέσι σου. . . . Στάσου, θὰ ἔβγω πρώτα ἐγὼ· δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἴδῃ κανένας πῶς ἐμιλήσαμε κρυφά, οὔτε θέλω νὰ μάθῃ κανένας τίποτα ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἱστορία. Τᾶκουσες ; σὲ καθιστῶ υπεύθυνο ! Μιλιὰ !

Ἐμισοάνοιξε τὴν πόρτα, ἐκύτταξε μὴν εἶνε κανεὶς ἀπ' ἔξω, κ' ἔφυγε σὰν τὸν κλέφτη.

Καὶ ὁ Χρηστάκης ἔμεινε μόνος, μὲ τὸ χαμένο του ὄνειρο. . . . Δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τοῦ συστήσῃ σιωπὴ ὁ Βιολάντης. Ἐὸχι, σὲ κανένα δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ πῆ τίποτα. Ἐὸ φόβος ποῦ τὸν ἔπιασε, μὸλις ἀγρίεψεν ὁ πατέρας, ἡ περιφρόνησι, ἡ προσβολὴ ποῦ τοῦ ἔκαιναν, τὸ δειλὸ του ἐκεῖνο κίνημα, νὰ δώσῃ πίσω

τὸ γράμμα μὲ τὴν πρώτη φοβέρα,—ὦ, γιὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἤμποροῦσε νὰ καυχῆθῃ ὁ νεανίσκος, καὶ συνήθως δὲν ὠμιλοῦσε παρὰ ὅταν ἐκαναῖτο. Οὔτε ποῦ θὰ ἐτολμοῦσε νὰ διαστρέψῃ τὰ πράγματα, οὔτε ποῦ θὰ τοῦ ἐπερνοῦσεν ἡ παραμικρὴ ἰδέα νὰ ἐπιμεινῇ. Τίποτε τὸ ἀνδρικόν δὲν εἶχεν ἀπάνω του ὁ χαϊδεμένος αὐτός, καὶ ἡ πρώτη δυσκολία τοῦ παρέλκεν ἀμέσως ὅλη του τὴ δύναμι. Ἡσθάνετο ὡς μίαν νέκρωσιν κάθε θελήσεως, κάθε αἰσθημάτων. Καὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνόησεν ὅτι ἔπαυσε πλέον νὰ γαπᾷ τὴν Στέλλαν. Ἄλλὰ καὶ μήπως τὴν ἀγάπησε ποτὲ ἀληθινά; μήπως ἦταν ἱκανὸς νὰ γαπήσῃ ἄλλον κανένα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του; Ὅχι νὰ παίξῃ μόνον ἐξήτησε μαζί της, καὶ ἅμα εἶδεν ὅτι τὸ παιγνίδι ἐπίτυχεν, ἤθερε συμφέρον νὰ κολουθήσῃ τὴν ὠραία συμβουλή τοῦ φίλου του. . . . Τώρα, δὲν τοῦ τὴν ἔδιναν, δὲν τὸ ἤθελαν ἐτελείωσεν! ἦταν ἀποφασισμένος νὰ καθίσῃ στὴν ἡσυχία του, ὡς ποῦ θὰ τὸν ἐξεσήκωνε πάλι καμμιὰ καινούργια ἐρωτοδουλιὰ. Ἄλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ ὄχι γράμμα στὸν πατέρα! Ἄ, ὅλα κ' ὅλα, μὰ μὲ πατεράδες μὴν τὸν ἀνακατώνεις! Ὅποια ἀρχοντοπούλα τὸν ἀγαπάει καὶ τὸν θέλει, ἄς ξεπορτίσῃ νὰ τὸν εὔρη. Τότε, θέλοντας καὶ μὴ, ὁ γέρος θὰ σκάσῃ τὴν προίκα καὶ—νὰ σοῦ πῶ, μὰ τὸ ναί,—ἔτσι θὰ ἦταν καλύτερα νὰ ἔκαμεν μὲ τὴ Στέλλα, χωρὶς νὰ κούσῃ τὸν Στέφενσων. Τί; στὴν Ἀγγλία εἴμαστε ἐδῶ; . . . Τώρα πάει!

Αὐτὰ ἐσυλλογίζετο τῆς πρώτης ἡμέρας ὁ Χρηστάκης, κ' ἐστέ-
ναζεν,—ὅταν ἦτο μόνος. Ἐπειτα ἔπαυσε νὰ συλλογίζεται καὶ
αὐτά. . . .

Ὅταν ὁ Στέφενσων τὸν ἐρώτησε τί ἀπέγεινε μὲ τὸ γράμμα,
ὁ Χρηστάκης ἐπῆρεν ὕφος ἀνθρώπου ποῦ θέλει κάτι νὰ ἐξο-
μολογηθῇ ἀλλὰ διστάζει, κ' ἔπειτα, μὲ ἀπόφασιν τάχα, εἶπε:

— Νὰ σοῦ πῶ ἕνα πράγμα; Δὲν τὸ ἔστειλα, καυμένη. Τὴν
τελευταία στιγμὴ τὸ μετανόησα. . . . Ἄσε νὰ περάσῃ ἀκόμα
λίγος καιρὸς, νὰ ἰδοῦμε πῶς θὰ πάνε τὰ πράγματα, καὶ . . .
μπορεῖ νὰ βάλω τὸ γέρο μου νὰ μιλήσῃ.

— Ὡωωω! ἔκαμεν ὁ Ἀγγλος, μὲ τὸν συνήθη του λαρυγ-
γώδη βρυχηθμόν.

— Ἐπειτα, φίλε μου, πρέπει νὰ σοῦ πῶ κ' ἕνα ἄλλο:
Ἡ κοπέλλα δὲν μοῦ γεμίζει τὸ μάτι δὲν ξέρω γιὰτί, μ' ἀρχισα
νὰ ψυχραίνουμαι. . .

— Ἄου! ἔκαμεν ὁ Ἀγγλος τότε νὰ μὴν τὴν πάρῃς.

Τὸ πρᾶγμα οἰκονομήθηκεν ἔτσι, κ' ὁ Χρηστάκης ἠσύχασε.
Μόνον τὸ βράδυ, γιὰ κάμποσον καιρὸ, ὅταν ἐγύριζε στὸ σπίτι
του, τὸν ἐπαινεν ἕνας φόβος, κ' ἐπήγαινε τρεχάτος, καὶ κάθε τόσο
ἐκύτταζε πίσω του. Ἐφοβεῖτο μὴ τοῦ ἔλθῃ ἔξαφνα καμμιὰ
ματσουκιά.

Δὲν ἤξερε καλὰ τὸν Παναγῆ Βιολάντη! . . . δὲν ἤξερεν ὅτι
ἄλλος δὲν εἶχε νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἱστορία, παρὰ ἡ
Στέλλα, ἂν, ἡ δυστυχημένη ἡ Στέλλα! . . .

Σπασμός αδύνατος, έτάραξε γιά μιá στιγμή τὸ σῶμα τῆς κόρης· ἀλλὰ δὲν τὴν ἐξόπνησεν ὁλότελα ἀπὸ τὸ λήθαργό τῆς· τὰ μάτια ἀκίνητα, τὸ στόμα βουβό.

Καὶ εἶπεν, εἶπεν ὁ Παναγῆς, ἄφρισεν, ἐγαύγισεν, ἐβρουχίθη. Καὶ ὅσο ἔλεγε, τόσο ἐθύμωνε καὶ τώρα ἐσκουνοῦσεν, ἐτράνταζε τὴ Στέλλα, κ' ἐπλησίαζε τὸ στόμα του στ' αὐτὴ τῆς, κ' ἔτριζε τὰ δόντια του, κ' ἐγούρωσε τὰ ἄγρια μάτια του, καὶ ἡ φωνὴ του ἔβγαине τρεμουλιαχτὴ καὶ βραχνὴ σὰν λυσσασμένον :

— Σκύλλα ! σκύλλα ! . . δὲ μιλεῖς, μωρὴ ; ἔ ;

Αὐτὴ ἡ σιωπὴ, αὐτὴ ἡ ἀπάθεια, τὸν ἔκαμεν εἰς τὸ τέλος ἔξω-φρενῶν. Ἐδραξεν ἔξαφνα τὴ Στέλλα ἀπὸ τοὺς καρπούς μὲ τὰ σιδερένια του χέρια, καὶ τὴν ἐσήκωσεν ὡς ἄψυχον ὄγκον, καὶ τὴν ἔσυρε, καὶ τὴν ἐγκρέμισε, κάτω ἀπὸ τὸ κρεββάτι.

— Μάνα μου ! ἐφώνησεν ἐκείνη καὶ τὰ μάτια τῆς ἔρριξαν μὲν ἀστραπὴ τρόμου καὶ μὲ τὸ ἓνα χέρι ἀκουμπισμένο στὸ πιάτωμα, ἔκαμψε τὸ ἄλλο καὶ τὸ ἔφερε στὸ πρόσωπό τῆς ἐμπρὸς σὰν ἀσπίδα.

Τὸ ὀρμέφυτον κίνημα ἐξύπνισεν ὅλη τὴν κακίαν τοῦ Παναγῆ. Κ' ἐχύθηκε πάνω τῆς, καὶ τὴν ἄρπαξεν ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ τῆς τὸν ἔσφιξε νὰ τὴν πνίξῃ, κ' ἔπειτα τὴν ἄρχισε γροθιάς, καὶ τὴν ἐκτυποῦσεν ὅπου ἔφθαγε, στοὺς ὤμους, στὸ στήθος, στὸ κεφάλι, καὶ τὴν ἐκτυποῦσεν ἀλύπητα μὲ λύσσα, νὰ τὴν τελειώσῃ, νὰ τὴν ξεκάμῃ, ὅπως μόνον ἓνας πατέρας μπορεῖ νὰ κτυπᾷ τὴν κόρη του. . . . Καὶ ὡς νὰ τὸν ἐμεθοῦσε περισσότερο κάθε κτύπημα, ὡς νὰ τὸν ἐφρόνιαζεν ἡ ἀντίστασις τῆς στερεᾶς σαρκός, —γιατὶ ἄλλην δὲν ἔκαμεν ἡ κακομοῖρα ἐκείνη,—ὁ δαρμός του δὲν ἐφαίνετο νὰ ἔχῃ τελειωμό, καὶ ἡ φυσικὴ ἐξάντλησις, ποῦ μόνη θὰ τὸν ἐσταματοῦσεν, ἀργοῦσεν ἀκόμη πολὺ.

Ἄλλὰ νά, ἀνοίγει ἔξαφνα ἡ θύρα κ' ἐμβαίνει ἡ Βιολάνταινα, —ἡ Βιολάνταινα, μὲ τὰ μάτια περίτρομα, καὶ τὰ χέρια δεμένα, καὶ τὰ χεῖλη σφιχτά, ὅλη μιὰ ἄφωνα μορφή καὶ ἰκεσία.

Τότε ὁ Παναγῆς ἄφησε τὸ θῦμα του, ἐσήκωσε τὸ γράμμα,

Δ'.

Τὸ βράδυ-βράδυ, ὅταν ὁ Βιολάντης ἐγύρισεν, ἡ ὑπηρετρία τοῦ εἶπεν ὅτι ἡ κυρία Στέλλα ἦταν κακοδιάθετη, στὸ κρεββάτι.

— Ἐγὼ ἐγὼ τὸ γιατρικὸ ποῦ θὰ τὴν κάμῃ καλά ! ἐμουρμούρισεν ὁ Παναγῆς, κ' ἀνέβη κατ' εὐθείαν εἰς τὸ δωμάτιον τῆς κόρης του.

Ἡ Στέλλα ἦταν ξαπλωμένη μὲ τὰ φορέματά τῆς· ἑλαφρὴ κουβέρτα τὴν ἐσκέπαζεν ὡς τὴ μέση· εἶχε τὰ χέρια σταυρωμένα ὀπίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι· τὸ στήθος τῆς φουσκωμένο ἀπὸ τοὺς ἀναστεναγμούς· ἡ ὄψη τῆς κάτασπρη· τὰ μάτια τῆς φλογερά, καρφωμένα στὸ ταβάνι. Βυθισμένη εἰς τὴν ἀπελπισία τῆς, ξένη εἰς ὅ,τι συνέβαινε γύρω, οὔτε ἔστρεψε νὰ κυττάξῃ, ὅταν ἀνοίξεν ἀπότομα ἡ θύρα.

— Τ' εἶνε τοῦτα ποῦ μοῦ κάνεις, μωρὴ ; ἐφώνησεν ὁ Παναγῆς ἔξω φρενῶν· τί ντροπὲς εἶνε τοῦτες ποῦ μᾶβαλες στὸ κούτελό μου ; . . «Εἶμαι δική σου ;» ! Πῶς ἔγραψες ἐσὺ τέτοιο πράμμα ; Τίνος εἶσαι, μωρὴ ; Ποῖον ἐρώτησες νὰ σοῦ πῇ τίνος εἶσαι ; Μὲ ποῖο δικαίωμα ἐδόθηκες στὸν ξένον ἄνθρωπο ; Ποῖος σοῦ εἶπε πῶς ὀρίζεις τὸν ἑαυτό σου ; Πῶς σοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ, πῶς μπορεῖς νὰ δώσης καὶ τὸ νύχι σου, χωρὶς νὰ θέλω ἐγὼ ; . . . Δὲ μιλεῖς, μωρὴ ; . . . Ἔ, τί εἶνε τοῦτα ;

Κ' ἔβαλεν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τῆς Στέλλας τὸ φυσικὸ χαρτί μὲ τὴν ἄσπρη μαργαρίτα.

πού ήταν πεσμένο στο πάτωμα, τὸ ἀπλώσε στην παλάμη του καὶ τὸ ἐκόλλησε στὰ μούτρα τῆς γυναίκας του.

— Νά, μωρή, ἀνοίξε τὰ στραβά σου νὰ ἰδῆς τί θεγατέρα ἔχουμε. Διάβασε, διάβασε ντέ!.. Ἔλα! μὴ μοῦ πῆς γιατί τὴν ἔδειρα, γιατί, μὰ τὸ σταυρό, θὰ σὲ σκοτώσω καὶ σέβανε!

— Μὰ ἦταν ἀρρωστη, καυμένη Παναγῆ, ἐπιθύρισε ἡ Βιολάνταινα, σιγά, ὡς νὰ μὴν ἴθελε νὰ τὴν ἀκούσῃ ἡ Στέλλα, κ' ἐπροσπάθησε νὰ ξεκολλήσῃ τὸ χέρι τοῦ ἀνδρός της καὶ νὰ ρίψῃ μὰ ματιὰ εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος.

— Καὶ τί μὲ γνοιάζει ἐμένανε; ἐφώναξεν ὁ Παναγιῆς, ἀσθμαίνων. Νάρρωστήσῃ καὶ νὰ πεθάνῃ, νὰ πάῃ στὸ διάολο, αὐτὸ παρακαλῶ τὸ Θεὸ μου. Ναί, νὰ πεθάνῃ! Αὐτὸ καὶ μόνο μπορεῖ νὰ τὴ σώσῃ ἀπὸ τὴν ἀτιμία της καὶ ἀπὸ τὴ ντροπὴ της! Κοπέλλα ποῦ ἀποδιαντρέπη νὰ γράψῃ σ' ἕναν ξένο «εἶμαι δική σου» δὲν μπορεῖ πιά νὰ ζήσῃ στὸ σπίτι μου. Καὶ ἂν δὲν πεθάνῃ μοναχὴ της, θὰ τὴν ξεκάμω ἐγὼ, μὲ τὰ χέρια μου!

Εἰς μάτην ἡ Βιολάνταινα τοῦ ἔνευε παρακαλεστὴ νὰ παύσῃ τὰ βαρῆ ἀυτὰ λόγια· τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ τὸν σταματήσῃ.

— Μὰ σῶπα! ἐφώναξεν ἐπὶ τέλους ἡ γυναίκα· θὰ σάκουσον οἱ ξένοι ἀνθρώποι, θὰ σάκουσῃ ἡ δούλα... Ἔλα, πᾶμε ἀπὸ δῶ, μὴ συγχύζεσαι τόρα...

Καὶ ἦσυχά ἐτράβηξεν ἔξω τὸν Παναγιῆ, χωρὶς μεγάλην ἀντίστασι· γιατί ἡ ὑπόμνησις ἐκείνη, τὸ σιμάχτρο τοῦ κόσμου, τὸν ἔκαμεν ἔξαφνα πειθήνιον. Καὶ ἡ θύρα ἐκλείσει· καὶ ἡ Στέλλα ἔμεινε μοναχὴ της, πεσμένη ἐκεῖ-κάτω, στὸ λινὸ χαλί, ποῦ ἦταν ἐμπρὸς στὸ κρεβάτι.

Εἶχε χωμένο τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὴν κουλούρα τῶν μπράτσων της. Δὲν ἐφαίνοντο παρὰ τὰ μαῦρα μαλλιά της, χυμένα, ἀκατάστατα, σὰν κύματα μαύρης τρικυμίας, ποῦ ἔξαφνα ἐσταμάτησαν. Κ' ἐβρογγοῦσε...

... Οἱ ἄγριες αὐτὲς σκηνὲς ἐπαναλαμβάνοντο καθημερινῶς

εἰς τὸ σπίτι τοῦ Βιολάντη. Τὸ νεόκτιστον παλατάκι μὲ τὴν εἰδική μονα ὄφιν εἶχε καταρτῆσει κόλασι. Ἡ Στέλλα, κλεισμένη ἐπάνω εἰς τὸ δωμάτιον της, τὸ περισσότερο μέρος τῆς ἡμέρας πεσμένη στὸ κρεβάτι, καὶ τὸ περισσότερο μέρος τῆς νύκτας ὄρθη,—χλωμὴ, ἀδύνατη, μωλωπισμένη, σακατεμένη, ἀλλὰ τοὺς φοβερότερους παραγμούς, τὴ μεγαλύτερη ὀδύνη καὶ ἀπελπισία ἔχοντας κρυμμένη βαθειὰ στὴν ψυχὴ,—ἡ Στέλλα ἡ ἐρωτευμένη ἐμαρτυροῦσε...

Δὲν ἔκλαιγε, δὲν ὠμιλοῦσε, δὲν παρεπονεῖτο· οὔτε δέκα λέξεις τὴν ἡμέρα δὲν ἔβγαιναν ἀπὸ τὰ μαραμένα χεῖλη· τὴν εἶχε πιάσει σὰν πείσμα, σὰν ἀφασία, καὶ ἡ ὑπερηφάνεια της ἔκαμεν τὸ μαρτύριό της σιωπηλό, βαθύ, φοβερό. Ἐπειτα δὲν ἔβλεπε καὶ κανένα. Μιὰ στιγμὴ μόνον ἀνέβαινε ἡ μητέρα της ἢ ἡ θεία Νόνια, γὰ νὰ τῆς φέρῃ λίγο φαγί. Ἡ Κατίνα καὶ ἡ Νένε, οἱ μικρὲς, δὲν ἔμβαιναν ποτὲ μέσα, γιατί ταῖς εἶπαν πῶς ἡ Στέλλα εἶχεν ἀρρώστεια κολητικὴ· καὶ τὴν ἐκαλημέριζαν ἀπέξω.

Ὁ Νταντῆς, ὁ ἀδελφός της, τὰ εἶχε μάθει καὶ αὐτός,—τοῦ τὰ εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Βιολάντης γιὰ νὰ ἔχῃ τὸ νοῦ του,—καὶ δὲν ἐζύγωνε καθόλου, γιατί, ἂν τὴν ἔβλεπεν ἐμπρὸς του, ὠρρίζετο, «θὰ τὴν ἔσκιζε σὰ σαρδέλλα». Καὶ ἡ Στέλλα ὅλον τὸν καιρὸν ἔμενε μόνη. Τοὺς ἔδιωχνε: «Ἀφήστε με... δὲ θέλω κανένα». Μόνο στὸ γέρο δὲν τολμοῦσε νὰ πῆ τέτοιο λόγο. Αὐτὸς ἔμβαινε συχνά, πάντα ἄγριος, θηρίο μονάχο, μὲ τὸ γράμμα στὸ χέρι, γὰ νὰ τῆς θυμίξῃ τὴν ἀτιμία της, γὰ νὰ τῆς δείξῃ τὸ αἶσχος της, καὶ τὴν ἔβριζε μὲ τὰ χειρότερα λόγια, καὶ ἀπάνω στὸν ἐνθουσιασμό του, στὸ τέλος, τὴν ἐκτυποῦσε, πότε λίγο, πότε πολὺ, ἀναλόγως τοῦ γούστου ποῦ εἶχε, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως ποῦ τοῦ ἐπροκαλοῦσε τὸ ὕφος τῆς Στέλλας. Ὅποτε τοῦ ἐφαίνετο σὰν ταπεινὴ, σὰν μετανοημένη, ὁ θυμὸς του κάπως ἐπαράλυνε· ἀλλ' ὅποτε τὴν ἔβλεπεν ἀδυσώπητη καὶ ἀσυγκίνητη, τότε ἐλυσσοῦσε.

Μιὰ μέρα, ὁ Νταντῆς, ἀξίος μιμητῆς τοῦ πατέρα του,

ἐμβήκε καὶ αὐτὸς νὰ τῆς κάμῃ ἐπίσκεψιν. Ἦτο δὲ ὁ Νταντῆς νεανίας ὡς εἴκοσι χρόνων, ἀσημομοῦρης, μαυροκίτρινος, μὲ πρῶμο μουστάκι, μὲ ζωηρὰ κινήματα, μὲ φορεσιὰ ἐπιμελημένη καὶ γεμάτη στολίδια, — σωστὴ γελοιογραφία τοῦ γέρου Βιολάντη, ποῦ ἐθεωρεῖτο εὐμορφάνθρωπος. Εἶχε τιποτένια διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ταπεινὰς ἰδέας καὶ ἓνα σωρὸ προλήψεως. Ἀντιπαθητικότερο πρᾶγμα ἀπὸ τὸ στενὸ τοῦ μετωπίου καὶ ἀπὸ τὰ κίτρινα μυτερὰ δόντια του, δὲν μποροῦσε νὰ ἰδῆ κανεὶς.

Ἡ θύρα ἔτυχε ἀνοικτὴ καὶ ὁ Νταντῆς ἐστάθη εἰς τὸ κατώφλι. Ἡ Στέλλα ἐστέναξεν εἰς τὸ διβανάκι.

— Ἔτσι αἶ ; τῆς ἐφώνησεν ἔτσι αἶ ; ... ἐτοῦτα μᾶς κάνεις τόρα καὶ σὺ !

Ἡ Στέλλα μιλά.

— Δὲν ἀκοῦς τί σοῦ λέω ; εἶπεν ὁ Νταντῆς, προχωρῶν μερικὰ βήματα· ἐγὼ εἶμαι !

— Γὰρ ξεφορτώνου με, ἀπεκρίθη μὲ περιφρόνησιν ἡ Στέλλα.

Εἶχε συνηθίσει νὰ ποταίρῃ πάντα τὸν ἀδελφὸ τῆς, σὰ μεγαλύτερη, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, ὁ Νταντῆς τὴν ἐσέβeto καὶ σὸ τέλος ὑποχωροῦσεν. Ἀλλὰ τόρα τὰ πράγματα ἄλλαξαν τὸ κίνημα τῆς Στέλλας τὴν ἐταπεινωσεν ἐμπρὸς του, τὴν ἐξευτέλισε· δὲν ἦταν πλέον ἢ μεγαλύτερῃ ἀδελφῇ, μὲ τὰ δικαιώματά τῆς ἦταν μιὰ πταιστρα, ποῦ ἐπιβουλεύθη τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀνδρῶν, τὴν τιμὴν τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ ὁ Νταντῆς ἦταν ἄνδρας. Νὰ περίστασι γὰρ νὰ ἐκδικηθῇ τὰ πρωτοτόκια, γὰρ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν κακίαν του.

— Ἐμὲ εἶπες τέτοιο λόγο, μαρὴ ; ἐρώτησε γουρλώνων τὰ μάτια καὶ προχωρῶν ἀκόμη ὀλίγα βήματα.

— Ἐσέ, ἀπεκρίθη μὲ ψυχρότητα ἡ Στέλλα.

Ὁ Νταντῆς ἐξεστόμισε τὰς χυδαίας ὕβρεις, ποῦ τοῦ εἶχε μάθει στὴν ἐντέλειαν ὁ πατέρας του. Καὶ ὁ τόνος ἔμοιαζε τόσον, ὥστε ἓνα μικρὸ χαμόγελο ἐφάνη στὰ χεῖλη τῆς Στέλλας, καὶ ἐψιθύρισεν :

— Ἀπὸ ποῦσαι κλωναράκι, ἀπὸ κεῖνο τὸ δενδράκι . . .

Ἀπὸ τὸ ἀκοῦναι κάποτε ἀπὸ τὴν Βιολάνταινα, καὶ ἤξερε ὅτι κανένα ἄλλο πρᾶγμα δὲν ἐφοῦριζε τόσο τὸν ἀδελφόν τῆς.

— Τί εἶπες ; ! ἐβουλήθη ὁ μικρὸς Βιολάντης· καὶ ἐσήκωσε τὸ χέρι του.

Ἡ Στέλλα ἐπρότεινε τὰ δικὰ τῆς νὰ φυλαχθῇ, ἀλλὰ μὲ τόσην ὀρμὴν, ὥστε τὸν ἐσκοῦντησεν. Ἄλλο δὲν ἤθελεν ὁ Νταντῆς, γὰρ νὰ κτυπήσῃ . . .

Καὶ ἡ ἀρχὴ ἔγειναν.

Ὁ νεανίας ἐθρασύνθη περισσότερον ἔπειτα, ποῦ ἀκοῦσε τὸν πατέρα του νὰ ἐπιδοκιμάζῃ τὸ κίνημά του. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμίρην ἐκείνην, δὲν ἀφῆκεν εὐκαιρίαν χωρὶς νὰ βρίσῃ καὶ νὰ κτυπήσῃ τὴν Στέλλαν. Καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ μανία του, ἡ ἀγριότης του ἐμεγάλωναν. Στὴν ἀρχὴν, ἡ Στέλλα ἔκαμινεν ἀντίστασιν· ἀλλὰ ὕστερα παρεδόθη, εἰς τὸ τέλος ἐδέχνετο καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τῆς, ὅπως καὶ ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς, μὲ τὴν ἴδιαν ὑποταγὴν, μὲ τὴν ἴδια βωβὴν ἐγκαρτέρησιν. Καὶ οἱ δῆμοί τῆς ἔγειναν δύο τόρα.

Σκληρότερος, πολὺ σκληρότερος ἦταν ὁ Νταντῆς. Ἴσως γιὰ τὴν ἦταν φύσει πλέον κακὸς ἀπὸ τὸν πατέρα του, ἴσως καὶ γιὰ τὴν ἦταν αὐτὸς ἀδελφός. Εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ Παναγῆ Βιολάντη ἐξυπνοῦσεν ἀπὸ ἀταβισμόν τὸ αἶσθημα τοῦ ἀρχαίου πατέρα, ποῦ εἶχε τὴν κόρην του κτῆμα, καὶ ἠμποροῦσε νὰ τὴν πωλήσῃ καὶ νὰ ὠφεληθῇ. Ἄλλ' εἰς τοῦ ἀδελφοῦ τὴν ψυχὴν, ὁ ἴδιος ἀταβισμὸς ἐξυπνοῦσεν αἶσθημα διαφοροετικόν. Ἄλλῃ φορὰ ἡ ἀδελφὴ του ἦταν ἡ φυσικὴ ἐρωμένη του, ἡ πρώτη του γυναῖκα· αὐτὸς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ τὴν καρπωθῇ ἀλλοιωτικὰ, νὰ τὴν ἀπολαύσῃ. Καὶ μοῦ φαίνεται, ὅτι ἡ σκληρότης τῶν ἀδελφῶν εἰς τὸ ζήτημα τῆς τιμῆς, δὲν εἶνε κατὰ βᾶθος παρὰ ζηλοτυπία ἀγνώριστη, μετημφισμένη καὶ ὅτι τὰ δυστυχῆ πλάσματα γίνονται, χωρὶς νὰ τὸ ἐγνοοῦν, τόσοι ὀφθαλμοί, καὶ σκοτώνουν Κασσίους καὶ πνίγουν Λυσδαίμονες.

Γι' αὐτὸ τόρα καὶ ὁ Νταντῆς, στὴν πρώτη του παραφορὰ, ἐφοβήρισε « νὰ ξεκάμῃ ἐκεῖνο τὸν ἄτιμο τὸ Ζαμᾶνο », καὶ ἴσως

θά ἔκαμνε κανένα κίνημα, ἂν δὲν τὸν ἐσυμβοῦλευεν ὁ Παναγῆς. καὶ γι' αὐτὸ ἐβασάνιζε τὴν ἀδελφή του σκληρότερ' ἀπὸ τὸν πατέρα του, καὶ τὸ μῖσος του γι' αὐτὴν ἦταν κατὰ ἀχόρταγον καὶ ἀτελείωτον.

Καὶ ἡ Στέλλα, κλεισμένη εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἐραγτυροῦσεν. Ἐλῶνε σὰν τὸ κερί ἀπὸ τὴ ζέστη, χωρὶς φλόγα, χωρὶς καπνό. Μόνον κάθε τόσο ἐψιθύριζεν :

— Ἄχ. πάει. . . πάει. . . δὲ μὲ χωράει ἄλλο τὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου. . .

Μιά μέρα, ἡ Κατίνα καὶ ἡ Νένε, ἐξεγέλασαν τὴ νταντᾶ, καὶ φοβισμένες, σιγά-σιγά, ἐμισοάνοιξαν τὴν ἀπαγορευμένην θύραν.

Ἡ Στέλλα ἦταν εἰς τὸ κρεβάτι, μὲ τὰ μάτια κλειστά, ἀπακαρωμένη. Καὶ ἦταν ἀγνώριστη. Σὰν νὰ εἶχε μικρύνει τὸ πρόσωπό της, καὶ σὰν νὰ εἶχαν φουντώσει τὰ μαῦρα μαλλιά της. Τὸ χρῶμα της ξέθωρον, τὰ μάτια της βαδουλωμένα, μελανὰ ἀπὸ κάτω, ἡ ἄκρη τῆς μύτης της κίτρινη καὶ γυαλιστερή. Καὶ τί ἄλλο ἠθελε γιὰ νὰ μαραθῆ ἕνας κρίνος ;

— Παναγία μου ! πῶς ἔχει γείνει . . . εἶπε, κυττάζοντας μὲ παιδικὴν περιέργειαν ἡ Κατίνα.

Τὰ ματάκια τῆς Νένης ἀνοιξαν τρομαγμένα. Λύπη βαθεῖα ἐζωγραφίσθη εἰς τὸ πρόσωπον τῆς μικρούλας καὶ τὸ στοματάκι της ἐσυγοτραύλισεν :

— Ἄχ ! θὰ πεθάνῃ, Κατίνα μου, θὰ πεθάνῃ . . .

Ε'.

Ἡ προφύλαξι ποῦ ἔπαιρναν γιὰ νὰ μὴ μάθῃ τίποτε ὁ κόσμος, ἐκεῖνος ὁ φόβος ποῦ εἶχαν πάντα νὰ μὴ τοὺς φύγῃ κανένας λόγος ἐμπρὸς εἰς τοὺς ξένους, νὰ μὴν ἀκούσουν οἱ ὑπηρέται καὶ οἱ γείτονες καμμιά σκηνή, νὰ μὴ μάθῃ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν, — ἔδιδαν δυὸ φορές τὴν ὄψιν ἐγκλήματος, εἰς τὸ ἐγκλημα ποῦ ἐτελεῖτο σιγά-σιγά εἰς τὸ σπίτι τοῦ Βιολάντη.

Ἡ Στέλλα λοιπὸν ἦταν ἄρρωστη. Διὰ τοὺς φίλους, διὰ τὸν κόσμον, ἡ ἀρρώστεια ἦταν ἐλαφρὴ, ἀσήμαντη—ἄ, μὴν ἀνησιχῆτε ! . . .—Διὰ τῆς μικρῆς ἀδελφῆς, ἡ ἀρρώστεια ἦταν κολητικὴ, καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχουν συγκοινωνία.—Καὶ μήπως ψέμματα ; ἔλεγεν ἰδιαιτέρως στὴ γυναῖκα του ὁ Παναγῆς αἰριο κ' αὐτὲς θὰ μᾶς ἔκαναν τὰ ἴδια.—Οἱ ὑπηρέται δὲν ἀνέβαιναν ἐκεῖ ἐπάνω, ποτέ τοὺς ἀνεπλήρωνεν ἡ θεία Νιόνια.—Ἡ οἰκογένεια ἐφαίνετο συχνὰ εἰς τὰ κέντρα, καὶ εἶχε πάντα τὸ ἴδιον γελαστὸν κ' εὐτυχημένον ὄψος, τὴν ἴδιαν ἀπατηλὴν ὄψιν ἀγάπης καὶ ἀρμονίας. Κανεὶς δὲν ἔμαθε, κανεὶς δὲν ὑποπτεύθη τίποτε. Ἡ νεολαία ἐψιθύριζεν ὅτι ἡ Στέλλα «ἐκύτταζε» τὸν Χρηστάκη, ἀλλὰ τίποτε περισσότερον· τώρα μάλιστα, ποῦ ὁ Χρηστάκης ἄρχισε νὰ «κυττάξῃ» ἄλλην, ἐλησημονήθη καὶ τὸ γράμμα της. Ὁ Παναγῆς Βιολάντης ἠμποροῦσε νὰ δέχεται καὶ συγχαρητήρια διὰ τὴν φρόνησιν ποῦ ἔδειξε σὲ μιὰ τόσο δύσκολη περίστασι. Ἡ ὑπόληψις δὲν ἐπειράχθη.

Καὶ ὅλοι μέσα στὸ σπίτι σήμερονι : Ὁ Νταντῆς . . . τὸν εἶδαμε ! Ἡ Βιολάνταινα, συνειδημένη πάντα νὰ ὑπακούῃ τυφλὰ τὸν ἄνδρα της, ἀνεγνώριζε καὶ τώρα ὄλο του τὸ δίκιο, μολοντι ἐπροσπαθοῦσε κάποτε νὰ ἐμποδίσῃ τῆς σκηνῆς, «για νὰ μὴ συγχύζεται ὁ Παναγῆς»· ποτὲ ὅμως δὲν ἔδωκε θάρρος εἰς τὴν θυγατέρα της, ποτὲ δὲν τὴν ἐπαρηγόρησε, ποτὲ δὲν τῆς εἰδείξεν ὅτι ἐσυγχωροῦσεν αὐτὴ τὸ κίνημά της. Ἡ θεία Νιόνια ἐκλίμαγε πικρὰ ὅταν ἦτο μόνη, ἐκύτταζε μὲ θλίψη κ' ἐπεριποιεῖτο μὲ συμπάθεια τῇ Στέλλα, ἀλλὰ στὸν ἀδελφὸ της δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ παράπονον. Οὔτε καλά, οὔτε κακά. Κάποτε ὁ Παναγῆς τὴν ἄκουσε νὰ γλυκομιλῇ τῆς Στέλλας, καὶ τὴν ἐφοβήρουν ἄσχημα :

— Για νὰ σοῦ πῶ ! Τὸ ξέρεις ποῦ σὲ διώχνω ; Ἐπιπολιτῆσι στὸ σπίτι μου δὲ θέλω ! Ὅ,τι κάνω ἐγώ, ἐκεῖνο κάνουν ὅλοι. Ἄκουῦς ἐκεῖ ποῦ θὰ τὴν καλοπιάνῃς . . . Αὐτὸ μᾶς ἔλειπε !

Κ' ἡ Νιόνια ἐφοβήθηκε νὰ γλυκομιλήσῃ πλέον τῆς Στέλλας.

Ἔτσι ὁ Παναγῆς ἐτυραννοῦσεν ἀνεξέλεγκτος, ἀπόλυτος τρομοκράτης. Κανείς, κανεὶς δὲν εὐρίσκατο νὰ τοῦ πῆ : «Μὰ ἐπὶ τέλους τί σοῦ ἔκαμεν αὐτὸ τὸ πλάσμα ποῦ θέλεις νὰ τὸ πεθάνῃς ;» Καμμία διαμαρτυρία, καμμία ἀπόπειρα συζητήσεως. Εὐήρηκες κ' ἄνθρωπο για νὰ λογικευθῇ ! Τοῦ ἔφθανε τὸ γράμμα ποῦ εἶχε στὴν τσέπη του· ἠμποροῦσες νὰ τοῦ ἀποδείξῃς ἐσὺ πῶς δὲν ἐγράφῃ, πῶς δὲν ἐστάλη ἀπὸ τὴν κόρη του αὐτὸ τὸ γράμμα ; . . . Νὰ τὸ τιμωρήσῃ ἄλλο δὲν ἠθέλεν, ἄλλο δὲν ἐρωτοῦσε. Καὶ δι' αὐτόν, ἄνθρωπον στενοκέφαλον, χωμένον εἰς τὰς προλήψεις, ἀναθρεμμένον μὲ τὰς παραδόσεις τῶν παλαιῶν ἐκείνων ἀρχόντων, ποῦ εἰς τὸν τόπον του ἄλλοτε, σὲ χρόνους σκοτεινοῦς, βαρβάρους, ἐβασάνισαν, ἐφυλάκισαν, ἐσκοτώσαν, ἢ ἔθαψαν ζωντανές, για παρόμοιους λόγους, τῆς θυγατέρες των, —δι' αὐτόν, λέγω, τὸ ἔγκλημα τῆς Στέλλας ἦτο ἄξιον θανάτου.

— Μακάρι νὰ πέθαινε ! Ἔτσι θὰ ἠσυχάζαμε μὰ για πάντα.

Ὁ Νταντῆς ὅμως δὲν ἄφησε τὸ πρᾶγμα, ὡς ἐδῶ. Ἡ σκληρότης του τὸν ἐσπρωξε νὰ ραδιουργήσῃ, νὰ δείξῃ φεύγικη καλωσύνη· καὶ μίαν ἡμέραν ἐμβῆκεν εἰς τὸ κλουβὶ τοῦ Βιολάντη, —τὸ θυμάσθε αὐτὸ τὸ κλουβί,—καὶ τοῦ εἶπε μὲ πονηριὰ παιδιοῦ καὶ μὲ σοβαρότητα γέρου :

— Πατέρα, μοῦ φαίνεται πῶς ἡ Στέλλα ἐμετανόησε. Για νὰ ἰδοῦμε, γιατί ἐφτούνη—ἐφτοῦ ἡ δουλειὰ δὲ μᾶρέσει. Φοβᾶμαι μήπως ὑποψιασθῇ ὁ κόσμος τίποτα, καὶ τότε ἐγαθήκαμε. Για νὰ ἰδοῦμε . . . Μπορεῖ νὰ μὴν ἐπιμένῃ πιά για κείνο τὸν παλιάνθρωπο, καὶ ἂν τὴν καλοπιᾶσουμε, μπορεῖ νὰ θελήσῃ νὰ πάρῃ κανέναν ἄλλο, —ἔ, καιρός της εἶνε,—κ' ἔτσι τὸ πρᾶγμα νὰ διορθωθῇ μὲ ἡσυχία. Δὲν μὲ γνοιάζει για κείνη, μὲ γνοιάζει για μᾶς, για τὸ σπίτι μας.

— Ἐχεις δίκιο, ἀπεκρίθη ὁ Παναγῆς· καὶ ἀντὶ θὰ βάλω τὴ μάνα σου γὰ τὴν ξετάξῃ.

Ἦξερε πολὺ καλά ὁ Νταντῆς τὸν χαρακτήρα τῆς ἀδελφῆς του· ἠξερεν ὅτι δὲν ἐμετανόησε, κάθε ἄλλο ! καὶ ὅτι ἔνα τέτοιο διάβημα θὰ ἐχειροτέρευε μόνον τὴ θέσι της.

Καὶ ἡ Βιολάνταινα, κατὰ πρᾶγματιαν τοῦ ἀνδρός της, ἀνέβη ἐπάνω νὰ τῆς ομιλήσῃ.

Ἦταν παραμονὲς τῆς Παναγίας. Μεθαύριο τὸ σπίτι εἶχε διπλογιόρτι, —Μαρία ἔλεγαν τὴ Βιολάνταινα, —καὶ τί καλά ἂν ἠμποροῦσε νὰ γείνῃ καμμιά οἰκονομία, νὰ ἔλθῃ ἡ συμφιλίωσις, νὰ κατεβῇ καὶ ἡ Στέλλα, νὰ καθίσῃ εἰς τὸ τραπέζι, νὰ φαῖ εἰς τὸν κόσμον. . . .

— Ἦλθα νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια, τῆς εἶπεν ἡ Βιολάνταινα χαρούμενη.

Ἡ Στέλλα, καθὼς ἐκρατοῦσε τὸ μέτωπο μὲ τὰ δύο χεῖρα, ἐσήκωσε τὰ μάτια κ' ἐκύτταζε τὴ μητέρα της ἐκπληκτικῶς. Δὲν ἦταν συνειδημένη εἰς τέτοιον ὕψος.

— Ἄκουῦς ;

— Τί εἶνε ; ἐψιθύρουν ἡ Στέλλα.

Μὲ λίγα λόγια ἡ Βιολάνταινα διετύπωσε τὴν πρότασί της :

Νὰ πέση στὰ πόδια τοῦ πατέρα της καὶ νὰ τοῦ γυρέψη συχώρεση νὰ τοῦ πῆ πῶς ἐμετανόησε διὰ τὸ κίνημά της· νὰ τοῦ ὑποσχεθῆ πῶς εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θὰ ἔκαμνε τίποτα χωρὶς τὸ θέλημά του· νὰ τὸν βεβαιώσῃ πῶς ἔπαυσε πὰ νὰ συλλογίζε-ται τὸν Χρηστάκη· κ' ἐκεῖνος ἦταν πρόθυμος νὰ τὴ συχωρέσῃ, καὶ μέρα ποῦ ξημέωρνε μεθαύριο, νὰ τὴν δεχθῆ στὴν ἀγκαλιά του, καὶ γρήγορα νὰ φροντίσῃ νὰ τὴν παντρέψῃ, ὅπως τῆς πρέ-πει, μ' ἓνα νέο καλὸ καὶ ἀξιο... ἀμὴ τί;

Ἡ Στέλλα τὴν ἄκουσε χωρὶς νὰ τὴν διακόψῃ, μὲ τὸ ἴδιον ὄφος ποῦ ἔπαιρνε καὶ ὅταν τὴν ἐκτυποῦσαν. Ἐπειτα ἐκατέβασε τὰ χέρια ἀπὸ τὸ κεφάλι, ἐκύτταξε τὴ μητέρα της κατάματα, καὶ μὲ ὅλη τὴν ἡρεμία, μὲ ὅλη τὴ γαλήνη τῆς σταθερότητος, ἐπρόφερε :

— Ὅχι!

Ἡ Βιολάντη ἐπαύρησε τρομαγμένη ἐπλεξε τὰ χέρια, καὶ μὲ φωνὴν ὑπόκοφην, εἰς τόνον μομφῆς ὑπερτάτης, τὸ ξενα-εἶπε :

— Ὅχι ;!

— Ὅχι ! εἶπεν ἡ Στέλλα· καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ἓνα κύμα ἐτά-ραξε τὴν πρώτη γαλήνη, καὶ ἡ ἄρνησις ἐβγήκεν ἀπὸ τὰ χεῖλη της μὲ πείσμα μαζὶ καὶ περιφρόνησιν.

— Μά, παιδί μου, συλλογίζεσαι τί λές ; συλλογίζεσαι τί κάνεις ; ἐρώτησεν ἡ Βιολάνταινα· κ' ἐγύρισεν ὀπίσω της, κ' ἐκλείδωσεν ἀπὸ φόβο τὴν θύραν.

— Ὅχι ! εἶπεν ἡ Στέλλα καὶ ἐκ τρίτου καὶ τώρα ἦταν ὀλόκληρη τρικυμία ἀγανακτήσεως, καὶ μαζὶ μὲ τὴν φωνὴν ἐση-κώθη καὶ αὐτὴ ὀρθή, ὑψηλή, ἀγέρωχη.

Κ' ἐμίλησεν :

— Ὅχι, χίλιες φορὲς ὄχι ! Ὅ,τι ἔκαμα ἦταν κακό, τὸ ξέρω· μὰ τὸ ἔκαμα τώρα. Τοῦ ἔγραψα «εἶμαι δική σου», καὶ θὰ εἶμαι γιὰ πάντα. Ναί, νὰ πέσω στὰ πόδια τοῦ πατέρα μου, καὶ νὰ τοῦ φιλήσω τὰ χέρια, καὶ νὰ τοῦ γυρέψω συχώρεσι γι' αὐτὸ ποῦ ἔκαμα, ἔτσι χωρὶς νὰ θέλω, σὲ μιὰ στιγμὴ τρέλλας, ἀδυνα-

μίας... Μὰ νὰ μὲ συχωρέσῃ κ' ἐκεῖνος καὶ νὰ μοῦ δώσῃ τὸ Χρηστάκη... Ἄ, μὴ σοῦ κατοφαίνεται καὶ σόπα ! Καλὸς κακὸς, αὐτὸς εἶνε τώρα γιὰ μένα. Ἀκούστηκα μαζὶ του, καὶ αὐτὸ μοῦ φθάνει. Ἐπειτα, τί σᾶς μέλει ἐσᾶς ; Ἐγὼ θὰ εἶμαι εὐτυχισμένη, ἐμένα μᾶρῶσι. Πῶς εἶνε πτωχὸς ; Πῶ ! βλέπω τί εὐτυχία ποῦ ἔχετε οἱ πλούσιοι στὰ σπίτια σας... Ἐπὶ τέλους ἀλλοιώτικα δὲ γίνεται ἄλλον ἐγὼ δὲν παίρνω !

— Μὰ ὀρίζεις ἐσὺ τὸν ἑαυτό σου ; ἐπρόλαβε νὰ ἐρωτήσῃ ἡ Βιολάνταινα.

— Τὸν ὀρίζω !

— Ὅχι· ὁ πατέρας σου σὲ ὀρίζει· ὁ πατέρας σου ὀρίζει καὶ μένα, καὶ τὸ Νταντῆ, καὶ τὴ Νιόνια καὶ ὅλους.

— Δὲν ξέρω γιὰ σᾶς, μὰ ἐμένα δὲ μὲ ὀρίζει. Ἐγὼ, ἐγὼ ὀρίζω τὸν ἑαυτό μου· νά, κύτταξε, τὸν ὀρίζω !... τὸν ὀρίζω !..

Κ' ἐκαμψε τὸ δάκτυλό της, καὶ τὸ ἐδάγκασε στὸν κόμπο μὲ λύσσαν, καθὼς ὀμιλοῦσε. Καὶ ὁ πόνος ἔδωκεν εἰς τὴν φωνὴν της κάτι τὸ ἀπείρας τραγικόν· καὶ ἡ Βιολάνταινα, καὶ αὐτὴ ἀκόμη, ἠσθάνθη ὅτι ἦταν μεγάλη ἡ στιγμὴ ἐκεῖνη.

— Τί θέλεις νὰ πῆς μ' αὐτό ; ἐρώτησε μὲ τρόμον.

— Νά, ὅτι τὸν ἑαυτό μου τὸν κάνω ὅ,τι θέλω... Μπορῶ νὰ κόψω τώρα τὸ χέρι μου καὶ νὰ τὸ πετάξω ἀπὸ τὸ παράθυρο ; Ἐ, ὀρίζω τὸν ἑαυτό μου. Ὁ πατέρας μου τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ. Πῶς θὰ μὲ δείρῃ ; πῶς θὰ μὲ κλείσῃ ; πῶς θὰ μὲ σκοτώσῃ ; Τί μὲ τοῦτο ; Πάλι ἐγὼ κάνω ὅ,τι θέλω, — τὸν ἑαυτό μου, — καὶ σὰ δὲ θέλω ἐγὼ, ἄλλον ἄνθρωπο δὲν παίρνω. Ὅχι ποτὲ δὲ θὰ μὲ δώσῃ σὲ ὅποιον θέλει ἐκεῖνος. Σᾶς τὸ λέω γιὰ νὰ τὸ ξέρετε μιὰ γιὰ πάντα, γιὰτὶ δὲν θὰ τὸ ξαναπῶ : Ἡ τὸ Χρηστάκη ἢ κανένα. Ἐγὼ εἶμαι ἡ Στέλλα τοῦ Βιολάντη !

Κ' ἐκύτταξε τὸ στήθος της τὸ πλατὺ μὲ δύναμιν, κ' ἀπὸ τὰ μάτια της τὰ ἀδάκρυτα ἐτοξεύθη ἀγρία ἀστραπή. Ὡ, ἦταν ὠραία τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ! Τὸ πάθος τῆς ἐχρωμάτισε, τῆς ἐξωογόνησε τὸ κατάλευκον πρόσωπον· τὰ πέταλα τοῦ κρίνου

ἐπῆραν ἓνα ρόδινον χρῶμα ἀδύνατον ἕγρος κακοπαθείας δὲν ἐφαίνετο πλέον, καὶ διὰ μίαν στιγμὴν, ἡ κόρη ἔλαμψε μὲ τὴν πρώτην τῆς εὐμορφίαν τὴν ὑπερήφανην, μὲ τὴν πρώτην ὑγείαν καὶ ζωὴν.

Ἡ Βιολάνταινα ἀναγκάσθηκε νὰ χαμηλώσῃ τὸ κεφάλι. Ἐβλεπεν ἔξαφνα ἔμπρός τῆς μίαν δύναμιν νέαν, ποῦ δὲν τὴν ἤξερε, ποῦ δὲν τὴν ἐφαντάζετο ὡς τότε. Ἀλήθεια, αὐτὴ ἦταν ἡ Στέλλα τοῦ Βιολάντη, ἡ κόρη τοῦ πατέρα τῆς.

— Ἐκατάλαβα, ἐπιθύρισε μὲ λύπην· μὰ δὲν συλλογίζεσαι, δυστυχισμένη, τί θὰ πάθῃς, ἂν ἀκούσῃ τέτοιο πρᾶμμα ὁ πατέρας σου ;

— Δὲ τὸν φοβᾶμαι ! ἐφώναξεν ἡ Στέλλα· καὶ τί θὰ μοῦ κάμῃ ; θὰ μὲ σκοτώσῃ . . εἶνε ἄλλο ; Ἐ, δὲ μέλει, σοῦ εἶπα. Ἐγὼ δὲν γυρεύω νὰ ζήσω, παρὰ νὰ ζήσω εὐτυχισμένη. Ἄν δὲν μπορῶ, καλύτερα νὰ μὲ σκοτώσῃ . . . Καλύτερα νὰ πεθάνω . . . Στάσου νὰ σοῦ πῶ ἂν δὲν ἔγραφα ἐκεῖνο τὸ γράμμα, δὲν θὰ μ' ἐγνοιαζε· μὰ τότε ποῦ τὸ ἔγραφα, θὰ κάμω ὅ,τι μπορῶ γιὰ νὰ σώσω τὴν ὑπόληψί μου. Θὰ μοῦ τὴν σώσῃ ὁ γάμος ; θὰ μοῦ τὴν σώσῃ ὁ θάνατος ; Μοῦ εἶνε ἀδιάφορο. Εἶδες ἂν ἀνοιξα τὸ στόμα μου νὰ παραπονεθῶ ποτὲ γιὰ τὰ βασανιστήρια ποῦ μοῦ κάνετε τόσον καιρό ; . . .

— Καλὲ τίνος τὰ λὲς αὐτὰ τὰ παραμύθια ; εἶπεν ἡ Βιολάνταινα μὲ μορφασμὸν ἀνυπομονησίας. Καὶ τί πῶς ἔγραψες ἓνα γράμμα, ποῦ τὸ κάτω-κάτω τὸ πήραμε πίσω ; . . . Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ τί εἶνε : εἶνε . . . ποῦ ἀγαπᾷς τὸ Χρηστάκη.

Ἡ Στέλλα ἐκλονίσθη ἀπὸ παλιὸν δυνατόν. Στὴν ἀρχὴ τῆς ἤλθε νὰ τὸ ἀρνηθῇ, νὰ τὸ κρύψῃ. Ὅχι, δὲν ἦταν αὐτὸς ὁ λόγος . . . Ἀλλὰ ἔπειτα ἐσυλλογίσθη, ὅτι μιὰ ποῦ ἀρχισεν, ἔπρεπε νὰ τὰ πῆ ὅλα· καὶ ὡς νὰ τὸ ἤξερε πῶς ἦταν ἡ τελευταία φορὰ ποῦ θὰ μιλοῦσεν, ἀντλήσε διαμιᾶς ὅσον θάρρος ὑπῆρχεν εἰς τὰ βᾶθη τῆς παρθενικῆς τῆς ψυχῆς, καὶ εἶπε :

— Ναί, τὸν ἀγαπῶ. Ἄν δὲν τὸν ἀγαποῦσα, δὲν θὰ τοῦ εἶδινα ἀκρόασαι· ἂν δὲν τὸν ἀγαποῦσα, δὲν θὰ μ' ἐγνοίσεις γιὰ τὸ

γράμμα, — οὔτε ἡ πρώτη εἶμαι οὔτε ἡ ὕστερη, — δὲν θὰ ἐπίμενα ὀλωσδιόλου, καὶ θὰ ἔπαιρνα ὅποιον ἤθελεν ὁ πατέρας μου. Μὰ τὸν ἀγαπῶ, καὶ θὰ κάμω ὅ,τι μπορέσω γιὰ νὰ τὸν πάρω.

— Βγάλτο αὐτὸ ἀπὸ τὸ νοῦ σου, γιατί ὁ πατέρας σου δὲν τὰ κοῦει ! εἶπεν ἡ Βιολάνταινα.

— Ποιὸς τὸ ξέρει ! . . . Μπορεῖ στὸ τέλος νὰ μὲ λυπηθῇ καὶ νὰ δῇ τὸ σωστό. Ἐχουμε τόσα παραδείγματα !

— Ἄ ! τέτοιες ἐλπίδες ἔχεις ; ὦ, κακομοῖρα, κακομοῖρα ! δὲν τὸν ξέρεις τὸν πατέρα σου !

— Μπορεῖ· μὰ ἐμένα δὲ μὲ χωράει ἄλλο ἐτοῦτο τὸ σπίτι. Διαμιᾶς ἡ Στέλλα ἔγεινε μελαγχολικὴ. Ἐκάθησε πάλι στὸ διβανάκι, καὶ μὲ φωνὴν περιλυπητὴ, σὰν νὰ μιλοῦσε μονάχη τῆς, ἐξακολούθησεν :

— Ὅχι ! δὲ μὲ χωράει τὸ σπίτι . . . Σὲ κάθε κτύπημα ποῦ μοῦ δίνουν, ἀκούω μέσα μου σὰ μιὰ φωνὴ νὰ μοῦ λέγῃ : « Φύγε ! . . . Φύγε ! . . . »

Ἡ Βιολάνταινα ὠρμησεν ἔξω φρενῶν, μὲ τὰ χέρια σηκωμένα, μὲ τὰ μάτια ἄγρια.

— Τί εἶπες ; ἐφώναξε· νὰ φύγῃς ; ὦ, συφορά μου καὶ μαυροῖλα μου ! . . . νὰ φύγῃς ; !

— Δὲν εἶπα τέτοιο πρᾶμμα ! εἶπεν ἡ Στέλλα μὲ περιφρόνησιν. Σεῖς μοῦ τὸ λέτε μὲ τὸν τρόπο σας.

— Ὅχι, τὸ εἶπες ! ἀντεῖπεν ἡ Βιολάνταινα· εἶπες πῶς θὰ φύγῃς ! καὶ γιὰ κύτταξε καλά, γιατί ἐγὼ δέν . . .

Ἐο θυμὸς ἐπνίξε τὴ φωνὴ τῆς. Κ' ἐβλεπε τριγύρω τῆς, σὰν νὰ ἐζητοῦτε νάρπαξή τιποτα γιὰ νὰ κτυπήσῃ τὴν Στέλλαν.

Ἐο τρόπος αὐτὸς ἀνέβασεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν ὅλον τὸ πῆγμα τῆς κόρης. Ὅχι, δὲν τὸ εἶπε ! Τῆς ἔβραζαν εἰς τὸ στόμα λόγο ποῦ δὲν εἶπε. Τὸ ἐσυλλογίσθη, ἐπέρασε κ' αὐτὸ ἀπὸ τὸν νοῦν τῆς, ἀλλὰ ὄχι, δὲν τὸ εἶχεν ἀποφασίσει. Καὶ ἴσως δὲν θὰ τὸ ἔκαμνε ποτέ, ὅσο σκληρὰ καὶ ἂν τὴν ἐτυραννοῦσαν, γιατί ἦταν ἡ Στέλλα τοῦ Βιολάντη, καὶ εἶχε τὴν ὑπερηφάνειά τῆς, καὶ θὰ ἐπροτιμοῦσε νὰ πεθάνῃ, παρὰ νὰ κούσθῃ πῶς ἐξεπόρτισεν. Ἄλλ'

ἀφοῦ ἦταν ἔτσι, ἀφοῦ ἤθελαν μὲ τὸ στανιὸ νὰ τὴν πείσουν πῶς τὸ εἶπε, καλὰ λοιπόν, νὰ ἰδοῦν !

— Ναί, τὸ εἶπα ! ἐφώναξε δυνατώτερα ἀπὸ τὴν μητέρα της. Τὸ εἶπα καὶ θὰ τὸ κάμω !

᾿Ωμιλοῦσε μὲ ὄλον τὸ ἀπεγνωσμένον θάρρος ἀνθρώπου ποῦ αὐτοκτονεῖ. Ἡ Βιολάνταινα τὰ ἔχασεν· ὁ θυμὸς της ἐκόπη, τὰ γόνατά της ἐλύθησαν, κ' ἔπεσε σὲ μιὰ καρτέλα, ὄγκος ἀδρανῆς. Ἄλλὰ ἦτο μία στιγμή μόνον ἀδυναμίας. Ἀμέσως ἐσηκώθη, καὶ κεραυνοβολοῦσα τὴν Στέλλαν μὲ τὸ βλέμμα, ἐξεστόμισεν εἰς μίαν βάνανυσον φράσιν ὅλην τὴν ἐντύπωσιν ποῦ τῆς ἔκαμνε τὸ ἔξαφνικὸν ξύπνημα τῆς δυνατῆς ἐκείνης ψυχῆς, ποῦ τὴν ἐδοκίμαζεν ἡ βία καὶ τὸ μαρτύριον :

— Ἐκατάλαβα· ἐσύ, παιδί μου, ἔχεις τὸ διάολο μέσα σου !

ΣΤ'.

Ἡ Νταντῆς ἐθροιάμβευεν. Ὅχι, ὄχι, ἀπαντοῦσεν ἡ Στέλλα στοῦ πατέρα τὸ μήνυμα. Καὶ δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τὸ πῆ ἡ Βιολάνταινα· αὐτὸ ἐδιαβάζετο καθαρὰ στὸ θυμωμένον, στὸ ἀπελπισμένον της πρόσωπο. . . .

Ἄλλὰ ὁ Παναγῆς ἐπέμεινε νὰ τοῦ τὰ ἐκδέσῃ ὅλα μὲ τὸ νῖ καὶ μὲ τὸ σῖγμα, καὶ ἡ Βιολάνταινα, ὅπως πάντα, τὸν ἄκουσε.

— Ἔτσι αἶ ; . . . καλὰ ! ἔλεγε κάθε τόσο ὁ Παναγῆς. Καὶ ἡ ἡρεμὴ αὐτὴ ἐπαθὸς ἐκρυπτε τόσο θυμὸν, ἡ ἔκφρασις τῶν ματιῶν του, ὀπίσω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ γυαλιά, εἶχε γείνει τόσο στυγνὴ, τὰ μπαρμπετόνια ἐμαύριζαν κ' ἔφρρισαν τόσο ἄγρια, ὥστε ἡ Βιολάνταινα ἀληθινὰ ἐφοβήθη. Προσηθάνθη ὅλην τὴν τρικυμίαν, ποῦ ἐγκυμονοῦσεν ἡ ἀσυνήθιστη ἐκείνη γαλήνη. Καὶ στὸ τέλος, ἐνώσασα τὰ χέρια παρακαλεστά, εἶπε μὲ δάκρυα :

— Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ, Παναγῆ μου ! . . . Ἄς τῆνε, ἄς τῆνε τώρα. . . . θὰ τῆς περάσῃ. . . . Μέρη ποῦ ἔρχονται, δὲν ἀξίζει νὰ συγχύζεσαι καὶ νὰ βαργομαῖς. Ἄς τῆνε, νὰ βράσῃ μὲ τὸ ζουμί της, νὰ ξεθυμάνῃ· ἄς τῆνε ! . . . Φοβοῦμαι μὴ μᾶς κάμῃ κανένα κίνημα.

— Σὰν τί ; ἐρώτησε μὲ τὸ χαμηλότερο μπάσο του ὁ Βιολάντης.

— Μὰ ξέρω κ' ἐγὼ ἢ κακομοῖρα ; Μπορεῖ νὰ πέση ἀπὸ τὸ παρεθύρι . . .

— Μακάρι ! Ὁ Θεὸς καὶ ὁ λόγος σου !

— Μπορεῖ . . . ξέρω γώ ; . . . μπορεῖ νὰ νοιώξῃ τὴν πόρτα καὶ νὰ φύγῃ . . .

— Ἔ ; ! σοῦ εἶπε τέτοιο λόγο ; ἐρώτησεν ὁ Βιολάντης μὲ τρόμον, σὰν νὰ τὸν ἐγαλβάνιζαν.

— Ὅχι . . . δὲν μοῦ τόπε . . . μ' ἀπὸ τὰ ἄλλα τῆς λόγια ἐκατάλαβα πῶς μπορεῖ νὰ τῶχῃ κ' αὐτὸ στὸ νοῦ τῆς. Καὶ φαντάσου, Παναγῆ μου, τί ντροπή, τί συφορά, τί ἀτιμία νάκουστῇ τέτοιο ξαφνικὸ γιὰ τὸ σπίτι μας. Γιὰ τῶνομα τοῦ Θεοῦ ! . . .

— Ἐγνοια σου, ἔγνοια σου καὶ δὲν σοῦ φεύγει ! εἶπεν ὁ Παναγῆς ἡσυχώτερος. « Ἐχουσι τὴν γνώσιν οἱ φύλακες . . . » θὰ σοῦ τὴν κάμω ἐγώ, ποῦ . . . (Ὁ λόγος ἐξεμύνησεν εἰς τὰ χεῖλη του, καὶ ὁ Παναγῆς ἐβυθίσθη εἰς σκέψεις).

Περίεργο πρᾶγμα ! — ἐσυλλογίζετο ὁ Νταντῆς ἀπογοητευμένος. — Ὑστερ' ἀπὸ τόσα, καὶ νὰ μὴν ἀνεβαίνῃ ἀμέσως ἐπάνω νὰ τὴν ξεκοιλιάσῃ ! Μὰ τὸ σταυρό, ἔτσι τοῦρχεται νὰ πάῃ νὰ τὸ κάμῃ ἐκεῖνος μὰ ἐσυλλογίζετο τὸ « ἀρχηγὸ παρόντος », ἕνα ρητόν, ποῦ ἦταν πάντα στὸ στόμα τοῦ Παναγῆ . . . Κ' ἐπροσπαθοῦσε τότε νὰ τὸν ἐξερεθίσῃ, ἐπαναλαμβάνων κάθε τόσον ὡς νὰ ἐμονολογοῦσε τάχα ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν :

— Ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ ἐπιμένῃ ! . . . Ἀκοῦς, λέει, νὰ μὴ θέλῃ νὰ μετανοήσῃ ! . . . Ἀκοῦς, λέει, νὰ τὸν ἀγαπᾷ καὶ νὰ μὴ ἐννοῆ νὰ πάρῃ ἄλλον ! . . . Σκότωμα θέλει, μὰ τὴν Παναγία . . . σκότωμα !

Ἄλλὰ ποῦ ἴδρωνε τὸ αὐτὶ τοῦ Παναγῆ ! ἐτελείωσεν, ὁ Νταντῆς δὲν ἀναγνώριζε σήμερα τὸν πατέρα του.

Ὑστερ' ἀπὸ πολλὴν ὥραν, — εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Παναγῆς, ὡς νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε, ἐπαιξε γλυκομίλητος μὲ τῆς μικρῆς, — τὸν εἶδε νὰ βγῇ ἔξω στὸ διάδρομο, καὶ τὸν ἄκουσε νὰνεβαίνῃ τὴ σκάλα. Οἱ ἐλπίδες του ἐζωογονήθησαν, κ' ἐστάθη νὰφογκρασθῇ . . . Νέα ἀπογοήτευσίς ! Ὁ Παναγῆς ἐπέρασεν

τὸ δωμάτιον τῆς Στέλλας, χωρὶς νὰ σταματήσῃ, κ' ἐξακολούθησε νὰνεβαίνῃ πρὸς τὴ σοφίτα. Ποῖος τὸ ξέρει, τί ἐγύρευεν ἐκεῖ πάνω.

Ἐμεινεν ὡς ἕνα τέταρτον, κ' ἔπειτα ἐπῆρε πάλι τὴ στενὴ καὶ γυριστῇ σκαλίτσα. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως ἐσταμάτησεν εἰς τὴν θύραν τῆς Στέλλας, καὶ μάλιστα τὴν ἀνοίξε. Τὸν ἄκουσε πολὺ καλὰ ὁ Νταντῆς, κ' ἔτρεξε. Τέλος πάντων ! . . .

Καὶ ὅμως τίποτε, τίποτε ἀπὸ ὅ,τι ἐπερίμενεν ὁ Νταντῆς ! Καὶ ἡ ἴδια ἡ Στέλλα ἐπαραξενεύθη μὲ τὸ ἥμερο, τὸ σχεδὸν γελαστὸν ὄφρος τοῦ δημίου τῆς. Σίγουρα ἡ μητέρα τῆς δὲν τοῦ εἶπεν ἀκόμα τίποτε, καὶ θὰ ἤρχετο γιὰ νὰ τῆς μιλήσῃ καὶ νὰ τὴν καλοπιάσῃ.

— Στέλλα, σῆκω, παιδί μου, καὶ πάμε ἀπάνω κάτι νὰ σοῦ δείξω.

Μόνον γιὰ μιὰ στιγμή ἠμποροῦσε νὰπατηθῇ ἡ Στέλλα. Ἄ, ἔφθασεν αὐτὴ ἢ πρόσκλησις, γιὰ νὰ τὴν κάμῃ νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι κάτι πολὺ φοβερὸ τὴν ἐπερίμενε. Κ' ἐσηκώθη μὲ παλμοὺς φόβου.

— Ἐλα, πάμε ! . . .

Ἐκαμεν ὀλίγα βήματα. Ἄλλὰ ἡ σκηνὴ μὲ τὴν μητέρα τῆς τὴν εἶχε συντρίψει, τὴν εἶχεν ἔξαντλήσει τόσον, ὥστε δὲν εἶχε δύναμι νὰ σταθῇ εἰς τὰ πόδια τῆς.

— Ἐρχου καὶ μὴν κάνῃς ἔτσι ! . . Μὴ φοβάσαι καὶ δὲ θὰ σοῦ κόψω τὸ κεφάλι . . . Γιὰ μπόγια μὲ πῆρες ;

Ἡ Στέλλα ἐβίασε τὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ προχωρήσῃ, καὶ ἀκολουθώντας τὸν πατέρα τῆς νὰ φθάσῃ ὡς τὴν ἀρχὴ τῆς σκαλίτσας, ποῦ ᾤδηγοῦσεν εἰς τὴν σοφίταν. Ἄλλ' ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα δὲν ἠμποροῦσε . . . Τὸ μαυροκίτρινο μούτρο τοῦ Νταντῆ, ποῦ ἐστέκετο σὰν σκιάχτρο στὸ διάδρομο, τῆς ἔκοψε καὶ τὸ τελευταῖο θάρρος . . . Κι' ἀκούμβησε στὸν τοῖχο, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ.

— Ἔτσι εἶπαμε ; ἔκαμεν ὁ Παναγῆς εἰς τόνον μομφῆς φιλικῆς. Ἄ, Στέλλα, δὲν εἶσαι παλληκάρη ! . . . Ἐλα, γειά

σου, δόσε μου ἔδῳ τὸ χεράκι σου, δόσε μού το, μάτια μου . . .
 Ἔλα, στηρίξου καὶ ἀνέβαινε . . . Κουράγιο !

Καὶ τῆς ἐπῆρε τὸ χεράκι, καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν βρα-
 χιονά του, ἑλαφρά, γλυκά, προσεκτικά, σὰν νὰ ἔπαιρνε μπράτσο
 τῆ θυγατεροῦλα του, γιὰ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ στὸ πλευρὸ τοῦ γαμ-
 προῦ . . . Ναι, ναι! σὲ κάποιον τὴν ὀδηγοῦσε καὶ τότε . . .

Ἡμέρες, ἑβδομάδες τότε, ἡ Στέλλα δὲν εἶχεν αἰσθανθῆ
 τὸ πατρικὸν χέρι, παρὰ εἰς τὸ στιγμιαῖον ἄγγιγμα τοῦ κτυπή-
 ματος. Ἄλλὰ τί ἦτον ἐκεῖνο ἐμπρὸς εἰς τοῦτο ! ὦ, τίποτε
 ψυχρότερον, τίποτε ἀηδέστερον, τίποτε μαρτυρικώτερον δὲν εἶχεν
 ὑποφέρει εἰς τὴν ζωὴν της, ἀπὸ τὴν μαλακίην, τὴν ἐξακολουθη-
 τικὴν ἐπαφὴν τῆς ὥρας αὐτῆς. Τὸ φιλὶ ποῦ ἀλλάζει ὁ κατάδικος
 μὲ τὸν δῆμιον ἐπάνω εἰς τὸ ἱκρίωμα, βέβαια δὲν θὰ εἶνε πλέον
 ἀπαίσιον.

Καὶ ἄρχισε νὰνεβαίη τὸν Γολγοθᾶν, μὲ ἀπεγνωσμένην
 πρησπάθειαν, ὡς νὰ ἐβιάζετο νὰ τελειώσῃ τὸ ἀνυπόφορον μαρ-
 τύριον, μαζὶ μὲ τὰ σκαλοπάτια τῆς στενῆς καὶ γυριστῆς σκαλίτσας,
 μαζὶ μὲ τὸν πνιγηρὸν αὐτὸν ἀνήφορον, ποῦ τὸν ἔκαμνε φοβε-
 ρώτερον τὸ σύθαμπο τοῦ δειλινοῦ, τὸ φῶς ποῦ ἔστελλεν ἀπὸ δύο
 μικροὺς φεγγίτες ἢ ψυχομαχοῦσα ἡμέρα.

Εἰς τὴν πρώτην στροφὴν ὁ Παναγῆς ἐστάθη, καὶ γυρίζοντας
 τὸ κεφάλι ὀπίσω μὲ αὐστηρότητα :

— Φεῦγ ἀπὸ δῶ, Νταντῆ ! διέταξε. Κάτω γρήγορα ! Δὲν
 ἔχεις δουλειὰ ἔδῳ.

Ὁ Νταντῆς ἠφανίσθη ὡς καπνός. Ἄλλὰ τὸ πρόσωπον τοῦ
 Παναγῆ ἐξακολούθησε νὰ γίνεται αὐστηρότερον, ὅσον ἀνέβαι-
 ναν . . . Ἐπὶ τέλους ἔφθασαν στὴ σοφίτα.

Ὁ Παναγῆς ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς μίαν θύραν μο-
 νόφυλλην, στενὴν, τὴν ἀνοιξε καὶ ἔσπρωξεν ἑλαφρά τὴν Στέλλαν,
 γιὰ νὰ ἔμβῃ μέσα . . . Καὶ στὴν κόλασι, θὰ ἔμβαινε καὶ στὴν
 κόλασι, γιὰ νὰφήσῃ πιά ἐκεῖνο τὸ μπράτσο ! Καὶ ἔμβῆκε καὶ ἔπεσε
 κάτω στὸ γυμνὸ πάτωμα, σὰν πεθαμένη μὲ ἀνοικτὰ μάτια . . .

Ὁ Παναγῆς ἐστάθη στὸ κατῶφλι, κρατώντας τὸ θυρόφυλλο. Τὸ
 πλατύ σου σῶμα ἐσκέπαζεν ὅλο τὸ ἀνοιγμα.

— Αὐτοῦ ! εἶπεν αὐτοῦ μέσα θὰ σὲ κλείσω, ὡς ποῦ νὰ
 μετανοήσῃς καὶ νὰ μοῦ γράψῃς συμπάθειο . . . Ψωμί καὶ νερό,
 ἄλλο δὲν ἔχει . . . Καὶ βγάλ' το ἀπὸ τὸ νοῦ σου πῶς θὰ σὲ
 βγάλω ποτὲ ἀλλοιώτικα, παρὰ ὅπως θέλω ἐγώ . . . Εἶσαι ἡ
 Στέλλα, εἶπες τῆς μάνας σου, μὰ καὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ Παναγῆς· θὰ
 παλαίψουμε· πείσμα ἐσύ, πείσμα ἐγώ, καὶ ὅποιος βαρεθῆ προτή-
 τερα . . . Ἀλήθεια, ὅποτε βαρεθῆς τὴ ζωὴ σου, νὰ τὸ παρεθύρι
 ποῦ βγαίνει στὰ κεραμίδια· ξαπόστα σοῦ τὸ ἀφίνω ἐλεύθερο.
 Ἔβγα ὄξω, πήγαινε ἴσια μὲ τὴν ἄκρη, καὶ πέσε. Μὲ τὸ κουτάλι
 θὰ σὲ μαζώξουμε ὕστερα, ἀπὸ τὴν αὐλή . . . Καὶ νὰ σοῦ πῶ
 οὐλὴ τὴν ἀλήθεια, παστρικά καὶ ξάστερα : Ἄν δὲν γυρίσῃς στοῦ
 Θεοῦ τὴ στρατά, αὐτὸ θὰ εἶνε τὸ καλύτερο. Καὶ μήπως σοῦ
 περνάει ἄλλο τίποτα, παιδί μου ; Ἔ, ὅ,τι εἶπεν ὁ Θεὸς θὰ
 γείνη !

Βέβαια δὲν εἶχε κανένα σκοπὸ νὰπαντήσῃ ἡ Στέλλα. Ἄλλὰ
 οὔτε ὁ Βιολάντης ἐπερίμενε ἀπόκρισι. Ἐκλείσε σιγὰ-σιγὰ τὴν
 πορτίτσα μ' ἓνα μισοκακόμοιρο ὕφος, τὸ πῶς παράξενο ποῦ μπο-
 ρεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῆ, πῆρε μαζὶ του τὸ κλειδί, καὶ κατέβηκε.

Ὁ Νταντῆς ἐθριάμβευε . . .

Τὸ δωμάτιον τῆς σοφίτας, ὅπου εἶχαν φυλακίσει τὴν Στέλλαν,
 ἦταν μιὰ περίεργη καμαροῦλα, ποῦ εἶχε γείνει μόνον καὶ μόνον
 διὰ νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ παράθυρό της οἱ μαστόροι καὶ νὰ ξεσέρ-
 νουν τὰ κεραμίδια γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς πῶς ἦταν ὅλη
 παράθυρο. Κάτω ἀπὸ τὸ χαμηλό, τὸ γυρτὸ ἐκεῖνο ταβανάκι, μόλις
 ὑπῆρχε πάτωμα ἄρκετὸ γιὰ νὰ χωρέσῃ τὸ ἀχυρένιο στρώμα καὶ
 τὴ βουλιαγμένη καρέκλα,—τὰ μόνο ἐπιπλα ποῦ ἦθρεν ἐκεῖ μέσα
 ἡ Στέλλα, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα πῆλινον κανάτι,—καὶ εἰς τὸ ψηλότερό
 του μέρος μόλις ἠμποροῦσε νὰ σταθῆ ὄρθιος ἓνας ἄνθρωπος.
 Ἡ πόρτα ἐκλείνε μ' ἓνα μεγάλο λουκέτο ἀντίκρου τῆς τὸ παρά-
 θυρο, μὲ πράσινα παραθυρόφυλλα, σκοπιὰ ἀπομονωμένη· τὰ
 κεραμίδια ἄρχιζαν ἀμέσως, σύρριζα σχεδὸν μὲ τὸ βάθρο του,

κ' ἐκεῖ στήν ἄκρη—ὁ Θεὸς ξέρει πῶς,—ἀνθούσε μιὰ ρίζα ρεζεντᾶς.

Τῆς ἐνθύμιζε τὰ παιδικά της χρόνια αὐτὴ ἡ καμαροῦλα. Ἐδῶ ἀνέβαινε μὲ τὸ Νταντῆ,—οἱ μικρὲς δὲν ἦταν γεννημένες— κ' ἔπαιζαν. Ἦταν τὸ παλατάκι τους. Ἀκόμη τὸ πάτωμα καὶ οἱ τοῖχοι ἐδιατηροῦσαν τὰ ἔγνη τῶν παιγνιδιῶν τοῦ εὐτυχισμένου καιροῦ. . . . Νὰ ἡ μεγάλη τ ρ ι ὠ δ α, ποῦ εἶχε σκαλίσει μὲ τὸ σουγιά του ὁ Νταντῆς στὸ πάτωμα. . . . Νὰ οἱ ἀστεῖες ζωγραφιῆς μὲ τὰ πολύχρωμα μολύβια στοὺς τοίχους. . . . Νὰ κ' ἓνα μαῦρο κάψιμο, ἐκεῖ στήν ἄκρη, ἀπὸ μιὰ τρακατρούκα, ποῦ πῆγε νὰ τοὺς βγάλῃ τὰ μάτια. . . . Τί τρελλόπαιδο ἐκεῖνος ὁ Νταντῆς! . . . Θυμᾶται πῶς ἔβγαине καὶ περπατοῦσε στὰ κεραμίδια, καὶ πῶς ἐστέκετο ἐκεῖνη φοβισμένη στὸ παράθυρο καὶ τοῦ ἐφώναζε: — «Μή, Νταντῆ! . . . θὰ πέσης! . . . θὰ κατρακωλήσης! . . . Νταντῆρη!» — καὶ πῶς ἐκεῖνος τὸ ἔκαμνε τότε χειρότερα, ἔτσι γιὰ νὰ διασκεδάξῃ μὲ τὴν ἀγωνία της. . . .

Οἱ παιδικὲς ἀναμνήσεις ἐξυπνοῦσαν ἄθελα στὸ πνεῦμα τῆς φυλακισμένης. Πῶς ἄλλαξαν τὰ πράγματα μὲ τὸν καιρό! Ποιὸς νὰ τῆς τῶλεγε τότε, ὅτι τὸ παλατάκι ἐκεῖνο τὸ φαιδρὸ, τὸ εὐρύχωρο, τὸ ἀγαπητὸ, τὸ εὐτυχισμένο παλατάκι τῆς μικρούλας, θὰ τῆς ἐφαίνετο σήμερα τόσο στενὸ, τόσο θλιβερό, μ' ὄλο τὸ φῶς ποῦ εἰσωρμοῦσεν ἀπὸ τὸ ψηλὸ του παράθυρο! Ποιὸς νὰ τῆς τῶλεγεν ὅτι μιὰ μέρα θὰ τὴν ἔκλειναν ἐκεῖ μέσα νὰ μαρτυρήσῃ, καὶ ἡ νᾶρνηθῆ τὴν ἀγάπη της, ἢ νὰ πεθάνῃ! . . .

Ὁ Βιολάντης εἶχε δώσει διαταγὰς μὲ φοβέρες: «Νὰ μὴν τολμήσῃ κανένας νᾶνεβῆ στὴ σοφίτα, γιατί θὰ τοῦ κόψῃ τὰ κα τ σ ι κ λ ε ἰ δ ι α». Ὁ Νταντῆς ἔλυωνεν ἀπὸ τὴν περιέργειαν ἡ Βιολάνταινα μετὰ βίας ἔκρυβε τὴ στενοχώρια της· ἡ Νιόνια ἔχυνε δάκρυα πικρά· ἀλλὰ κανένας δὲν ἐτολμοῦσε νὰ παρακούσῃ. Μόνον ὁ Βιολάντης ἀνέβαινε δυὸ-τρὲς φορὲς τὴν ἡμέρα. Ἐξεκλείδωνε τὸ λουκέτο, μὲ τὸ κλειδί ποῦ εἶχε πάντα στήν τσέπη του, ἐπρόβαλλε τὸ μοῦτρο του, ἦμερο καὶ ψυχρό, ἐδοκίμαζε νὰ χαμογελάσῃ, κ' ἐρωτοῦσε:

— Ἐ; . . . μετανόησες;

— Ὅχι! ἀπεκρίνετο ἡ Στέλλα. Καὶ ἦταν αὐτὸ τὸ ὄχι ἡ μόνη λέξις ποῦ ἐπρόφερον εἰς ὄλο αὐτὸ τὸ διάστημα· καὶ ἦταν κάτι πυκνὸ καὶ συγκεντρωμένον εἰς τόνον κ' εἰς ἔκφρασιν, ποῦ ἔκλεινε μέσα του ὄλα ὅσα εἶχε νὰ πῆ καὶ ἦταν κάτι φοβερόν καὶ μεγαλόπρεπον!

— Καλά! ἔλεγεν ὁ Βιολάντης. Καὶ τῆς ἔρριχνεν ἓνα κομμάτι ψωμί, ὅπως θὰ τὸ ἔρριχνε σὲ σκύλλο, καὶ τῆς ἄφινεν ἐκεῖ χάμιω τὸ κανάτι μὲ τὸ νερό, κ' ἔβγαζεν ἔξω τὸ ἄδειο, κ' ἐκλείδωνε τὴν πόρτα, καὶ κατέβαινε.

Καὶ πάλι τὸ βράδυ ἢ τὸ πρωί:

— Ἐ; . . . μετανόησες;

— Ὅχι!

Χίλιες φορὲς ὄχι! Ἄς ἦταν ὅσο ἤθελε σκληρὴ κ' ἀνυπόφορη ἡ ζωὴ της ἐκεῖ μέσα. . . . Ὅχι! Ἄς ἦταν φορικτὸ καὶ ἀπαραδειγματίστο καὶ ἀφάνταστο τὸ μαρτύριό της. . . . Ὅχι! Ἄς τὴν ἔκαιγεν ἡ φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ καὶ ἄς τὴν ἐπάγωνεν ἡ δροσιὰ τῆς αὐγῆς. . . . Ἄς τὴν ἔτρωγε, καθὼς τὸ ἔτρωγε, τὸ μαῦρο καὶ ξερὸ ψωμί. . . . Ὅχι! Ἄς ἐστερεῖτο ὄλα τὰ πράγματα ποῦ ἀγαποῦσε, ἄς μὴν εἶχε μὲ τί νὰ περάσῃ τὴ θλιβερὴ της ὥρα, στὴ γύμνια ἐκεῖνη καὶ στήν ἐρημίαν. . . . Ὅχι!

Καὶ δὲν εἶχε τίποτα, ἀλήθεια. Ἡ κόλασις τοῦ δωματίου της, κάτω, μ' ὄλο τὸ ξύλο ποῦ ἔτρωγεν, ἦταν παράδεισος ἐμπρὸς στήν κόλασιν αὐτῆ. Ἐκεῖ τοῦλάχιστον εἶχε καὶ κανένα ἐργόχειρο, εἶχε καὶ κανένα βιβλίον, κ' ἦταν στιγμές,—ποιὸς θὰ τὸ πιστέψῃ!—ποῦ λησμονοῦσε τὴ θλίβη της μὲ τὴν ἐργασία. Δὲν τὴν εἶχαν στερήσει ἐπιτέλους ὅτι τῆς ἐχρειάζετο γιὰ νὰ ζῆ ὅπως ἦταν συνειθισμένη, καὶ ἴσως, ἂν τὴν ἄφιναν καιρό, ποιὸς ξέρει, μποροῦσε καὶ νὰ μετανοήσῃ. Μὰ ἐδῶ, ἐδῶ στήν τρώγλη, μ' ἓνα στρώμα ἀχυρένιο, καὶ μὲ μιὰ καρέκλα βου-λιαγμένη, πῶς νὰ ξεχάσῃ, πῶς νὰ μετανοήσῃ;

Καὶ τώρα, δυὸ μόνον πράγματα εἶχε ποῦ τῆς ἔδιναν κάποια παρηγοριά: τὸ νερό, ποῦ τὸ ἔβγαγεν ἔξω κ' ἐκρύνει, καὶ

τῆς ἐδρόσιζε τὰ φλογισμένα στήθη—, καὶ τὸ γράμμα τοῦ Χρηστάκη ποῦ τὸ εἶχε φυλαγμένο στὸν κόρφο τῆς, φωτιὰ γιὰ τὸν πάγο τῆς αὐγῆς, δροσιὰ γιὰ τὴν φλόγα τοῦ μεσημεριοῦ, φῶς γιὰ τὸ σκοτάδι τῆς νύκτας. Ναί· κατώρθωσε νὰ τὸ κρατήσῃ αὐτὸ τὸ γράμμα, μολονότι ὁ Βιολάντης εἶχε χαλάσει τὸν κόσμον νὰ τῆς τὸ πάρῃ. «Δὲν τὸ ἔχω... ἀπὸ τὸ φόβο μου νὰ μὴν τὸ δῇ κανένας, τὸ ἔκαψα». Καὶ τὸ ἔλεγε μὲ τόσην ἐπιμονή, ποῦ τὴν ἐπίστεψε. Καὶ τότε τὸ εἶχε, καὶ τὸ ἔσφιγγε σὰ θησαυρό, καὶ τὸ ἔβγαζε γιὰ νὰ τὸ φιλήσῃ χίλιες φορὲς τὴν ἡμέρα... Τὸ εἶχε μάθει ἀπέξω τόσο καλά, ποῦ ἤξερε μὲ τι ἄρχιζε καὶ μὲ τι ἐτελείωνεν ἢ κάθε γραμμὴ, καὶ εἶχεν ἐμπρός τῆς κάθε λέξεως τὴ φυσιογνωμία, καὶ τὴ νύκτα τις ἔβλεπε σὰν πύρινες στὸ σκοτάδι. Δίγη, πολὺ λίγη ὥρα ἐκοιμάτο. Τὸν τρόμο τῆς μοναξιάς ἀποκοίμιζεν ἢ λύπη· ἀλλ' αὐτὴ τὴν ἐκρατοῦσε τὸ περισσότερο ἄγρυπνη. Ὁ λίγος τῆς ὕπνος ἦταν γεμάτος ὄνειρα. Μά, ὦμιέ! οὔτε σ' αὐτὰ δὲν εὔρισκε τὴν εὐτυχία. Πάντα τὸ Χρηστάκη ἔβλεπε, μὰ ἓνα Χρηστάκη ὅχι ὅπως τὸν ὄνειρεύετο τὴν ἡμέρα, ἓνα Χρηστάκη ἀλλοιώτικο, ψυχρὸ, στυγνὸ, ἀδιάφορο, κακὸ.

Γιατί τάχα;

Μήπως δὲν τὴν ἀγαποῦσε; Ἄ, μπᾶ, ἀδύνατο! Ἄν εἶχε δώσει πίσω τὸ γράμμα, ἂν δὲν ἐπερνοῦσε ποτὲ νὰ τὴν ἴδῃ, ἦταν βέβαια ποῦ τὸν εἶχε φοβερῖσει ὁ πατέρας τῆς. Ἄχ, πῶς θὰ ὑπόφευγεν ὁ καλὸς τῆς, καὶ ποιὸς ξέρει μὴ τὸ μαρτύριό του ἦταν σκληρότερο καὶ ἀπὸ τὸ δικό τῆς!...

Κάποτε, ἓνα ἀπόγευμα, τῆς ἐφάνη ὅτι τὸν εἶδεν. Ἀπὸ τὸ παράθυρον τῆς φυλακῆς ἐφαίνετο μακριὰ ἓνα κομμάτι τῆς Καινούργιας Ρούγας. Ὁ Χρηστάκης—ναί, αὐτὸς ἦταν,—ἐπέρασαν ἀπὸ ἐκεῖ σὰν βιαστικός, σὰν φοβισμένος κ' ἐχάθη σὰν φάντασμα. Θὰ ἐκύτταξε βέβαια στὸ μπαλκόνι καὶ στὰ παράθυρα κάτω ἄχ, ποῦ νὰ τὸ ξέρῃ, γιὰ νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ἐκεῖ ψηλά! Τί καλά ἂν ἐπερνοῦσε καὶ πάλι κ' ἂν τὴν ἔβλεπε!... Θὰ τοῦ ἔνευε νὰ περάσῃ τὸ βράδυ, τὴ νύκτα, νὰ πλησιάσῃ, νὰ

σταθῇ ἀπὸ κάτω, καὶ θὰ ἔκοβε τὴν ἀνδισμένη ρεζεντᾶ, καὶ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τῆς θὰ προχωροῦσε ὡς τὴν ἀκρὴ τῆς σκεπῆς, καὶ θὰ τοῦ ἔρριχνε τὰ ἀνθη καὶ θὰ τοῦ ἔλεγε: «Σ' ἀγαπᾶ, ἀγάπα με!» Αὐτὸ ἤθελεν, ἓνα τέτοιο ὄνειροπολοῦσε. Κ' ἔμενε προσηλωμένη ὄρες ὀλόκληρες στὸ κομμάτι ἐκεῖνο τοῦ δρόμου, τὸ μακρινό... Τί ἐπερίμενε; Πόσῃν ἐλπίδα μποροῦσε πὰ νὰ ἔχῃ; Μέσα στὴ σκοτεινιά τῆς ψυχῆς τῆς, ἀπὸ ποῦ θὰ ἔμβαινε φῶς;

Ζ'

“Αχ, ὁ Χρηστάκης δὲν ἐπερνοῦσε . . . κ’ ἐκείνη ἔχανε λίγο-λίγο τὴν ἐλπίδα, —γιατὶ ἔχανε λίγο-λίγο καὶ τὴ ζωὴ . . .

Ἐστέναζεν, ἔλυωνεν, ἐπέθαινε, —καὶ κάτω τὸ σπῖτι ἀντηχοῦσεν ἀπὸ γέλοια χαρᾶς.

Ἦτον τῆς Παναγίας ἀνήμερα. Ὁ Βιολάντης καὶ ἡ Βιολάνταινα, ὁ Παναγῆς καὶ ἡ Μαρία, ἐδέχοντο τὰς ἐπισκέψεις καὶ τὰς εὐχὰς τῶν φίλων . . . Ἡ θύρα ὀρθάνοικτη, τὰ σαλόνια ἀνθοστολισμένα, ἑορτάσιμα. Οἱ σπιτικοὶ εἶχαν φορέσει τὰ φαιδρότερα τους προσωπεῖα, καὶ ὁ κόσμος, πρωὶ καὶ ἀπόγευμα, ἀνεβοκατέβαινε.

— Καὶ ἡ Στέλλα; τί κάνει ἡ Στέλλα;

— Ἀνήμπορη ἀκόμα, ἀπαντοῦσεν ἡ Βιολάνταινα, μ’ ἐκφρασιν λύπης παροδικῆν.

— Ἡ καυμένη, ἔλεγε κι ὁ Βιολάντης μὲ τὸ ἴδιον ὄψος δὲν ξέρετε πῶς ἤθελα σήμερα νὰ καταιβῆ· μὰ νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐγὼ δὲν τὴν ἄφησα. Εἶνε τόσο ἀδύνατη!

— Καὶ ἀπὸ τί ὑποφέρει, μάτια μου;

— Μὰ ξέρω κ’ ἐγὼ . . . νευρική κατάσταση, μί ο κάρ ο!

— Εἶνε τῆς ἡλικίας· γιατί δὲν τῆς κάνετε κανένα ταξίδι;

— Αὐτὸ μοῦ εἶπε καὶ ὁ γιατρός. Μὰ δὲ θέλει . . . οὔ,

εἶνε πολὺ δύσκολη γιὰ ταξίδια . . . Ἐλεγα ὅμως νὰ τὴ στεῖλω λίγες μέρες στὴν ἐξοχή.

Τὸ βράδυ ἔγεινε καὶ ἡ μικρὴ συναναστροφή, ἡ συνειθισμένη. Οἱ μπαλκονόπορτες ἀνοικτές, καὶ τὸ μεγάλο μπαλκόνι γεμάτο κυρίου καὶ κυρίες. Ὡς ἐπάνω στὴ φυλακὴ ἔφθανεν ὁ φαιδρὸς ἀλαλητός.

Μία κυρία ἐτραγουδῆσεν εἰς τὸ πιάνο ἄριες ἀπὸ τὴ Φαβορίτα· ἕνας νέος εἶπε τὸ ἀπαραίτητον Ἐριτοῦ, κ’ ἔπειτα ἐτραγουδῆσαν οἱ δύο ἕνα ντουέτο ἀπὸ τὸ Ρουὶ-Βλάς. Οἱ ὄραϊες φωνές των ἀντηχοῦσαν παθητικώτατα στὴ σιωπὴ τῆς καλοκαιρινῆς βραδυᾶς, καὶ ὁ φιλόμολπος κόσμος ἔσταματοῦσεν ἀπὸ κάτω νάκουση.

Ἡ Στέλλα ἐστέκετο εἰς τὸ παράθυρον. Πέρα ἐφαίνετο ὀλίγος τοῖχος ἀπὸ τὸ ἀντικρυνὸ σπῖτι, κ’ ἐπάνω εἰς αὐτὸ τὸ κίτρινο κομμάτι, ἐσχηματίζετο ἕνα φωτεινότερον τετράπλευρον. Ἦτον ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν ἀπέναντι μπαλκονόπορταν, καὶ ἦτον ἕνα κομμάτι τῆς ἑορτῆς, ποῦ ἔπεφτεν ἐκεῖ ἐπάνω σὰν προβολὴ φωτεινῆς εἰκόνας. Ἐφαίνετο ἡ βαρεῖα σκιὰ τοῦ κοντοῦ κροσσουτοῦ παραπετάσματος, καὶ ἀπὸ κάτω, ἐκινουῖντο, ἐπηγαινοῦσυχοντο, ἄλλες σκιές ἀμυδρότερες, ἀνακατευμένες. Μιὰ στιγμή τῆς ἐφάνη ὅτι εἶδε τὴν μητέρα τῆς, νάνατρέπη τὸ κεφάλι ἀπὸ τὰ γέλοια, κι ἄλλη στιγμή τὸν πατέρα τῆς, μὲ ὄψιν καὶ κινήματα εὐτυχίας . . . Ἡ ἀτμοσφαῖρα ἦτον ὑγρὴ ἀπὸ κάτω ἀνέβαινε ἡ αὐγουστιατικὴ μυρωδιὰ τῆς ξερῆς σταφίδας· τὸ φεγγάρι δὲν εἶχεν ἔβγη νάμαυρώσει τὰ φῶτα τῆς πόλεως, ποῦ ἐκοκινόβαφαν ἐδῶ κ’ ἐκεῖ τοὺς ἀτμούς, κ’ εἰς τὸν κατάμαυρον οὐρανὸν τὰ ἄστρα ἔλαμπαν δακρυστάλακτα.

Βυθισμένη εἰς τοὺς πενήμιους τῆς συλλογισμούς, ἡ Στέλλα ἔκρατοῦσε τὸ μέτωπο μὲ τὰ δύο χέρια. Ποτὲ δὲν τῆς εἶχε κάμει τόσην ἐντύπωσιν ἡ θέσις τῆς, ποτὲ δὲν εἶχε ἀναμετρήσει τόσο τὸ μέγεθος τῆς δυστυχίας τῆς, ὅσον ἀπόψε, μέσα εἰς τὴν φυλακὴν τῆς, ἀντικρὺ στὸ φωτεινὸ τετράγωνο. Ἦσθάνετο κατὰ ἀπίεως ἀλγεινόν, ὡς νὰ εἶχεν ἀναλιγώσει μέσα ἡ ψυχὴ τῆς,

και οι μυες του προσώπου της άρχισαν να συσπώνται εις λυγμούς. Λίγο-λίγο οι σπασμοί έγινοντο δυνατώτεροι και της εσυγκλονίζαν το σώμα. Έσκέπασε το πρόσωπο με τα χέρια, έστηρίχθη εις το βάθρον του παραθύρου και παραδόθηκεν εις τον μεγάλο εκείνον θρήνον. Τα δάκρυα, τα τόσα σπάνια δάκρυά της, έτρεξαν άπόψε, για πρώτη φορά, σαν ποτάμι. Ώρες έκλαιγεν. Όλος ο πόνος, που είχε κρατήσει μέσα της τόσον καιρόν, εξεσπούσεν όλα τα δάκρυα, που δεν είχε χύσει, τώρα έχόνοντο διαμιās. Και μαζί της έκλαιγεν ή νύκτα, κ' εις τον κατάμαυρον ουρανόν τα άστρα έλαμπαν δακρυστάλακτα.

Τα φώτα έσβυσαν, οι θόρυβοι έπαψαν, ή σιωπή της νύκτας διεχύθη παντού μαζί με το σκότος, κ' εκείνη έκλαιγεν. Έκει σχεδόν εξημερώθη. Την άλλην ήμέραν εκαιγεν δλη, είχε πυρετόν. Και την άλλην, και την άλλην. . .

Τώρα τα κτριμισμένα της μάγουλα, τα μαραμένα πέταλα του κρίνου, είχαν δυο βούλες γλωμοκόκκινες, σαν αίματος κομμένον. Τα δλόμαυρα μάτια, δλάνοικτα σαν τρομαγμένα, έβγαζαν φωτιές. Άχ, το κερί έλυωνε τώρα με φλόγα, με φλόγα ώρη, σαν να ήταν άναμμένο, ήμέρα, μέσα σε κανένα ερημοκλήσι . . .

Και ή λίγη όρεξι που είχε, της εκόπη δλότελα. Ούτε έβαζε πια στο στόμα της το ψωμί, και για να μη δώση ύποψία, το έπετούσε στα κεραμίδια. Μόνον το νερό δεν της έφθαγε τώρα, στην άσβυστη δίψα της. Εαπλωμένη πάντα στο στρώμα το άχυρένιο, άλλ' άγρυπνη νύκτα και μέρα, είχε το πήλινο κανάτι δίπλα της, κ' οικονομούσεν ακόμη και τις στάλες που έβγαγιαν από τους πόρους, κ' έβροχε μ' αυτές το μανδήλι της, και το έφερνε στο φλογισμένο μέτωπο, στα φρυγμένα χείλη. . . Θεέ μου, τί γρήγορα που έτελείωνε το νερό, τί γρήγορα που άπομενεν άδειο και ξερό το κανάτι, και με τί λαχτάρα έπερίμενε το καινούργιο. Και κατάντησε τώρα να είνε ο μόνος της πόνος, και το μόνο της μαρτύριο, και ή μόνη της ελπίδα, και ή μόνη της ανακούφισις. Η ζωή της έσβυσε και δεν είχε δυνάμεις, παρά

για να πίνη νερό. Έκαμνε την ήρωικώτερη προσπάθειαν, κάθε φορά που άκουε τα βήματα του πατέρα της, για νάνασηκώνεται στο στρώμα, και για να του δείχνη πως είνε καλά, και για να προφέρη σταθερά την επίμονη κ' άπελπισμένη άπάντησί της, στη στερεότυπη ερώτησι του Βιολάντη :

— "Ε ; . . . μετανόησες ;

"Όχι !

Κι' ο Βιολάντης κατέβαινε, χωρίς να ύποπτεύεται τίποτα. Οι ήμέρες περνούσαν και άρχισε ναπελαίξεται. Έκείνος ένόμιζε πως ύστερα από λίγες ώρες τέτοιας φυλακής, ή Στέλλα θα έπεφτε στα πόδια του. Άλλά να που αυτό δεν έγινε, και κατά τα φαινόμενα ούτε θα έγίνετο. Κι' ο Βιολάντης από μέσα του άνησυχούσε πολύ. "Όχι πώς είχε μετανόησει αυτός, όχι πώς έλυπείτο την κόρην του. Μπα, Θεός φυλάξει ! αυτός να λυπηθή «το ξένο κρέας» και ύστερ' από τέτοιαν αυθάδεια, από τέτοιο πείσμα, από τέτοια άτιμία ; Άλλά έφοβείτο τον κόσμον. Αυτή ή μυστηριώδης άρρώστεια της Στέλλας δεν ήταν δυνατόν να διαρκέση χωρίς ύποψίαν, χωρίς σκάνδαλον. Κ' έζητούσε καμμίαν άλλην λύσιν. Έξαφνα να την βγάλη από το σπίτι, να την στείλη 'ς έξοχή, να την στείλη ταξείδι, κ' εκεί πια ως εξούσε ή ως πέθαινε, του ήταν άδιάφορο. Άλλά πως να το κάμη ; Άπέναντι των δικών του όλων ή φιλοτιμία του ήταν εκτεθειμένη, και με τί πρόφασιν θα έβγαγιεν από την φυλακήν της ή Στέλλα, πριν να πέση στα πόδια του ; Αυτό δεν θα το έπαιρνε για ύποχώρησι, γι' άδυναμία δική του ;

Τέλος πάντων ο άνθρωπος δεν ήξερε τί να κάμη, όταν εξαφνα μία είδησις ήλθε να τον βγάλη από την άμηχανίαν : "Ο Χρηστάκης ο Ζαμάνος τα έφτιασε, λέει, με τη θυγατέρα του κόντε-Μαρκότση, την έκλεψε, μάτια μου, έψες το βράδυ, και από δω πάν οι άλλοι . . .

Μόλις άκουσε τέτοιο πράμμα ο Παναγής, έγεινεν έξω φρενών από τη χαρά του, και άμέσως με κίνημα ορμέμφυτον, έχωσε το χέρι στην τσέπη κ' έπιασε το κλειδι του λουκέτου. . . Έτσι έτε-

λείωναν όλα, με τὸ καινούργιο κ ἄ ζ ο τοῦ σιὸρ Χρηστάκη. Τί καλά! Κ' ἐνῶ θὰ ἤμποροῦσεν ἐξαίρετα νὰνοῖξη πιά τὴ φυλακὴ τῆς Στέλλας, θὰ τῆς ἔρριχνεν ὡς συγχωροχάρτι τὴν εἶδησι, καὶ θριαμβεύων, θὰ τὴν ἐπροκαλοῦσε νὰ καμαρώσῃ τὸν ἀγαπητικό της, τὸν τίμιο νέο, ποῦ γι' ἀγάπη του ἐτόλμησε νὰ πῆ ὄ χ ι στὸν πατέρα της!

Καὶ ἡ χαρὰ του ἦταν ἄγρια, ἐκδικητικὴ χαρὰ, κ' ἐφαντάζετο με ἀπερίγραπτον εὐφροσύνην ἱκανοποιήσεως ὅλον τὸν σπαραγμόν, ὅλην τὴν ταπεινώσιν, ὅλον τὸν ἐξευτελισμόν ποῦ θὰ ἐδοκίμαζεν ἢ ἐρωτευμένη κ' ὑπερήφανη Στέλλα. Ἔτρεξεν ἀνυπόμονος εἰς τὸ σπίτι, κ' ἐπῆρε δυὸ-δυὸ τὰ σκαλιά, ὡς ποῦ ἔφθασε στὴ σοφίτα.

— Πῶς θὰ τῆς φανῆ τῆς Στέλλας ποῦ θὰ με ἰδῆ σήμερα χωρὶς ψωμὶ καὶ νερό! ἐσυλλογίσθη, με γέλοιο ἀπὸ μέσα του καταχθόνιο. Θὰ νομίσῃ πῶς τὴν καταδικάζω νὰ πεθάνῃ τῆς πείνας.

Ἄνοιξε τὴν θύραν, κ' ἔτσι γιὰ νὰ παίξῃ, ἐπρόβαλλε κατὰ τὴν συνήθεια τὸ κεφάλι του κ' ἐρώτησεν:

— Ἔ; . . . μετανόησες;

Παραξενεύθηκε ποῦ δὲν ἄκουσε τὸ ὄ χ ι, κ' ἐκύτταξεν. Ἡ Στέλλα ἦταν ξαπλωμένη, ἀκίνητη, με τὰ μάτια δλάνοικτα. Κοντὰ της, σχεδὸν ἐπάνω στὸ στῆθος της, ἓνα χαρτί ζαρωμένο, καὶ δίπλα τὸ πῆλινο κανάτι, φρυγμένο, κατάξερο.

Ὁ Παναγῆς ἀνατρίχιασε κ' ἐπροχώρησεν ἓνα βῆμα . . . Ἐκύτταξε καλύτερα, καὶ ἀμέσως κτυπώντας ἐλαφρὰ τὰ χέρια του μ' ἐκκληξιν, ἐψιθύρισε:

— Μπᾶ! ἔσκασε . . .

Ἔμεινεν ὀλίγες στιγμὲς ἀκίνητος σὰν ἀγαλμα, κ' ἔπειτα ἔσκυψε γιὰ νὰ βεβαιωθῇ.

Ναί! ὁ Θεὸς ἐλυπήθη τὴν Στέλλαν, καὶ τὴν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὴν εἶδησιν ποῦ τῆς ἔφερεν σήμερα ὁ πατέρας της.

. . . Ἡ κηδεὶα τῆς ἔγεινε «μεγαλοπρατῆς καὶ συγχανητικωτάτη». Ὁ Δεσπότης με ὅλους τοὺς παπαδες, χάρα καὶ χωριά, ὅλα τὰ ἀμάξια, ἀγοραῖα καὶ ἰδιωτικά, ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κόσμου, δυὸ ἐπικήδειοι, ἓνας ἐπιτάφιος, ἐλεγεία τυπωμένα, ἀπ' ὅλους τοὺς ζακυνθινούς ποιητὰς, καὶ δάκρυα ἀτελείωτα. Παρατηρήθη, ὅτι ὁ Παναγῆς ἐκλαιγε πικρότερα ἀπ' ὅλους, κ' ἀπὸ τὸν Νταντὴν ἀκόμα, ποῦ ἐξεφώνιζε στὴν Ἐκκλησία σὰν τὸ γουροῦνι ποῦ σφάζουν. Κι' ἀληθινὰ νὰ ἐμετανοοῦσαν οἱ Βιολάντιδες γιὰ ὅτι ἔκαμαν, πάλι δὲν θὰ ἐκλαιγαν, ὅπως ἐκλαιγαν τότε, γιὰ νὰ δεῖξουν στὸν κόσμο λύπη ποῦ δὲν εἶχαν.

— Μπράβο, Παναγῆ μου, ἔλεγαν οἱ φίλοι τῆς οἰκογενείας. Ἔκαμες τὸ τελευταῖο σου χρέος στὸ παιδάκι σου, σὰν καλὸς πατέρας. Ποτὲ δὲν ἐμαστατάθηκε τέτοια κηδεὶα.

— Ἔ, τὸ κατὰ δύναμιν, ἀπαντοῦσεν ὁ Παναγῆς, μετριοφρονῶν. Ἐκεῖ ποῦ θὰ τὰ ἐπαιρνε προῖκα, ἄς πᾶνε τότε. . .

Καὶ τὰ κλάματα δὲν τὸν ἄφιναν νὰ τελειώσῃ.

Τὸ βράδυ ὅμως, ὅταν ἡ οἰκογένεια ἔμεινε μόνη, ὁ Παναγῆς ἐσκοῦτισε μιὰ χαρὰ τὰ δάκρυά του, ἐπῆρε τὸ συνειδημένο του ἄγριο, στάθηκε, τοὺς ἐκύτταξεν ὅλους ἓνα-ἓνα, καὶ εἶπεν:

— Ἔτσι, νὰ δώσῃ ὁ Θεός, καὶ οὐλα τὰ παιδιά ποῦ δὲν ἀκοῦν τὸν πατέρα τους. Φτάνει πιά τὰ μιζοκλάματα! τότε εἴμαστε μοναχοὶ μας.

Ἐντοσοῦτω, με ὅλην τὴν μυστικότητα τῆς οἰκογενείας, μ' ὅλην τὴν τέχνην ποῦ οἰκονόμησε τὰ πράγματα ὁ Παναγῆς, κατὰ ἐψιθυρίσθη. Ἡ κάπως παράξενη ἀρρώστεια τῆς Στέλλας, ἢ σύμπτωσης νὰ πεθάνῃ τὴν ἴδια μέρα ποῦ ἀκούσθη τὸ κ ἄ ζ ο τοῦ Χρηστάκη, κατὰ μισόλογα τοῦ σπιτιοῦ, ἢ ἐρωτικὴ ἱστορία ποῦ ἦταν γνωστὴ σ' ἓναν κύκλο, ὅλα αὐτὰ ἐσχετίσθησαν, ἐσχολιάσθησαν, κ' ἐβγήκε λόγος πῶς ἡ θυγατέρα τοῦ Βιολάντη «ἐφάρμακώθηκε γιὰ τὸ Ζαμᾶνο». Ἄλλοι τὸ ἐπίστεψαν, ἄλλοι ὄχι κανένας ὅμως δὲν ἔμαθε ποτὲ ὅλη τὴν ἀλήθεια.

Ἴσως θὰ μ' ἐρωτήσετε, ἂν οἱ γάμοι τοῦ Χρηστάκη ἔγειναν τὴν ἴδιαν ἡμέρα ποῦ ἐκηδεύθη ἡ Στέλλα. Ὅχι διηγοῦμαι τὰ πράγματα ὅπως ἔχουν, καὶ ὅσον ὠραία θὰ ἦταν μιὰ τέτοια ἀντίθεσις, λυποῦμαι ποῦ δὲν ἤμπορῶ νὰ σᾶς τὴν προσφέρω. Ἐχρειάσθη πολὺς καιρὸς γιὰ νὰ πεισθῇ ὁ κόντε-Μαρκότσης νὰ μετρήσῃ τὴν προῖκα, καὶ ἡ «χρυσὴ νεολαία» τοῦ τόπου ἄργησε νὰ συνεορτάσῃ τοὺς εὐτυχισμένους αὐτοὺς γάμους.

Ο ΤΡΕΛΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΟΚΚΙΝΟΥΣ ΚΡΙΝΟΥΣ

Ἐπιπλέον ἀπὸ δέκα χρόνων ξενητείαν, ὅταν ἐγύρισα στὴν πατρίδα, ἀπὸ τοὺς πρώτους ποῦ ἐξήγησα νὰ ἰδῶ, ἦταν ὁ φίλος μου Πῶπος.

Μοῦ ἀπαντοῦσαν μὲ μισόλογα : «Δὲν ἤξέρω... ἔχω νὰ τὸν ἰδῶ χρόνια... δὲν βγαίνει ποτέσ ἀπὸ τὸ σπίτι... φαίνεται πῶς εἶνε ἄρρωστος... θυμάσαι δά, πάντα του αὐτὸς ὁ χριστιανὸς ἦταν λιγάκι ὑποχόνδριος».

Ἐνας γείτονας, ὁ σιδηρ-Νιόνιος μὲ μεγάλη λύπη, κάπως ὑποκριτικῆ, μοῦ μίλησε καθαρώτερα :

- Μάτια μου, ὁ Πῶπος σου εἶνε τρελός.
- Τρελός ! ... πολὺν καιρὸ ;
- Μά... εἶνε κάμποσα χρόνια.
- Καὶ ἀπὸ τί ἐτρελάθηκε ;
- Κανένας δὲν ἤξέρει, μάτια μου. Μ' ἀπὸ τί ἄλλο τρελαίνονται οἱ νέοι ; ...
- Καὶ κάθεται ὄλο στὸ σπίτι ;
- Ναί· ἔχει νὰ πατήσῃ τὸ κατῶφλι του, ἀπὸ μιὰ γύνακα, —εἶνε δυὸ τρία χρόνια σοῦ εἶπα,—ποῦ ἐβγήκε ὄξω, καὶ φώναξε πῶς ἔπιασε φωτιά τὸ περιβόλι... (Μοῦ τῶπαν, δὲν τὸν

ἀκουσα). . . Ἐπὶ τότες ὅμως εἶνε ἡσυχός· δὲν ἀκούστηκε ἄλλο.

— Τὸν κακομοῖρη ! πῶς ἤθελα νὰ τὸν ἔβλεπα. . .

— Χμ ! δύσκολο, ψυχούλα μου ! Ἄνθρωπο γεννημένο δὲν μπάζει στὸ σπῖτι του, ἐξὸν ἀπὸ τὸν παπᾶ-Μένεγο, ποῦ τὸν κραῖζει κάθε τόσο καὶ τοῦ διαβάζει τρισάγιο στὸ περιβόλι του.

— Στὸ περιβόλι του ; !

— Ποῖος ἤξερει. . . θὰ τοῦ φαίνεται πῶς εἶνε νεκροταφείο. . . Ἐξερρίζωσε, μάτια μου, οὐλα τὰ μυριστικά, —θυμᾶσαι τί τζόγια ἦταν ἐκεῖνο τὸ περιβόλι, —τὸ ἐγιόμισε κόκκινους κρίνους, καὶ οὐλή τὴν ἡμέρα παιδεύεται μὲ δαύτους. Τώρα ποῦ εἶνε ἀνθισμένοι, νὰ τὸ ἰδῆς ἀπάνω ἀπὸ τὸ παρεθύρι μου τὸ περιβόλι τοῦ τρελοῦ, θὰ σὲ πιάσῃ ἀνατριχίλα. Ἄλήθεια λές κ' ἐπίασε φωτιά. Τί ἄγριο πράμμα !

— Καὶ στὸ σπῖτι κάθεται ὀλομόναχος ;

— Ἔχει ἐκεῖνη τὴν κακομοῖρα τὴν Ἀγγέλικα, τὴ βέγια του. Τὸν ἀγαπάει σὰν παιδί της, μὰ ὁ Θεὸς τὸ ξέρει τί τραβάει ἐκεῖ-μέσα, ἢ μαύρη, καὶ ἄς μὴ λέη τίποτα. . . Ὁ γέρος, ξέρεις, σ' ἄφησε χρόνους.

— Καὶ δὲ διαβάζει ; Ἄλλη φορὰ ἦταν δοσμένος σὰ βιβλία. . .

— Βιβλία καὶ βιβλία. . . πανεπιστήμιο, γυιέ μου, εἶνε κείνο τὸ σπῖτι ! . . . Μὰ καὶ ποιός τὸν ξέρει τί κάνει ; Μήπως βγάνει μιλιὰ ἀπὸ τὸ στόμα της κ' ἐκεῖνη ἢ Ἀγγέλικα ; Ὅ,τι νὰν τὴ ρωτήσης, «καλὰ εἶνε !» σοῦ λέει. Μὰ χαρὰ στὴν καλωσύνη ! Πρώτα καὶ τὸν παπᾶ-Μένεγο. . .

— Καὶ λές, σιδερ-Νιόνιο, πῶς δὲν θὰ μὲ δεχθῆ, ἂν γυρέψω νὰ τὸν ἰδῶ ;

— Ἄ, μπᾶ ! μπᾶ ! . . . Μὰ πάλε. . . τοῦ λόγου σου, σὰ φίλος νεοφερμένος, κάμε τὴ δοκιμὴ. . . τί θὰ χάσης ;

Κ' ἔπρεπε νὰ τὴν κάμω. Ὁ Πῶπος ἦτο μὰ φορὰ στενός μου φίλος, ἀγαπητὸς πολὺ, καὶ ὅσον ἐκίνησε τὴν περιέργειάν μου, ἄλλο τόσον ἐξάναψε καὶ τὴν ἀγάπη μου ἢ παραξένη συνο-

μιλία. Ἦθελα νὰ τὸν ἰδῶ. Ἐμπρός μου ἔβλεπα διαρκῶς μὲ τὴν φαντασίαν τὸ περιβόλι τῶν κόκκινων κρίνων, καὶ μ' ἐκυρίευσεν ὁ πόθος νὰ ἐξηγήσω, ἂν ἦταν τρίτος, τὸ μυστήριον. Ἐπειτα ἐσυλλογιζόμουν, ὅτι ἢ ἐπίσκεψίς μου ἤμποροῦσε νὰ τοῦ κάμῃ καλὸ. Πιθανὸν νὰ ἐξοικνοῦσε μέσα του ἢ παλιὰ ἐμπιστευτικὴ φιλία, καὶ νὰ μοῦ ἔκαμνε καμμίαν ἐκμυστήρευσιν ποῦ νὰ τὸν ἀνακούφιζε. Πιθανὸν νὰ μοῦ ἔλεγεν ὅ,τι δὲν εἶπε ποτὲ εἰς κανένα, κρυφός, ἐπιφυλακτικὸς, δύσπιστος, ὅπως ἦταν πάντα, κ' ἔρημος ἀπὸ φίλους στενοῦς.

Ἐτραβήξα κατὰ τὸ σπῖτι του, καὶ μὲ πολλή μου συγκίνησιν τὸ ξανάειδα ὅπως τὸ ἄφησα τὸ φιλικὸν σπιτάκι, ὅπου τόσες ὥραιες ὥρες ἐπέρασα ἐφηβός. Καμμιὰ μεταβολὴ ἀπέξω. Οἱ ἴδιοι γλωμοκίτρινοι τοῖχοι, οἱ ἴδιες ἄσπρες κορνίζες, οἱ ἴδιες πράσινες γρίλλιες, ἢ ἴδια καφετιὰ πόρτα μὲ τὸ μαῦρο μπατα-δοῦρο καὶ μὲ τὰ τρία πέτρινα σκαλάκια. . . Τ' ἀνέβηκα κ' ἐκτύπησα μὲ τὸ ἴδιο ζωηρὸ καὶ φαιδρὸ κτύπημα ποῦ ἔκαμνα καὶ ἄλλοτε, ὅταν ἐπερνοῦσα κάθε ἀπόγευμα κ' ἔπαιρνα τὸν Πῶπο νὰ πᾶμε στὸ Ψηλῶμα. . . Ὅπως καὶ τότε, ἀπαράλλακτα καὶ τώρα ἀνοιξεν εὐθὺς μιὰ γρίλλια, κ' ἐπρόβαλε τὸ κεφάλι τῆς βέγιας Ἀγγέλικας, μ' ἓνα μαῦρο μανδῆλι.

— Ποῖος εἶνε ; ἐρώτησε μὲ κάποιαν ἐκπληξί, ἅμα εἶδεν ἕναν ἄγνωστο.

— Ἐγὼ εἶμαι, Ἀγγέλικα. Δὲ μὲ γνωρίζεις ;

— Ὅσκει. Ποῖος εἶσαι τοῦ λόγου σου ;

Εἶπα τὸ ὄνομά μου, κ' εὐθὺς ἢ Ἀγγέλικα ἔκαμε σὰν τρελή.

— Μπᾶ ! μπᾶ ! . . . καλόστο τὸν ἀφέντη μου ! . . . Καλόστη τὴν τζόγια μου ! . . . Μπᾶ, μπᾶ, ψυχούλα μου ! . . . Τώρα, τώρα, δελέγκου ! . . . Μπᾶ, μάτια μου ! . . .

Λίγο-λίγο ἢ φωνὴ της ἀδυνατίεζεν, ὡς ποῦ τὴν ἀκουσα πάλι δυνατὴ ὀπίσω ἀπὸ τὴν πόρτα. Ἐτρεξε καὶ μοῦ ἀνοιξεν :

— Ἐμπα ! ἔμπα γλήγορα μέσα, ἀφέντη μου. Ἐμπα, νὰ σὲ χαρῶ. . . Μὰ ποῦ νὰ σὲ γνωρίσω ἢ κακομοῖρα. . . ποῦ μοῦφυγες παιδί καὶ μοῦ γύρισες ἄντρας ! . . .

Ἐμβήμα, καὶ ἡ πόρτα ἔκλεισεν ἀμέσως. Ἀνταπέδωκα μὲ ὅλην τὴν εὐλικρίνειαν τὰς διαχύσεις τῆς ἀγαθῆς Ἀγγελίκας, κ' ἐνῶ μὲ ὠδηγοῦσεν εἰς τὸ ἰσόγειον δωμάτιον, — εἰς τὸ μετξάο, — ἔσπευσα νὰ τὴν ἐρωτήσω, τάχα ὡς νὰ μὴν ἤξερα τίποτε :

— Ὁ Πῶπος ; ἐδῶ εἶνε ;

Κ' ἐκείνη ἐφάνη ὅτι δὲν ἠθέλε νὰ μοῦ πῆ τί καὶ πῶς. Ποῖος ξέρει τί ἐλπίδα τῆς ἐγεννήθη, καθὼς μὲ εἶδεν ἔξαφνα. . .

— Ἐδῶ. . . ἐδῶ εἶνε, ἀφέντη μου ! . . . μοῦ εἶπεν. ὦ, τί χαρὰ θὰ πάρη, νὰ σὲ ἴδῃ. Στάσου, ψυχὴ μου μία στιγμή νὰ τὸν ἀβιζάρω. . . Κάτσε. . . ἔφτασα !

Μοῦ ἐτραβήξε μιὰ πολυθρόνα, μ' ἔβαλε νὰ καθήσω, κ' ἔτρεξεν ἀπάνω ἑλαφρὴ σὰν κοριτσάκι.

Ἐπερίμενα ἀρκετὴν ὥρα, κ' ἔλαβα καιρὸ νὰ κυττάξω γύρω μου καλὰ.

Ὅχι μέσα, τὸ σπῆτι δὲν ἦταν ὅπως τὸ ἤξερα ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια. Ἡ εἴσοδος, — ἡ μ π α σ ί α, — εἶχε γυμνωθῆ ἀπὸ τῆς ὥραιας γάστρας ποῦ τὴν ἐστόλιζαν ἔλειπεν ὁ γύψινος ἀράτης ποῦ ἐστέκετο ἀπέξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σαλότου τὰ χαρτιά τῶν τοίχων εἶχαν ξεθωρίσει καὶ σχισθῆ ἐδῶ κ' ἐκεῖ, χωρὶς νάντικα-τασταθοῦν τὰ ἐπιπλα ἐφαίνοντο ἀκόμη πιδ παληὰ καὶ ἀπεριποίητα. Ἴσως νὰ ἦταν ἡ διάθεσις ψυχῆς κατὰ δέκα χρόνια γερον-τότερης ἴσως νὰ ἦταν καὶ ἡ προκατάληψις ἀλλὰ μοῦ ἐφαίνετο ὅτι κατὰ τι πένθμιον καὶ ἀπόρρυτον ἐπλανᾶτο εἰς τὸ ἐσω-τερικὸν τοῦ σπιτιοῦ ἐκείνου, ποῦ ποτὲ δὲν ἐστάθη φαιδρόν.

Καὶ γι' αὐτό, ἂν θέλετε, δὲν ἀπόρησα πολὺ, ὅταν εἶδα τὴν Ἀγγελίκα νὰ γυρίσῃ περίλυπη, ἀπελπισμένη, μὲ δακρυσμένα μάτια, μὲ πρόσωπο χλωμό. Ἐστάθη ἀντίκρου μου, ἐκτύπησε τὰ χέρια μὲ ὀδύνην, καὶ κρατώντας τα ἐνωμένα, μ' ἐκύτταζεν ἀμίλητη.

— Ἐ, τοῦ τὸ εἶπες ;

— Ὡμέ ! . . . Κλαῖγε με, ἀφέντη μου, κλαῖγε με ! . . .

— Μὰ τί εἶπε ; ὁ Πῶπος. . .

— Ἀχ, ὁ Πῶπος μας δὲν εἶνε καλὰ ! . . . Ὁ Θεὸς νὰ μὲ

λυπηθῆ καὶ νὰ βάλῃ τὸ χέρι του, εἰδεμὴ δὲν ἤξερω κ' ἐγὼ πῶς θὰ τελειώσῃ. . . Τί ἰδιότροπος ποῦ ἔγινε ! . . . τί παράξενος. . . Ἔλεγα κ' ἐγὼ ἡ κακομοῖρα πῶς θὰ χαρῆ καὶ θὰ τρέξῃ μὲ ἀνοιχτὲς ἀγκάλαις. . . τέτοιοι φίλοι ποῦ ἦσαστε. . . καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια. . . καὶ τώρα νὰ μοῦ λήῃ τοῦτο κ' ἐκεῖνο ! . . . Τὰ πόσα τοῦ ἔκαμα, τὰ πόσα τοῦ εἶπα ! . . . τίποτα ! δὲ θέλει, δὲ θέλει !

— Ἐ, τί νὰ κάμουμε ; . . . Ὑπομονή ! . . .

— Ὑπομονή, ἕνας λόγος εἶνε, ἀφέντη μου. . . Ἐτσι, ἔτσι γιὰμὰ νὰ καταντήσῃ τὸ παιδί ποῦ ἀνάστησα μὲ τὸ αἷμά μου ; . . . ἔτσι νὰ κλειστῆ ἐδῶ-μέσα καὶ νὰ μὴ βλέπῃ ψυχὴ γεννημένη, ἕνας νέος μὲ τέτοια σπουδὴ, μὲ τέτοια πλοῦτη, ἀπὸ τέτοια φαμίλια, ποῦ σήμερα θὰ ἦταν τὸ φιόρο, τὸ καμάρι τοῦ τόπου ; Ὡμέ, ὦμένανε ! τί μεγάλη συφορὰ ποῦ μὲ πλάκωσε ! . . . ὦ, μαύρη μου μοῖρα ! . . .

Κ' ἐκλαιγεν ἡ Ἀγγελίκα, ἐκλαιγεν ἡ ἀγαθὴ γρηοῦλα, ποῦ ἀφωσιώθη ἀπὸ τὰ νειᾶτα τῆς εἰς αὐτὸ τὸ σπῆτι μὲ ὅλη τὴ στοργὴ τῆς μητέρας ποῦ ἔλειπεν ὅταν ἔφερε στὸν κόσμον τὸν Πῶπο, — ἡ ἀγαθὴ Ἀγγελίκα ποῦ δὲν εἶχεν ἄλλη ἐλπίδα στὰ γηρατεῖά τῆς, παρὰ νὰ ἴδῃ τὸ παιδί ποῦ ἀνάθρεψεν, ὅπως τὸ ἀνειρεύθη, ὅπως τὸ ἐτραγοῦθησε μωρὸ εἰς τὰ παληὰ νανουρίσματα.

Καὶ μὲ τὰ κλάμματα, μὲ τὸν βαθὺ πόνον τῆς μητρικῆς καρδιάς, ἡ δυστυχισμένη βάρια μοῦ τὰ εἶπεν ὅλα. Μοῦ μίλησε γιὰ τὸ κλείσιμο στὸ σπῆτι, γιὰ τὴν ἐπίμονη μισανθρωπία, γιὰ τὴν αἰώνια μελαγχολία, γιὰ τῆς τρομακτικὰς ἀγρύπνιες, γιὰ τὸ περιβόλι μὲ τοὺς κόκκινους κρίνους, γιὰ τὰ τρισάγια τοῦ παπᾶ-Μένεγου. . . Μοῦ εἶπεν ἀκόμη, πῶς τὴ διαχειρίσει τῆς περιουσίας του ὁ Πῶπος εἶχεν ἀφήσει στὸ γαμπρό του, καὶ πῶς δὲν ἠθέλε νὰ ξέρῃ τίποτε, οὔτε αὐτόν. . . Κ' ἐγύρισε πάλι στὸ κόκκινο περιβόλι, χωρὶς νὰ τὴν ἐρωτήσω, καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Πῶπος ἔδωξε τὸν κηπουρὸ καὶ τὸ ἐκαλλιέργουσε μόνος του, καὶ ὅτι ὄρες ὀλόκληρες ἐπερνοῦσεν ἐκεῖ, πολλὰς φορὰς καὶ τὴ νύκτα,

καὶ ὅτι ἡ λατρεία του, ἡ μανία του ἦταν τότε οἱ κρίνοι, ποῦ ἐθέρειψαν ἐκεῖ-μέσα καὶ τὰ ἐπνίξαν ὅλα σ' ἓνα κόκκινο κύμα. . .

— Καὶ τὰ βιβλία του, Ἀγγέλικά;

Ἡ Ἀγγέλικά ἀναστέναξεν.

— Ἀχ, τὰ βιβλία! . . . μοῦ φαίνεται πῶς αὐτὰ τὰ λ ί μ π ρ α ἐχάλασαν τὸ κεφάλι τοῦ παιδιοῦ μου. . . Τάνοιγει, τάνοιγει καὶ τότε. . . μὰ ὕστερ' ἀπὸ τοὺς κρίνους. . .

— Πορῶ νὰ ἰδῶ τὸ περιβόλι;

— Μπα, Θεὸς φυλάξοι, ψυχοῦλα μου! Θὰ μ' ἐσκότωνε νὰ μάθαινε πῶς ἔμπασα ἄνθρωπο. . . Καὶ μηγάρις πορῶ; τὸ κλειδί τοῦ ξέπορτου τῶχει πάντα στὴν τσέπη του. . . Ἐψήλωσε καὶ τὰ μ ο υ ρ ά γ ι α ἓνα γῦρο. . .

Ἐμεινα εἰς τὸ σπίτι ὡς μισὴν ὥρα, κ' εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα ὁ Πῶπος οὐτ' ἐφάνη οὔτε ἀκούσθη. Ἀποχαιρέτισα τὴν καλὴν Ἀγγέλικά κ' ἔφυγα μὲ τὴν καρδιά σφιγμένη, εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ζωηροτέρας ἀπογοητεύσεις, ἀπ' ὅσας ἐδοκίμασα εἰς τὴν πατρίδα, ὅπου τόσες ἀλλαγές, τόσες καταστροφές, τόσα ἐρείπια ἀγαπητῶν ἀναμνήσεων μ' ἐπερίμεναν. . .

Καὶ ἤμουν ἀπελπισμένος ὅτι δὲν θὰ ἔβλεπα τὸν Πῶπον ποτέ, — καὶ καλύτερα νὰ μὴ τὸν ἔβλεπα! — ὅταν τὴν ἄλλην ἡμέραν ἦλθε ἓνα παιδάκι εἰς τὸ σπίτι μου καὶ μοῦ ἄφησε αὐτὸ τὸ γράμμα:

«Φίλε μου. Πολύ, πολὺ ἐλυπήθηκα, χθές, ποῦ δὲν
» ἦ μ ο υ ν σ ἐ κ α τ ά σ τ α σ ι νὰ σὲ δεχθῶ. Θὰ μοῦ
» κάμης μεγάλη χάρι νὰ ἔλθης αὔριο τὸ μεσημέρι νὰ φάμε
» μαζὶ καὶ νὰ τὰ ποῦμε. ὦ, πόσα ἔχουμε νὰ ποῦμε! Ἐλα, σὲ
» περιμένω. — Πῶπος.»

Μοῦ ἐφάνη σὰν νεκρανάστιας. Ἦταν τὸ ἴδιο γράψιμο τοῦ Πῶπου, τὸ ἰδιόρρυθμον, ὅπως τὸ ἤξερα καὶ τὸ ἐνθυμούμην ἀπὸ τὰ μαθητικά μας χρόνια, ἀπὸ τὰ τετράδιά του, ἀπὸ τὰ λίγα γράμματα ποῦ ἀλλάξαμε τὸν πρῶτο χρόνο τοῦ χωρι-

μοῦ. Ἐ' εἶπα γὰρ μιὰ στιγμὴ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐδιατηροῦσεν ἔτσι σταθερὸν καὶ ἀτρεμον τὸ γράψιμόν του, δὲν ἠμποροῦσε νὰ εἶνε τόσο τρελὸς ὅσον ἠθέλει νὰ μοῦ τὸν παραστήσουν.

Πόσον ἤμουν ἀπατημένος, ἐμελλε νὰ τὸ μάθω εὐθὺς τὴν ἄλλην ἡμέραν. Τὸ μεσημέρι ἐπῆγα εἰς τοῦ Πῶπου ἡ Ἀγγέλικά μοῦ ἀνοῖξε μὲ χαρὰν ἀπερίγραπτην, τὸ τραπέζι ἦταν στρωμένο γιὰ δύο, ἐμβῆκα εἰς τὸ μ ε τ ζ ά ο, ἡ Ἀγγέλικά ἀνέβη νὰ τὸν ἀ β ι ζ ά ρ η, κ' ἔπειτα. . . κατέβη μὲ ἀπελπισίαν καὶ μὲ θρήνους, γοερωτέρους ἀπὸ τοὺς προγεθαινοὺς. Ὁ Πῶπος δὲν ἦταν πάλιν εἰς κ α τ ά σ τ α σ ι ν νὰ μὲ δεχθῆ! . . . Αὔριον, μὲ παρακαλοῦσε πάλιν νὰ πάγω αὔριον.

— Μὴν τὸν ξεσυνεριστῆς, παιδάκι μου, μοῦ εἶπεν εἰς τὸ τέλος ἡ Ἀγγέλικά, κ' ἔλα αὔριο, νὰ σὲ χαρῶ. Ποιὸς τὸ ξέρει! Μιὰ ποῦ ἔκαμε τὴν ἀπόφασιν, θὰ σὲ ἰδῆ. Τὸν ἐκατάλαβα ἐγὼ ἀμέσως πῶς ἠθέλε, πῶς ἐχάρηκε. . . μὰ ἔλα ποῦ ὁ τρισκατάρατος βάνει κάθε τόσο τὴν οὐρά του! Ὡμέ! . . . καὶ τί καλὰ ποῦ ἦτανε σήμερα τὴν αὔρη! . . . Νὰ ἔλθης, ἀφέντη μου, αὔριο, νὰ ἔλθης.

Ἐπῆγα. Ἡ Ἀγγέλικά μοῦ ἀνοῖξε μὲ φόβον, ἀλλὰ τὸ τραπέζι ἦταν πάλιν στρωμένο γιὰ δύο. Θὰ μ' ἐδέχετο αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ Πῶπος, ἡ θὰ μοῦ ἔκαμνε τὰ ἴδια; Ἴσως δὲν τὸ ἔμαθα ὅμως ποτέ, γιατί εἶχα κάμει ἄλλην ἀπόφασιν. Ἀντὶ νὰ στεῖλω ἐπάνω τὴν Ἀγγέλικά, τότε ἀνέβηκα μόνος μου, ἐκτύπησα τὴν πόρτα τῆς βιβλιοθήκης, καὶ πρὶν νὰκούσω καλὰ-καλὰ τὸ ἐ μ π ρ ό ς, ἀνοῖξα μὲ ὀρμὴν κ' ἐχύθηκα στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ φίλου μου.

Δὲν ἔδειξε καμμὴν ἐκπληξι. Ἐσηκώθη, μάγκάλιασε, μὲ φίλησε, καὶ χωρὶς λέξι, μ' ἔβαλε νὰ καθήσω κοντά του εἰς τὸ διβανάκι.

Τότε τὸν ἐκύτταξα. Ποία μεταβολή! Ἀνάμεσα εἰς τὰ μακρὰ κατὰμαυρα γένεια καὶ εἰς τὰ πυκνὰ φουντωτὰ μαλλιά, τὸ

απόσωπόν του με την μεγάλην γρυπήν μύτην, φαίνετο ισχνόν, ασκητικόν και κατάγλωμον. Μόνον τὰ μάτια του, βαθυγάλανα, υγρά, ονειροπόλα, είχαν διατηρήσει τὴν νεανικὴν των λάμψιν και τὴν περιεργὴν, τὴν ἀπροσδιόριστον ἐκείνην ἔκφρασιν. Ἄν τὸν ἔβλεπα ἔξω, μόνον ἀπὸ τὰ μάτια θὰ τὸν ἐγνώριζα.

— Ἐ, πῶς με βλέπεις; μοῦ εἶπε μ' ἓνα μελαγχολικὸν χαμόγελον. Ἀλήθεια ἤμουν πάντα ἀδύνατος και κοκκαλιάρης, μὰ τώρα ἐπαράγεινα. Ἐπειτα λένε πῶς ἡ γυμναστικὴ ὠφελεῖ. Νά-ξερες πόση γυμναστικὴ κάνω κάθε μέρα! Φαντάσου ὅτι μόνος μου καλλιερῶ τὸ περιβόλι. . . Τί τὰ θέλεις! ἐγέρασα. . . ἔ, εἶμαι και σαράντα χρονῶν τώρα. . .

Ἐσώπασε, και με τὴν σκελετώδη του χεῖρα, με τὰ μακρὰ δάκτυλα τὰ νευροδεμένα, ἐχάϊδευε τὴν γενειάδα του.

Κάτι ἐπιθύρῃσα, ἀλλὰ δὲν ἔδωκε προσοχὴν νὰ τὸ ἀκούσῃ.

Ὁ νοῦς του ἦταν ἄλλοῦ.

Ἐξαφνα ἐχαμήλωσε τὰ μάτια και μ' ἐρώτησε:

— Ἐμαθες πῶς εἶμαι τρελός;

Ἐγέλασα δυνατά.

— Ἄ, μοῦ εἶπε με κάποιαν μομφήν μὴν προσποιεῖσαι! Τὸ ἔμαθες και τὸ ξέρω. Και κανένας ἄλλος νὰ μὴ σοῦ εἶπε, θὰ τὸ ἔμαθες ἀπὸ τὸ γαμπρό μου, ποῦ ἔχει τὴν καλωσύνη νὰ τὸ διαδίδῃ. Μὴν ἀκοῦς ὅμως λόγια. Τρελός δὲν εἶμαι, ὄχι. Και γιὰ νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω,—και εἶνε ἀνάγκη νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω, γιατί σὲ βλέπω ἔτσι σὰν μουδιασμένο,—θὰ σοῦ διαβάσω ἓνα πραγματάκι ποῦ ἐτελείωσα αὐτὲς τῆς ἡμέρας. Θέλεις;

— Γιὰ νὰ μοῦ ἀποδείξῃς πῶς δὲν εἶσαι τρελός; ὄχι! Ἄν θέλῃς ὅμως νὰ μοῦ τὸ διαβάσῃς ἔτσι, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὰ παληά, θὰ μοῦ κάμῃς χάρι.

— Καλά ἄς εἶνε λοιπὸν και γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὰ παληά! . . .

Ἐσηκώθη κ' ἐπλησίασε τὸ τραπέζι του. Ἦταν τὸ ἴδιο τὸ τραπέζι ποῦ ἤξερα, στὴ μέση τοῦ μεγάλου δωματίου, με τὰ καρυδένια ἐρμάρια γύρω-γύρω, τὰ γεμάτα βιβλία. Ὁ Πῶ-

πος ἦταν λόγιος, ἀπὸ τοὺς λογίους ἐκείνους ποῦ μόνον ἡ καλὴ Ἐπατήσης ἔχει,—ἢ τοῦλάχιστον εἶχεν,—ἀπὸ τοὺς λογίους ποῦ κληρονομοῦν ἀπὸ τὸν πατέρα τους (κάποτε, μαζί μ' ἓναν τίτλο) τὴ βιβλιοθήκη και τὴν ἀγάπη τοῦ βιβλίου,—ποῦ περισσότερο διαβάζουν παρὰ γράφουν,—ποῦ δημοσιεύουν μιὰ φορὰ στὰ πέντε χρόνια κανένα ἄρθρο ἢ κανένα ποίημα εἰς τὰ ἐντόπια περιοδικά,—και ποῦ καλλιερῶν τὰ γράμματα ὄχι γιὰ τὴ φήμη, ὄχι γιὰ τὸ χρῆμα, παρ' ἀπὸ ἀνάγκη ἐπιβλητικὴ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὸν πόθο τοῦ ὄραιοῦ και τοῦ ἀληθινοῦ. Εἶνε οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑπομονῆς, τῆς μετριοφροσύνης και τῆς μελέτης. Ὅσες ὥρες τοὺς ἀφίνουν ἐλεύθερες οἱ φροντίδες τοῦ κτήματος και τὰ κοινωνικά χρεῖα, τῆς περνοῦν κλεισμένοι εἰς τὴ βιβλιοθήκη. Ξέρουν ἀπέξω τοὺς κλασσικούς κατέχουν τὰς γνώσεις τῶν συγχρόνων των παρακολουθοῦν τὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν και ὅταν πεθαίνουν, ἄγνωστοι ὅπως ἔζησαν, ἀφίνουν τὰ χειρόγραφα των, ἄλλος μιὰ μετάφρασι τοῦ Πετρόρχη, ἄλλος μιὰ μελέτη περὶ Ἐγέλου, ἄλλος μιὰν Ἱστορίαν τοῦ τόπου του.

Και τὸ «πραγματάκι» ποῦ ἤθελε νὰ μοῦ διαβάσῃ τώρα ὁ Πῶπος, δὲν ἦταν παρὰ μετάφρασις ἀπὸ τὸ Ἐ' Ἄσμα τῆς «Κολάσεως» τοῦ Δάντη, ἡ ἱστορία τῆς Φραγκίσκας ἢ περιόφημη. Καθὼς ἔψαχνε τὸ μεγάλο πέτσινο χαρτοφυλάκιον,—τὸ ἴδιο ποῦ ἤξερα,—ἔλαβα λίγον καιρὸ νὰ τριγυρίσω με τὸ βλέμμα τὴ γνώριμή μου βιβλιοθήκη, κ' ἐκεῖ, σὲ μιὰν ἄκρη, ἐπάνω σ' ἓνα στενὸ και ψηλὸ γραφεῖο, εἶδα κάτι ποῦ μάνατριγίασεν: Ἐνα βάζο με φρέσκους κόκκινους κρίνους. . . .

Δὲν ἦταν τρελός, καλά. . . Ἄμῃ τὰ λουλούδια ἐκεῖνα; . . . Και ἡ ὀπτασία τοῦ κόκκινου περιβολιοῦ ἐπέρασε πάλιν ἀπ' ἐμπρός μου,—οἱ κρίνοι, οἱ κρίνοι, ποῦ ἐθέρειψαν ἐκεῖ-μέσα και τὰ ἔπαιξαν ὅλα σ' ἓνα κόκκινο κῆμα,— και μ' ἐπίασε πάλιν ἡ πρώτη ἀνησυχία, κ' ἐπερίμενα νάκούσω μιὰ Φραγκίσκα ἀγνωριστὴ και ἀσυνάρτητη, ἓνα παραμίλημα τρελοῦ, ἓναν ἀντίπαλο φρενοκομείου.

Κ' ἐκάθησε, κ' ἐπῆρε τὴ στάσι ποῦ ἤξερα, και με τὴ

φωνή τοῦ ἤξερα, ὁ Πῶπος ἄρχισε νὰ διαβάξῃ. Ἡ εἰσαγωγή ἦταν ἓνα σχόλιο στὸ ἀπόσπασμα, μερικὲς γινῶμες γιὰ κἀτι στρουφινὸς στίχους, μιὰ ἐξήγησι τοῦ ἀνεξήγητου ἐκείνου «*amor ché a null' amato amar perdona*». Ὅλα λογικά, καὶ μετρημένα, καὶ σοφά.

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ εἰσαγωγή, ὁ Πῶπος ἐφώνησε τὴν Ἀγγελίκα, καὶ τὴν ἐπαρακάλεσε νὰ μᾶς φέρῃ μαστίχες. Ὡ, τὴ χαρὰ τοῦ ἔλαμψε στὸ μαντηλοδεμένο προσωπάκι τῆς βίγνας, ὅταν, καὶ τῆς δυὸ φορὰς τοῦ ἐμβήκε, μᾶς εἶδεν ἐκεῖ καθισμένους ἦσιν, νὰ «*διαβάζουμε*» ὅπως τὰ παλιὰ τὰ χρόνια. Μ' ἐκύτταξε· καὶ μιὰ στιγμὴ τὰ μάτια τῆς τὰ ἀγαθὰ, μοῦ φάνηκαν δακρυσιμένα.

Καὶ ἄκουσα τὴν ἱστορία τῆς Φραγκίσκας, ξαπλωμένος στὸ διβανάκι, μὲ τὰ μάτια ψηλά, προσηλωμένα διαρκῶς εἰς τοὺς κόκκινους κρίνους. Καὶ ὅσον ἐξετυλίγοντο, ἀργὰ καὶ παθητικά, οἱ ἀρμονικοὶ ἐκεῖνοι στίχοι, ὅσον ἐξωήρουν ἡ φωνὴ τοῦ φίλου μου, ἡ βαθεῖα καὶ βροντερή, ὅσον ἐπλημμυροῦσεν ἡ ἀτμοσφαῖρα γύρω μου ἀπὸ πάθος, ἀπὸ μουσικὴν, ἀπὸ εὐμορφίαν, —κάθε παραφωνία σκέψεως ἐμηνδνίζετο, καὶ τὰ ἐλησιμονοῦσα ὅλα τὰ πρόσφατα, κ' ἐγύριζα εἰς τὸ παρελθόν, καὶ μοῦ ἐφαίνετο πῶς κ' ἐγὼ κ' ἐκεῖνος, ἡμεῖθα οἱ φίλοι, οἱ πρὸ δέκα χρόνων. Ὅχι, τίποτε δὲν ἄλλαξεν ὄχι τρελός, ἀλλ' οὔτε κἀν παραλλαγμένος δὲν ἦταν. Τὸν ἄκουα, τὸν ἐβλεπα, ἠμπορῶ νὰ πῶ, ὅπως πρῶτα. Καὶ αὐτοὶ οἱ κρίνοι μέσα εἰς τὸ βάζο ἔπαιψαν νὰ μὲ τρομάξουν μὲ τὸ ἄγριο χρῶμα τους. Ἐταίριαζαν, θὰ ἔλεγε, τὴν στιγμὴν ἐκείνην, μὲ τὴν ποίησιν τοῦ μ' ἐθώπευε, καὶ δὲν ἐβλεπα ἐμπρὸς μου παρὰ τὰ ἐρυθρὰ κρίνα τῆς Φλωρεντίας.

— Αὐτὸ ἦταν! εἶπεν ὁ Πῶπος μὲ τὸν τελευταῖον στίχον. Πῶς σοῦ φάνηκε;

— Ἀριστοῦργημα! εἶπα μὲ εἰλικρινῆ ἐνθουσιασμόν. Τέτοια μετάφρασι τοῦ Δάντη δὲν ἔγεινεν ἀκόμα.

— Χμ! . . . θέλεις νὰ σοῦ τὴ δώσω νὰ τὴ δημοσιεύης, μάτια μου, στὴν Ἀθήνα; . . . Χαῖρι τοὺς ἔχω τοὺς ρωμηούς

σου! Ἐγγοῖα σου καὶ δὲν εἶμα ἐγὼ τρελός. Μοῦ φαίνεται πῶς δὲν σοῦ μένει ἀμφιβολία . . .

— Ὡ! . . .

— Τρελοὶ εἴσαστε σεῖς, τοῦ βγαίνετε στὸ μείντανι, ἐπιτησίοι ἄνθρωποι τόρα, γιὰ νὰ σᾶς κρίνουν οἱ μοραίτες. Δὲν βαρύνεσαι, καὶμένε! . . . Μὰ τί κωτίζεις ἔτσι; . . . Τοὺς κρίνους μου; Ὁἴκουσες βέβαια καὶ γιὰ δαίτους, δὲν μπορεῖ. Ἐγγοῖα σου, ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ καὶ τὴν ἱστορία τους. Ὅλα θὰ σοῦ τὰ πῶ ἐσένα. Ἐχεις νάκουσῃς . . . Γι' αὐτὸ σ' ἐκράξα, καὶ γι' αὐτὸ ἐδίσταζα νὰ σὲ ἰδῶ . . . Μιὰ τὸ ἀποφάσιζα, καὶ μιὰ τὸ ἐξαποφάσιζα . . . Θὰ μὲ συχωρέσῃς τοῦ σάφησα χθὲς νὰ φύγῃς; Ἄ, θὰ μὲ συχωρέσῃς . . . Εἶσαι ὁ φίλος μου ὁ παλιός, καὶ πιστεύε πῶς οὔτε εἶχα, οὔτε ἔχω ἄλλον. Τόρα ἕστερα μάλιστα δὲν βλέπω ἄνθρωπο κανένα . . . Θὰ σοῦ τὸ εἶπαν κι' αὐτὸ, ἀλήθεια;

Κι' ἀναστέναξε.

— Θὰ σοῦ τὸ πῶ κ' ἐγὼ, ἐξακολούθησεν ὅλα θὰ σοῦ τὰ πῶ. Πάμε τόρα κάτω γὰ φάμε. Ἡ καφερὴ ἡ Ἀγγέλικα μᾶς περιμένει.

Ἐκατεβήκαμεν.

Ἡ τραπεζαρία εἶχεν ἓνα μεγάλο παράθυρο καὶ μιὰ γυάλινη πόρτα πρὸς τὴν αὐλὴν. Στὴ μέση τοῦ ἀντικρῖνου τοίχου τῆς αὐλῆς ἦταν τὸ ξέπορτο τοῦ περιβολιοῦ, καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ σιδερένια κάγκελλα, ἐφαίνετο μιὰ παράξενη ζωγραφιά, τέσσαρες ζῶνες ἀλλεπάλληλες χρωμάτων ζωερῶν καὶ διαφορετικῶν: κάτω-κάτω στακτὶ σκοῦρο, παραπάνω πράσινο, παραπάνω κόκκινο, καὶ πάνω-πάνω γαλάζιο. Ἦταν ἓνα κομμάτι τοῦ περιβολιοῦ.

Καὶ εἶχα αὐτὴν τὴν εἰκόνα κατάντικρου, εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦ γεύματος. Ὡ, πῶς νὰ ξεχάσω ποτὲ αὐτὸ τὸ γεῦμα! Τὰ φαγητὰ συνειδησιμένα οἱ ὀμιλίες μας μὲ τὸν Πῶπο κοινές, ἀσημαντες καὶ ἄσχετες μὲ τὴν ἱστορία του· κανένα ἐπεισόδιον, καμμιά διατάραξι τῆς συνήθειας. Καὶ αὐτὴ ἡ κόκκινη, ἡ αἵμα-

τωμένη ζώνη του περιβολιού, που είχα εμπρός μου κ' ἐκί-
ταξα κάποτε, δὲν μοῦ ἔκαμνε πιά τὴν ἐντύπωσι ποῦ ἐπερίμενα.
Μονάχα ἢ συμπεριφορὰ τῆς Ἀγγέλικας ἦταν κάτι ἀφάνταστον.
Κι' αὐτὸ ἔφθανε. Μᾶς ὑπερθετοῦσε μὲ σπουδὴ, μὲ προθυμία,
μὲ ἀγάπη μητέρας ποῦ ταγίζει. Τὰ «ψυχὴ μου» καὶ «μάτια μου»
ἔδιγαν κ' ἐπαιρναν καὶ τόση ἦταν ἡ χαρὰ ποῦ τὴν ἐπλημμυ-
ροῦσεν, εἰς τὸ θέαμα ἑνὸς Πῶπου συντροφιασμένου, ὀμιλητι-
κοῦ, γελαστοῦ, φαιδροῦ,—ὦ, πόσον καιρὸν εἶχε νὰ ἰδῆ τέτοιο
πανηγύρι ἢ δυστυχημένη βάρια!—ὥστε ἐξεχείλιζε κάθε στιγμὴν
εἰς τὰ λόγια της, εἰς τὰ κινήματά της, μὲ τόσην ἀδεξιότητα,
μὲ τόσην ὑπερβολὴν, ποῦ τὴν ἔκαμνε σχεδὸν γελοίαν. Καὶ θὰ
ἐγελοῦσα, ἂν δὲν αἰσθανόμουν τὴν καρδιά μου νὰ σφίγγεται
ἴσα-ἴσα γι' αὐτό, ἂν ἢ τρελὴ, ἢ κωμικὴ ἐκείνη χαρὰ τῆς γρη-
οῦλας δὲν εἶχε κάτι τὸ ἀπείρως μελαγχολικόν, ποῦ μοῦ ἔφερενε
δάκρυα . . .

Τὸ τραπέζι ἐτελείωσε κ' ἐσηκώθη γρήγορα. Ἐκαθίσαμε σὲ
δύο πολυθρόνες, μπροστὰ στὸ παράθυρο καὶ κοντὰ στὴ ρο-
τόντα, ποῦ ἄχνιζεν ὁ καφὲς σὲ δύο φλυζάνια παληὰ καὶ
παράξενα. Ἀνάψαμε τὰ σιγάρα μας. Ἡ Ἀγγέλικα μᾶς ἄφησε
κ' ἔκλεισε τὴν πόρτα. Μόνοι.

Ὁ φίλος μου ἔμεινε λίγες στιγμὲς σιωπηλός, παρακολου-
θώντας τὰ κουβάρια τοῦ καπνοῦ μὲ τὰ ὄνειροπόλα του μάτια
τὰ βαθυγάλανα. Ἐξάρνα, ἀπότομα, γυρίζει καὶ μοῦ κάνει :

— Θυμᾶσαι τὴ Βασιλική ;

Ἀνατριχίασα. Ἐνόησα ὅτι ἔκαμε κόπον, ὅτι τοῦ ἐχρειάσθη
θάρος γιὰ νὰ προφέρῃ αὐτὸ τὸ ὄνομα. Βέβαια ἦταν ἡ ἀρχὴ
τῆς ἐκμισθηρέσεως ποῦ ἐπερίμενα.

— Τὴ θυμᾶμαι, τοῦ εἶπα.

Κι' ἀλήθεια, τὴν ἐνθυμούμην καλά. Μιὰ εὐμορφὴ καὶ δρο-
σερὴ μαυρομάτα, μὲ φωνὴν ἀργυρόχηχ καὶ μὲ κορμὶ βεργολι-
γερό. Κόρη ἑνὸς ἐμπόρου τῆς Πλατείας Ροῦγας, ὅχι

ἀπὸ τοὺς μεγάλους, κατοικοῦσε στὰ Β ο ὄ ρ λ α, σ' ἓνα σπιτάκι
καινούργιο, μὲ μικρὸ περιβόλι πρὸς τὴ θάλασσα. Ἐπάνω στὸ
περιβόλι αὐτὸ ἦταν μιὰ ταρατσούλα, καὶ πολλές φορές, στὰ πα-
ληὰ τὰ χρόνια, εἶχαμε καθήσει σ' αὐτὴ τὴν ταρατσούλα, κάτω ἀπὸ
τὴ σιὰ τῆς προγουιάδας καὶ μέσα στὴν εὐωδιὰ τῶν γιασεμιῶν,
οἱ τρεῖς μας, ἢ Βασιλική, ὁ φίλος μου κ' ἐγώ. Σὲ λίγον καιρὸ, οἱ
τρεῖς ἐγείναμε δύο κ' ἓνας . . . Ἀλλὰ κι' αὐτὸ δὲν ἐβάσταξε
πολύ. Θυμᾶμαι, πρὶν φύγω, ὁ Πῶπος εἶχεν ἀγαπήσει ἄλλην.

Ἄκουσε ἢ δὲν ἄκουσε τὴν ἀπάντησί μου, κ' ἐβυθίσθη πάλιν
εἰς τὸν ρεμβασμὸν του. Ἐχρειάσθη νὰ τὸν ζυτησῶ :

— Ἀλήθεια τί ἀπέγεινεν αὐτὴ ἢ Βασιλική ;

— Πέθανε ! ἀτήνησεν ὁ Πῶπος.

Τὸ εἶπε μὲ τέτοιον τόνο βαθύ, μὲ τόση πίκρα κι' ἀπειπι-
σιά, ποῦ χωρὶς νὰ θέλω, τὸ ἐθεώρησα γιὰ μεγάλο δυστύχημα
καὶ ξαναεἶπα μὲ θλίψη :

— Πέθανε ; !

— Ναί· ἀλλὰ τὸ κακὸ δὲν εἶνε αὐτό. . . τὸ κακὸ εἶνε ποῦ
μᾶγάπησε μὲ τὰ σωστά της, κ' ἐγὼ τὸ εἶχα πάρει ἀφήφιστα.

— Μά . . . ἄκουσα, μοῦ φαίνεται, πῶς εἶχε παντρευθῆ.

— Ἐγὼ τὴν ἄφησα νὰ παντρευθῆ. . . ἐγὼ τὸ ἔκαμα κι'
αὐτὸ τὸ κακούργημα ! . . . Μὰ ποῦ νὰ ξέρω ! . . . ἄχ, ποῦ νὰ
ξέρω ! . . . Συνήθισα νὰ μὴν πιστεύω ποτὲ στὴς γυναῖκες. . .
καὶ σὲ κανένα ! Δὲν τὴν ἐπίστευα. . . καὶ τώρα εἶμαι ὁ δυστυ-
χέστερος ἄνθρωπος τοῦ κόσμου ! . . . Ἄχ ! «μὴ μὲ ἀφήσης νὰ
πάρω αὐτὸν ποῦ μοῦ δίδουν,—μοῦ ἔγραψε τῆς παραμονῆς τοῦ
μαύρου της γάμου,—μὴ μὲ ἀφήσης γιατί θὰ πεθάνω». . . Νά,
τὸ εἶπε καὶ τὸ ἔκαμε. . .

— Αὐτοκτόνησε ;

— Ὁχι, ὄχι· κάτι χειρότερο. . . κάτι σπαρακτικώτερο : πέ-
θανε ἀπὸ μαρασμό, ἀπὸ θλίψη, ἀπὸ δυστυχία, στὰ χέρια ἑνὸς
ἀγροίκου, ἑνὸς πρόστυχου, ποῦ δὲν μπορούσε ὄχι νὰ τὸν ἀγα-
πήσῃ, μὰ οὔτε νὰ τὸν ὑποφέρῃ. . . Ὡ Θε μου ! Θε μου ! Ἐγὼ
ἔκαμα αὐτὸ τὸ ἔγκλημα ! . . . Ἐγὼ τὴν ἐπαράδωσα στὰ χέρια

του, με τοὺς αἰώνιους μου δισταγμούς, με τὴν αἰωνία μου δυσπιστία. . . Θυμᾶμαι τὴν τελευταία φορὰ ποὺ τὴν εἶδα, ὅταν ἐγύρισε ἐδῶ—ἦταν ξενητεμένη,—με τὸν ἄνδρα της, γιὰ νὰ πεθάνῃ. . . Πτώμα, σκελετὸς εἶχε γαίνει τὸ κακόμοιρο σ' ἓνα χρόνο. . . ὁ κόσμος τὴν ἐκύτταξε με ἀνοικτὸ τὸ στόμα. Αὐτὴ ἦταν ἡ Βασιλική; ! . . . Κ' ἐγὼ ἤμουν, εὐτυχισμένος καὶ ἀμέριμος. . . Ὁ, ὦ, ὦ, ἐκαίνη ἡ ματιὰ ἡ παραπονεμένη ποὺ μοῦ ἔριξε. . . Ἔνα μαχαίρι φλογερὸ μπῆκε στὴν καρδιά μου, καὶ ἀπὸ τότες μένει. . . μένει καὶ θὰ μείνῃ ὡς νὰ πεθάνω. . . Μὰ ἐγὼ παραμιλῶ. . . Στάσου νὰ σοῦ διηγηθῶ ὅλη τὴν ἱστορία ἀπὸ τὴν ἀρχή, νὰ καταλάβῃς. . . ἂν μπορῇ ποτὲ νὰ καταλάβῃ ἄνθρωπος γεννημένος τὸν πόνο μου, τὴν τύψι μου, τὴ συμφορὰ μου !

Κ' ἐδοκίμασε νὰ μοῦ διηγηθῇ τὴν ἱστορία ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ δὲν κατόρθωσε νὰ κρατήσῃ σειρά. Συγχὰ τὴν ἄλλαξε σὲ παραμιλητό, σὲ θρήνο, καὶ διεκόπτετο με στεναγμούς καὶ με ἀναφωνήματα. . . Ἄλλὰ τί τὴν ἤθελα τὴν ἱστορία; Ἔτσι ὁ πόνος τῆς ψυχῆς του δὲν μοῦ ἐδείχνετο ζωηρότερα; Κ' ἦταν ἀνάγκη νὰ ἰδῶ τὸ γράμμα, ποῦ τοῦ ἄφησε πεθαίνοντας καὶ ποῦ τὸν ἐβεβαίωνεν ὅτι τὸν ἀγαποῦσεν ὡς τὴν ὕστερη στιγμή, γιὰ νὰ καταλάβω ὅλην τὴν τύψιν ποῦ ἐσώρευσεν εἰς τὴν καρδιά τοῦ φίλου μου τὸ φοβερόν ἀνεπανόρθωτον;

Καὶ καθὼς ἄκουγα τὸ πάθος ἐκεῖνο νὰ κλαίῃ, καθὼς μ' ἐπλήγωνε βαθεῖα ἡ ἀνωφελὴς ἐκαίνη μεταμέλεια,—ἐπερνοῦσεν ἀπὸ τὴν φαντασία μου ζωηρὰ ἡ μορφὴ τῆς Βασιλικῆς, κ' ἔβλεπα, με νέον τότε φῶς, μερικὲς ἔντονες γραμμὲς της, ποῦ ἔμαρτυροῦσαν θέλησιν καὶ σταθερότητα, κ' εὗρισκα φυσικὸν καὶ βέβαιον τὸ ὅτι εἶχεν ἀγαπήσει με τόση δύναμιν τὸν Πῶπον, καὶ ἀναπολοῦσα τὰς συναντήσεις μας εἰς τὴν ταρτασοῦλα τοῦ μικροῦ περιβολιοῦ, κ' ἐνθυμούμην ὅλα τὰ κατατόπια, ὅλας τὰς λεπτομερείας ποῦ μᾶς περιστοίχιζαν τότε,—τοὺς βράχους τῆς ἀκρογιαλιᾶς, τὸ κυκλικὸν πεζοῦλι τῆς ταράτσας, τὴν ξύλινη σκαλίτσα της, τὴν λευκὴν ὄψιν τοῦ σπιτιοῦ, ἀνάμεσα ἀπ' τοῦ περι-

βολιοῦ τὴν πρασινάδα. . . Καὶ δὲν ἤξερω γιὰτί, ἡ κόκκινη ζώνη τῆς εἰκόνας ποῦ εἶχα τότε ἐμπρὸς μου, ἄρχισε νὰ με τραβᾷ περισσότερο, καὶ νὰ μοῦ φαίνεται, πῶς νὰ εἰπῶ, γνωριμώτερη, συμφωνώτερη, με τὴν ἱστορία ποῦ ἄκουγα,—ὅπως πρωτύτερα ἐπάνω οἱ κόκκινοι κρίνοι τοῦ βάζου με τὴν ἱστορία τῆς Φραγκίσκας τοῦ Δάντη. . . Κ' ἔξαφνα τὸ θυμήκημα!

— Νὰ σοῦ πῶ, γυρίζω καὶ λέγω τοῦ Πῶπου, τὸ περιβόλι τῆς Βασιλικῆς δὲν εἶχε κόκκινους κρίνους;

— Ὁ, τί θυμᾶσαι! ἐφώναξεν ἐκπληκτος ὁ φίλος μου. Ναί... ναί... ναί... εἶχε... ἀπὸ ἐκεῖ εἶνε καὶ τοῦτοι ποῦ βλέπεις. . . «Εὐμορφοὶ αὐτοὶ οἱ κόκκινοι κρίνοι, τῆς εἶπα μιὰ μέρα, τότε ποῦ τὰ εἶχαμε. «Δὲν ἔχετε στὸ περιβόλι; . . .» μοῦ κάνει. «Ὁχι.—Ἐγὼ νὰ σοῦ στείλω μερικὸς βολβούς». Καὶ τοὺς ἔστειλε. Νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, οὔτε τοὺς εἶδα καλὰ-καλὰ. Ὁ συχωρεμένος ὁ πατέρας μου τοὺς πῆρε καὶ τοὺς φύτεψε. Μὰ σὲ λίγο καιρὸ, τὸ περιβόλι ἐγέμισε. Ὅπου νὰ ἔκανες, ἔβλεπες κόκκινους κρίνους. Κ' ἐγὼ ποῦ τὸ εἶχα ξεχάσει πιά,— ἄχ! ὅλα τὰ εἶχα ξεχάσει—παραξενεύθηκα μιὰ μέρα, καὶ ρώτησα τὸν πατέρα μου: «Μὰ ποῦ βρέθηκαν τόσοι κρίνοι;—Εἶνε, μοῦ λέει, ἀπὸ κείνους ποῦ μᾶς ἔστειλε πρόπερσι ἡ Βασιλική. Εἶδες γονιμότητα;» Ἀλήθεια, ἦταν κάτι φοβερό. Κανένα ἄλλο λουλουδι δὲν ἔπιασε στὸ περιβόλι μας, ὅπως αὐτοὶ οἱ κρίνοι. Εἶχαν ζωὴ καὶ δύναμιν, ποῦ τὰ ἔπνιγεν ὅλα κ' ἐκυριαρχοῦσαν μόνοι αὐτοί. Λὲς καὶ μοῦ ἔστειλὲν ἐδῶ ὅλη τὴν ἀγάπη της σὲ σπέρμα, κ' ἐφύτρωσε, κ' ἀπλώθη κ' ἐξεχείλισε σὰν τὴ θάλασσα μεγάλη καὶ αἰώνια. . . Ἔ, ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ πέθανε, ἄλλο λουλουδι δὲν ἄφησα στὸ περιβόλι. . . Τὰ πέταξα ὅλα, γιὰ νὰ βασιλέψουν οἱ κόκκινοι κρίνοι. Τοὺς καλλιεργῶ μόνος μου,— ἄχ! ὅ,τι δὲν ἔκαμα ἐκεῖ ποῦ ἔπρεπε,—καὶ ἀπὸ τὴν ἀνοιξὴν ὡς ὅλο τὸ καλοκαίρι, βλέπεις μιὰν ἀπέραντη πορφύρα τὸ περιβόλι, σὰ νάναζῃ, σὰ νάναβροῦζῃ ἀπὸ τὸ μνήμα, ὅλη ἡ ἀγάπη, ποῦ ἦλθε νὰ θ α φ τ ῆ ἐδῶ.

— Νὰ θαφτῆ ; ξαναεἶπα χωρὶς νὰ θέλω, τρομάζεις μὲ τὸ χρώμα ποῦ ἔδωσε στὴ λέξι.

— Ναί, νὰ θαφτῆ· εἶλα νὰ ἰδῆς.

Βγῆκε στὴν ἀλλή καὶ τὸν ἀκολουθῆσα. Ἐξεκλείδωσε τὸ ξέπορτο, — τὸ κλειδί πάντα στὴν τσέπη, — κ' ἐπεράσαμε στὸ περιβόλι. Πρῶτα ἕνας μικρὸς διάδρομος χαλικόστρωτος, ἀφύτευτος, περιτειχισμένος, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἀνοικτὴ κ' ἐλεύθερη ἡ ἀποψὶς ὅλη τοῦ περιβολιοῦ.

Ἐμείνα ἐκθαμβὸς μὲ τὸ πρῶτο βλέμμα.

Ποῦ τὸ περιβόλι ποῦ ἤξερα! Κάπως ἀνηφορικῶ, στενόμακρο, ἐφαίνετο ἐκόμη πλέον στενὸ ἀνάμεσα στοὺς τοίχους, ποῦ εἶχαν ὑψωθῆ τότε ἐπίτηδες, γιὰ νὰ σκεπάζουν τὴ θεά. Δὲν ἐφαίνετο τίποτα γύρω, παρὰ εὐθύς ἡ σκεπὴ τοῦ οὐρανοῦ. Κάτι τι ἔρημο καὶ πνιγηρὸ, καὶ στενόχωρο, μολοντί μακρὸ, ἀπέραντο. Τὰ δένδρα ἦταν ἀραιά, μὲ ἰσχνοὺς κορμούς καὶ μὲ λιγοστὰ φύλλα. Μόνον ἐκεῖ-κάτω στὴν ἄκρη, ἕνα θεόρατο κυπαρίσσι, — τὸ κυπαρίσσι ποῦ θυμούμουν, — ὑψώνετο κατάμαυρο στὸ πλάγι ἑνὸς μεγάλου μαρμαρένιου τραπεζιοῦ, χαμηλοῦ, ποῦ τὸ λέγαμε τ ρ ά π ε ζ α. Ὅλο θάμνοι, ὅλο κρίνοι. Κι' ἀπάνω ἀπὸ τὰ σπαθωτὰ πρασινοκίτρινα φύλλα, ἐπρόβαλλαν τὰ φλογερὰ κατακόκκινα λουλούδια, ἀμέτρητα, κ' ἐσχημάτιζαν ἐκείνη τὴ λιμνοθάλασσα τοῦ αἵματος, τὴ μαγεμένη, ποῦ κυλοῦσε τὰ βουβὰ κύματά της πρὸς τὰ ἐπάνω. Κι' αὐτὰ τὰ κύματα, ποῦ ἀκολουθοῦσαν σὰν ἕνα νόμο δικό τους, μοῦ ἔδιναν ὅλη τὴν ἐντύπωσι τοῦ παραδόξου, τοῦ ὑπερφυσικοῦ· κ' ἐκείνη ἡ κοκκινάδα ποῦ ἄλλοῦ ἐξάσπριζε καὶ ἄλλοῦ ἐβυσσίνιζεν, — ἦταν καὶ κρίνοι μαρμαρένοι ἐδῶ κ' ἐκεῖ, — μοῦ παρουσίαζε τὴν εἰκόνα χειμάρρων αἵματος ἀπανωτῶν, ἄλλοῦ νοποῦ καὶ ζωντανοῦ, ἄλλοῦ ψυχροῦ καὶ πεθαμένου. Καὶ εἶχε δικήν της, ξεχωριστὴν ζωὴν ἢ θανμαστὴ αὐτὴ βλάστησις, κ' ἐφαίνετο ἀληθινὰ σὰν ἕνα σύμβολο τῆς μεγάλης Ἀγάπης ποῦ τὴν ἔσπειρε.

Βουβοὶ καὶ οἱ δύο, ἐπήραμε ἤσυχά τὸ στρατόνι καταμεσῆς,

ἀκολουθήσαμε τὸ κῆμα, καὶ μᾶς ἔβγαλεν ἴσια στὸ ψηλὸ κυπαρίσσι, ποῦ θυμούμουν.

— Ἐδῶ εἶνε ! μοῦ εἶπεν ὁ Πῶπος μὲ φωνὴ ποῦ μόλις τὴν ἄκουσα, μὲ κίνημα θλιβερό, σὰν νὰ μοῦ ἔδειχνε μνήμα.

Ἐκύτταξα, καὶ ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς κρίνους, τοὺς πρὸ μεγάλους καὶ τοὺς πρὸ ὀρθίους εἰς ὅλο τὸ περιβόλι, εἶδα τὴν τ ρ ά π ε ζ α τὴ μαρμαρένια. Ἐσίμωσα, κ' ἀπάνω στὸ μάρμαρο, ποῦ ἔμοιζε μὲ ταφόπετρα, διάβασα σκαλισμένο μὲ μεγάλα γράμματα :

ΒΑΣΙΛΙΚΗ

— Ἐδῶ εἶνε ὁ τάφος, μοῦ εἶπεν ὁ Πῶπος. Ὅλο αὐτὸ ποῦ βλέπετε ἐδῶ εἶνε ὁ τάφος τῆς Ἀγάπης μου. Κοιμᾶται στὸ περιβόλι ποῦ ἐπλούτισεν αὐτὴ. Τί ἄλλο θέλει ;

Κ' ἕνα ἄγριο χαμόγελο πικρίας, εἰρωνείας, μομφῆς, ἄστραψε στὸ πρόσωπο τοῦ φίλου μου κ' ἐσβύσθηκε.

Ἐπειτα ἐβυθίσθη στὴ σιωπηλή του θλίψι.

Τὸν ἐτρόβηξα ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ὠνόμαζε τάφος, ἐπέρασα τὸ χέρι μου στὸ μπράστο του, καὶ πήραμε πάλι τὸ στρατόνι. Ἐζήτησα νὰ τὸν παρηγορήσω, ἀλλὰ δὲν ἤθερα παρὰ λόγια κενά :

— Ἀξία τῆς ὀρθίας ποιητικῆς σου ψυχῆς ἡ ἰδέα αὐτὴ, νὰ γείμῃς τὸ περιβόλι μὲ τοὺς κρίνους της καὶ νὰ στήσης ἕνα κενοτάφιο στυνομά της... Δὲν ἤξερες καὶ δὲν φταῖς· ὄχι, φίλε μου, δὲν φταῖς. Σοῦ φθάνει τόση τήπις, τόσο πένθος, τόση δυστυχία... Μὴ σπρώξῃς τὸ πρᾶγμα ὡς τὴν ὑπερβολή. Μοῦ φαίνεται ὅτι εἶνε καιρὸς...

Δὲν ἐτελείωσα. Οἱ κόκκινοι κρίνοι, οἱ συμώτεροι, ποῦ ἔζωναν τὸ στρατόνι, μοῦ φάνηκε σὰν νὰ μ' ἐκύτταζαν μὲ εἰρωνεία.

Καὶ ὡς νάνυπομονοῦσε νὰ σιωπᾶσω, ὁ Πῶπος μοῦ εἶπεν εὐθύς :

— Ἐρεῖς, φέρνω τακτικὰ τὸν παπᾶ καὶ διαβάζει τρισάγιο.

Μοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι. Τὸν ἐφοβήθηκα.

Ἄμα ἐφθάσαμε στὸ ξέπορτο, πρὶν νὰ μποῦμε, μὲ κράτη-
σεν ἐκεῖ, ἔσκυψε στὸ αὐτί μου, καὶ σφίγγοντας τὸ χέρι μου δυ-
νατώτερα, μὲ μιὰ φωνὴν ὑπόκωφη, μὲ μιὰν ἔκφρασι προσώ-
που, ποῦ μόνον τρελὸς μποροῦσε νὰ πάρη, μοῦ εἶπεν :

— Ἐκεῖνο ποῦ εἶδες δὲν εἶνε κενοτάφιο . . . Ἐκεῖ ἀπὸ
κάτω κοιμᾶται ἡ ἴδια . . . Τὴν ἔκλεψα μιὰ νύκτα ἀπὸ τὸ κοι-
μητήρι !

Η ΦΟΥΡΚΑ

Τὰ παιδάκια παίζουν στὸν κήπο.

Τοῖχοι παληοί, πρασινόμαυροι ἀπὸ τὴν ὑγρασία, στενεύουν
γύρω τὸ μικρὸ ἐκεῖνο τετράγωνο. Ὁ κήπος εἶνε παραμελημένος
καὶ βρωμερὸς. Ἀράχνες καὶ ξεράδια πολλὰ εἰς τὰ δένδρα· ἀρ-
ρωστιάρικη ἢ πρασινάδα χαλασμένες οἱ βραγιές· σωροὶ ἀπὸ
σκουπίδια καὶ ἀπὸ πέτρες· σύννεφ' ἀπὸ μύγες καὶ ἀπὸ κουνού-
πια. Ὅποιο θέλει ἀπὸ τὰ φυτὰ θεριεύει καὶ πνίγει ὅποιο τύχει
γλωμιάζει καὶ πνίγεται· καμμιά τάξι καὶ δικαιοσύνη ἀπὸ χέρι
ἀνθρώπου. Ἐνας βάλτος μαύρου νεροῦ ποῦ ξεχειλίζει ἐκεῖ-μέσα
ἀπὸ τὸν σπασμένον ὄχθη, μολεύει τὸν ἀέρα καὶ νικάει τὴν εὐ-
ωδία τῶν ἀνθῶν. Καὶ ὁ βαρεῖα συννεφιασμένος οὐρανὸς πλα-
κώνει τώρα σὰν μολύβι τὸν κήπο, ποῦ μετὰ βίας ἀναπνέει καὶ ζῆ.

Μὰ οὔτε οἱ μέλισσες λείπουν, ποῦ βυζαίνουν τὴν ἀνθισμένη
μουσμουλιά, οὔτε οἱ πεταλοῦδες ποῦ πετοῦν ἀπὸ κρίνο σὲ
κρίνο, οὔτε τὰ πουλιὰ ποῦ κελαῖδοῦν—οὔτε τὰ παιδάκια ποῦ
παίζουν.

Εἶνε ἔξη-ἑπτὰ, ἀγόρια μαζὶ καὶ κορίτσια· τὰ δύο, ἀδελφία
μὲ τὸν κήπο δικό τους, ξένα τᾶλλα, γειτονόπουλα. Ἐνα κορι-
τσάκι μονάχα ξεχωρίζει, ἄσχημο, μὰ ροδοκόκκινο καὶ παχουλό·
τᾶλλα παιδιὰ εἶνε γλωμὰ καὶ κοκκαλιάρικα. Φτεροῦγες ἀγγέλου
σὲ κανένα δὲν ταιριάζουν.

Καὶ παίζουν χωρὶς νὰ τρέχουν, χωρὶς νὰ φωνάζουν πολὺ, χωρὶς νὰ γελοῦνε διόλου. Παράξενα παιδιὰ μέσα στὸν παράξενο κῆπο ! Κάτι τὰ πικραίνει· τί, δὲν ἠξέρω· μὰ δὲν εἶνε παιγνίδι χαρᾶς τὸ παιγνίδι τους . . . Παίζουν τις νοικοκυράδες .
 Ἐνα κορίτσι κάνει τὴ μάννα· ἓνα ἀγόρι τὸν πατέρα· τᾶλλα εἶνε τάχα παιδιὰ τους . . . Ἡ μάννα καὶ ἡ μεγαλύτερή της κόρη ζυμώνουν κάτι ψωμιὰ καὶ κάτι κουλούρια ἀπὸ γῶμα καὶ ἀπὸ νερό, — τὸ μαῦρο νερό τοῦ βάλτου. Ὁ πατέρας μὲ τὸ μεγαλύτερό του τὸ γυιὸ κόβει ξύλα στὸ λόγγο, — μιὰ ξερὴ ροδακινιά, ποῦ τὴ σακατεύει μ' ἓνα τσιγκούρι σκουριασμένο. Ἡ ἄλλη κόρη, — ἐκεῖνη ἡ ροδοκόκκινη, συγυρίζει τὸ σπίτι : κάτι σκαμνάκια ποῦ εἶνε τάχα τραπέζια, καὶ κάτι κούτσουρα ποῦ εἶνε καρέκλες. Ἡ ἀδελφή της ἐτοιμάζει τὸ φαγί, — χόρτα καὶ πετραδάκια σ' ἓνα κανάτι σπασμένο, χωρὶς φωτιά, — καὶ ὁ ἀδελφός της κάθεται σὲ μιὰν ἄκρη καὶ διαβάζει τραγουδιστὰ τὸ μάθημά του σ' ἓνα φύλλο λεμονιάς· γιὰ φυλλάδα : ἄ λ φ α - ἄ λ φ α . . . β ἦ τ α - β ἦ τ α . . . γ ἄ μ α - γ ἄ μ α . . .

Μὰ ποῦ τὸ βρῆκαν τέτοιο θλιμμένο παιγνίδι τὰ διαβολό-παιδα ! Ὁλος ὁ πόνος τῆς ζωῆς ζωγραφίζεται στὴν παιδιάτικη τούτη σκηνή. Καὶ βλέπεις ὀκτὼ χρόνων πατέρα νὰ ἰδρώνη μὲ σκληρὸ ἀγγομαχητό· καὶ βλέπεις δέκα χρόνων μητέρα νὰ γωνιάζεται, μὲ πρόσωπο ποῦ σὰν νὰ μὴν ἐγέλασε ποτέ του. Βλέπεις παιδιὰ ἕξη καὶ πέντε καὶ τεσσάρων χρόνων νὰ πονοῦν, βουτηγμένα στὴ λύπη τῆς σκληρῆς ἐργασίας. ὦ, τί φτώχῃ καὶ τί δυστυχημένη ποῦ ἦταν ἡ ψεύτικὴ τους οἰκογένεια ! ὦ, τί πίκρα ποῦ ἐστάλαζε τὸ ἄχαρο παιγνίδι τῶν γλωμῶν καὶ κοκκαλιάρικων πλασμάτων !

Καὶ ὅμως διασκεδάζουν. Ἐχει τὴ μυστικὴν αὐτὴ δύναμι τὸ παιδιάτικο παιγνίδι, ὅ,τι καὶ ἂν εἶνε. Ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ εὐφραίνεται καὶ ὅταν κἀνὴ τὴ δυστυχημένη, ὅπως καὶ ὅταν κἀνὴ τὴν εὐτυχημένη . . . Ἐπειτα, ξέχωρ' ἀπὸ τὸ μεγάλο, τὸ γενικὸ παιγνίδι, ἔπαιζε καθένα παιδί καὶ μονάχο του. Μὰ χωρὶς ἀθῶα προσποίησι τόρα μὲ πονηριά. Ὁ πατέρας ἔξαφνα, πε-

ρισσότερο ἀπ' ὅλα του τὰ παιδιὰ, ἀγαποῦσε τὴ ροδοκόκκινη ἐκεῖνη θυγατερούλα καὶ κάπου-κάπου τῆς ἐχάιδενε τὰ μαλλιά καὶ τὸ μάρουλο, μὲ μιὰν ἀγνώριστη καὶ πρῶιμην ἀνατοχήλα, ποῦ ἔξωθεν ἠδονικά τὸ σωματάκι του. Ἡ μάννα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, — πῶ προχωρημένη στὴν αἴσθησι καὶ πῶ ἀφορῆ στὴ δόξα, σὰν θηλυκὴ, — ἄφανε τὸ ζύμωμα συχνὰ καὶ ἐπήγαινε νὰ φιλήσῃ τὸ γυιὸ της, γιὰτὶ ἐδιάβαζε καλά, καὶ τὸν ἐπαινε στὴν ἀγκαλιὰ της καὶ τὸν ἐσπαιγε κάμποσιν ὥρα μὲ γλύκα κρυφή. . . Δὲν ἦταν ἐκεῖνη τὴ στιγμή ἡ μάννα ἦταν ἡ Εἰρηνοῦλα ἡ ἴδια, τὸ γλωμὸ κοριτσάκι μὲ τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια, τὰ πονηρά· δὲν ἦταν πιά ὁ πατέρας· ἦταν ὁ Γεώργιος ὁ ἴδιος, τὸ ἀμίλητο καὶ σκοτεινὸ παιδάκι, μὲ τὸν πρῶτον ἀγνώριστο πόθο τῆς ζωῆς . . . Μόνο φτεροῦγες ἀγγέλου δὲν ἐταίριαζαν σὲ τέτοια παιδιὰ.

Ἀφοῦ θὰ ἐτελείωναν ὅλες οἱ δουλειὲς τοῦ νοικοκυριοῦ, εἶχαν σκοπὸ νὰ καθήσουν τάχα νὰ φάγουν. Ὑστερα θὰ ἔκαναν νύχτα καὶ θὰ ξαπλώνονταν κάτω, τάχα πῶς θὰ κοιμηθοῦν. Τὸ ἀντρόγυνο πλάι-πλάι, τὰ παιδιὰ γύρω γύρω. Τότε τὰ παιδιὰ θὰ ἔκαναν ἀταξίες, καὶ ὁ πατέρας θὰ τὰ ἔδερνε στὰ ψέμματα. . . Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν. . .

Μὲ μιὰ κλωτσιὰ ἀνοιξεν ἡ ξύλινη καγκελλόπορτα καὶ χύθηκε στὸν κῆπο ἓνα παιδί.

— Ὁ Ντιντῆς ! ὁ Ντιντῆς !

Ἐτρεχε πρὸς τὰ παιδιὰ κρατώντας τὸ χεράκι ψηλά καὶ ἓνα πρᾶγμα σὸ χεράκι, ποῦ δὲν ἐκαλοφαίνονταν ἀπὸ μακρυὰ.

— Μπᾶ ! ἓνα πουλί ! εἶπε πρώτη ἡ ροδοκόκκινη Φανή, μισοκλείνοντας τὰ μάτια.

— Μιὰ . . . σου . . . σουράδα . . . μοῦ . . . μοῦ . . . τὴν ἀγόρασεν ὁ πατέρας μου. . .

Ὁ Ντιντῆς ἐλαχάνιαζεν ἀπὸ τὸ τρέξιμο καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσῃ. Μὰ χαμογελοῦσε μὲ τόση χαρὰ, γιὰ τὸ δῶρο τοῦ

πατέρα του κ' ἐκύτταζε μὲ τόσο καμάρι τὰ συντρόφια του!

Τὸν περικύκλωσαν ὅλα καὶ τὸ παιγνίδι ἐσταμάτησεν. Ἦταν πραγματικῶς σουσουράδα. Τὸ στρογγυλό της ματάκι ἔδειχνε φόβο καὶ λύπη. "ὦ, ναί· λύπη! Καὶ πῶς ἐσπάραζεν! Ἦταν ὅλη σὰν μιὰ καρδοῦλα φτερωτή, ποῦ κτυποῦσε νὰ σπάσῃ στὸ χέρι τοῦ χαρούμενου παιδιοῦ.

— Τώρα θὰ παίξουμε τὴ σουσουράδα! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— Ναί! ναί! ἀποκριθῆκαν ὅλα τὰ παιδιά, ἡ Φανὴ πρώτη.

— Καὶ τί λέτε τὰ τὴν κάμουμε; ἐρώτησεν ὁ Γεῶργος.

— Νὰ τὴ δέσουμε ἀπὸ τὸ πόδι καὶ νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ πετᾷ· εἶπεν ἡ Εἰρηνοῦλα.

— Νὰ τῆς μαζέψουμε μύγες καὶ νὰ τῆς κάμουμε τραπέζι, εἶπεν ἡ Φανὴ.

— "Ὅχι! ὄχι! εἶπεν ἡ Ἐλενίτσα. Νὰ τὴν ντύσουμε μα-
σκαρα μὲ φορέματα χάρτινα!

— Νὰ τὴν ζέψουμε στὸ ἀμαξάκι! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

"Ὅλα τὰ παιδιά εἶπαν ἀπὸ κάτι τι, μὲ μιὰ γοηγοράδα, σὰν νὰ μὴν εἶχαν ἄλλο πρᾶγμα στὸ νοῦ τους ἀπὸ ἡμέρες.

Μονάχα ὁ Γεῶργος δὲν εἶπε τίποτα. Ἔδειχνε πῶς κάτι εἶχε νὰ πῆ καὶ αὐτός, — μὰ ποῖός τὸ ξέρει, δὲν ἐτολμοῦσε. . .

Κι' ἄρχισαν τὸ νέο παιγνίδι. Ὅλα τὸ ἔκαμαν, γὰ νὰ εὐ-
χαριστηθοῦν ὅλοι· μὰ τίποτε δὲν τοὺς πιτύχαινε. Τὴν ἔδεσαν ἀπὸ τὸ πόδι καὶ τὴν ἄφησαν· μὰ δὲν ἐπετοῦσεν ἡ σουσουράδα, γιὰ τὴ φτερά της ἦταν κολλημένα ἀπὸ τὸν ἰξό. Τῆς ἔπιασαν μύγες καὶ μύγες· μὰ ἡ σουσουράδα δὲν εἶχεν ὄρεξι ἀπὸ τὴ λύπη. Τῆς ἔκαμαν φορέματα χάρτινα· μὰ ἐστάθη ἀδύνατο νὰ τ' ἀρμό-
σουν εἰς τὸ πολυτάραχο ἐκεῖνο σωματάκι. Ἔπειτα τὴν ἔζεψαν, μὰ ἦταν τόσο βαρὺ τὸ ἀμαξάκι καὶ τόσο ἀδύνατη ἡ σουσου-
ράδα! Καὶ τὸ παιγνίδι μὲ τῆς ἀπανωτὲς ἀποτυχίες, κατάντησε ψυχρὸ καὶ βαρετό. Ὁ Γεῶργος εἶχε πιά βαρεθῆ καὶ ἐμά-
κρυνε, σουλατσάροντας μὲ τὰ χέρια ὀπίσω, συλλογισμένος, ἀνή-
συχος, σκοτεινός. . .

— Γεῶργο! δὲν ἔγχεσαι νὰ παίξῃς; τὸν ἐρώτησεν ὁ Ντιντῆς.

— Οὐφ! ἀηδίες! Ἐφέρετε νὰ παίξετε σεῖς; εἶπεν ἐκεῖνος.

— Μὰ τί θέλεις νὰ παίξουμε λοιπόν; Ἐσὺ μονάχα δὲν εἶπες τίποτα!

— Ἀφήστε τον, καλέ! εἶπεν ἡ Φανὴ.

Τὸ ἄκουσεν αὐτὸ ὁ Γεῶργος καὶ σὰν νὰ ἐπειράχθη, ἐμά-
κρυνε πῶς πολὺ κ' ἐκάθησε σὲ μιὰν ἄκρη, σ' ἓνα σωρὸ ἀπὸ πέτρες καὶ ἀπὸ χώματα, πράσινον ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ ζωχοῦς καὶ ἀπὸ τσουνίδες.

— Ἐθύμωσεν! εἶπεν ἡ Εἰρηνοῦλα.

Τότε ὁ Ντιντῆς, ποῦ πολὺ τὸν ἀγαποῦσε, πῆγε κοντά του νὰ τὸν καλοπιάσῃ.

— Γιατί δὲν παίξεις, Γεῶργο; τοῦ εἶπεν. Ἐλα, καὶ νὰ παίξουμε ὅ,τι θέλεις ἐσὺ. Δικὴ μου εἶνε ἡ σουσουράδα· νὰ, σοῦ τὴν δίνω νὰ τὴν κάμῃς ὅ,τι θέλεις.

Καὶ τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Φανῆς, ποῦ εἶχε πλη-
σιάζει κ' αὐτῆ, καὶ τοῦ τὴν ἔδωσεν. Ὁ Γεῶργος τὴν ἐπῆρε, τὴν ἐκύτταζε καὶ εἶπε σιγὰ-σιγὰ:

— Θὰ ψοφήσῃ.

— Ἄ, μπᾶ! ἄμα πεινάσῃ θὰ φάῃ τίς μύγες της καὶ δὲν θὰ ψοφήσῃ, εἶπεν ἡ Φανὴ.

— Ἐσὺ νὰ μιλᾷς κάθε Σάββατο! τῆς εἶπεν ὁ Ντιντῆς. Ἄμα τὸ λέει ὁ Γεῶργος, θὰ ψοφήσῃ! ξέρει ὁ Γεῶργος.

Σιγὰ-σιγὰ τοὺς εἶχαν κυκλώσει ὅλα τὰ παιδιά. Ὁ Γεῶργος ἔξεῖχε καθισμένος ἐπάνω στὸ σωρὸ καὶ κρατώντας τὴ σου-
σουράδα.

— Ἄ, δὲν ἔχει ζωὴ, εἶπε πάλι. Σὲ μισὴ ὥρα τὸ πολὺ θὰ εἶνε ψόφια.

Τὰ παιδιά ἐκύτταζαν μὲ περιέργεια τὴ σουσουράδα κ' ἐσώ-
παιναν. Ἐξαφνα ὁ Γεῶργος ζώηρεψε, σήκωσε τὴ φωνὴ καὶ εἶπε:

— Παιδιά, ἔρχεστε νὰ κάμουμε ἕνα παιγνίδι ποῦ δὲν τὸ εἶδατε ποτέ; . . .

— Τί ; ! τί ; ! τί ; !

Ἐο Γεώργος εἶχε πιά θάρρος. Καὶ τὸ μικρὸ του βυσσινοκίτρινο στοματάκι ἐχώρησε γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ λόγος τὸ μεγάλο :

— Τὴ φουρκίζουμε ;

Ἐπεσε σὰ βόμβα. Ἐγύρισαν ὅλα τὰ παιδιά καὶ ὤρμησαν νὰ φύγουν σὰν τρελλά, μὲ φρίκης φωνές καὶ χειρονομίες. Ἐφυγαν κ' ἀκόμη ἐφώναζαν ἄγρια, ἡ Φανὴ πρώτη :—Πῶ ! πῶ ! πῶ ! πῶ !

Μονάχα ὁ Ντιντῆς ποῦ τὸν ἀγαποῦσεν, ἔμεινε κοντὰ του.

— Καθύμνε καὶ σύ, τοῦ εἶπεν εἶνε κρῖμα !

— Πφ ! δὲν βαρύνεσαι ! ἀποκρίθηκεν ὁ ἀνθρωπάκος, πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ μέσα του ποῦ ἄρχιζε κάποια συζήτησι. Νά, τὴν περασιμένη Κυριακῆ, στὴν αὐλὴ τοῦ Γιάννου, ἐφουρκίσανε ἕνα γαρδέλι. Ἡμῶνα κ' ἐγὼ καὶ ξέρω πῶς φουρκίζουν.

— Ἀλήθεια ;

— Εἶνε τὸ καλύτερο παιγνίδι.

— Καὶ πῶς εἶνε ἡ φούρκα ; Ἐγὼ δὲν ξέρω.

— Νά. Καταδικάζουνε τὸ πουλὶ σὲ θάνατος ὕστερα τὸ μαδάνε ὕστερα τοῦ βγάνουνε τὰ μάτια, — μ' ἕνα φτερό, ξέρεις, — ὕστερα τὴ φούρκα στὸ λαιμὸ καὶ νά ! ιδές !

Ἐδῶ ὁ Γεώργος ἔβγαλε μιὰ φωνίτσα σὰν νὰ τοῦ ἔσφιγγαν τὸ λαιμὸ, ἐγούρωσε τὰ μάτια του καὶ πέταξε ἔξω τὴ γλῶσσα. Κ' ἐγέλασε.

— Περίεργο πρᾶμμα ! εἶπεν ὁ Ντιντῆς, κοιτάζοντας τὴ σουσουράδα μὲ παράξενο τρόπο — πολὺ παράξενο.

— Ἡ κακομοῖρα θὰ φοφήσῃ . . . εἶπε σὲ λίγο.

— Θὰ φοφήσῃ ποῦ θὰ φοφήσῃ τὴ φουρκίζουμε λοιπόν ; εἶπεν ὁ Γεώργος.

— Ἄν θέλῃς ! εἶπεν ὁ Ντιντῆς, μὲ μιὰ σπίδα στὸ μάτι.

Σιγὰ-σιγὰ εἶχαν πλησιάσει πάλι τὰ παιδιά στὸ σωρὸ καὶ ἄκουγαν αὐτὴ τὴν ὁμιλία.

— Ἄν εἶνε νὰ φοφήσῃ ! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

— Μὰ στραβὸς εἶσαι, δὲν τὴ βλέπεις ποῦ φουρκιζαί ; εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Καλὰ ντέ !

Τὰ κορίτσια ὁμῶς, πρώτη ἡ Φανὴ, ἐγέλασαν πάλι τὰ μούτρα τους.

— Ὅχι ! ὄχι ! ἔλεγαν νὰ μὴν τὴ φουρκίσετε ! Εἶνε κακὸ πρᾶμμα ! Ὅχι, νὰ ζῆτε. Μή !

Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς μέσα στὴν ψυχὴ τους ἄρχισε νὰ δυναμώνῃ ἡ περιέργεια. Φούρκα ἄκουγαν καὶ φούρκα δὲν εἶδαν ποτέ τους.

Σὰν νὰ τὸ κατάλαβε αὐτὸ ὁ Γεώργος καὶ στὸ ὕστερο εἶπε :

— Τὸ πουλὶ εἶνε δικό μου μού τὸ ἐχάρισε ὁ Ντιντῆς νὰ τὸ κάμω ὅ,τι θέλω. Ἐγὼ λοιπὸν θὰ τὸ φουρκίσω. Ὁ Ντιντῆς θὰ μοῦ δώσῃ χέρι. Ὅποιος θέλει νὰ γλεντίσῃ ἄς κάτῃ ὅποιος δὲν θέλει ἄς φύγῃ. Νά δρόμος !

Κ' ἔδειξε τὴν ξύλινη καγκελλόπορτα.

Κανένα παιδί δὲν ἐτόμησε νὰποκρῖθῇ, μὰ οὔτε νὰ φύγῃ. Τὸν ἐκύτταζαν καλὰ-καλὰ δυὸ κοριτσάκια ἐκυττάχθηκαν κ' ἐγέλασαν κρυφὰ καὶ γρήγορα.

— Ἐμπρὸς λοιπόν ! τὴ δουλειά μας ! εἶπεν ὁ Γεώργος.

— Ἐλα ντέ ! εἶπε κ' ὁ Ντιντῆς.

Ἐ σωρὸς τῶν πετρῶν καὶ τῶν χωμάτων ἦταν κοντὰ σὲ μιὰ ἀγλαδιά. Ἐμπεξάν στὸ χῶμα, ἐπάνω στὸ σωρὸ, ἕνα παλουκι ὕστερα ἔδεσαν ἕνα σπάγος ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ἀγλαδιάς ὡς τὸ παλουκι αὐτό. Στὴ μέση τοῦ σπάγους ἔκαμαν ἕνα κόμπου ἀνοικτό.

Ἐ Ἀλέκος ἔδωσε τὸ σπάγος ἀπὸ τὴν τσέπη του (ἦταν ὁ σπάγος τῆς σβούρας του). Ἐ Γεώργος ἔκαμε τὴ φούρκα. Ἐ Ντιντῆς ἐκρατοῦσε τὸν κατάδικο. Τὰ ἄλλα παιδιά ἐκύτταζαν σιωπηλὰ καὶ ἀνήσυχτα, γύρω στὸ σωρὸ . . .

— Τώρα θὰ τοῦ βγάλουμε τὰ ροῦχὰ του ! εἶπεν ὁ Γεώργος. Καὶ μὲ ὅλη τὴ σοβαρότητα, ὄρθιος ἐπάνω στὸ ὕψωμα,

κοιτᾶ στή φούρκα, ἐπῆρε τὴ σουσουράδα καὶ ἄρχισε νὰ τὴν μαδᾷ. Τὴν ἐμαδοῦσε, τὴν ἐμαδοῦσε. Κίτρινα, μαῦρα, στακτερά καὶ ἄσπρα φτεράκια ἀερόπλεαν σὰν πεταλοῦδες. Ἄλλα ἔπεφταν κάτω, ἄλλα ἐσταματοῦσαν στὰ μαλλιά τῶν κοριτσῶν, ἓνα κρεμάστηκε εἰς τὸ σχοινὶ τῆς φούρκας. Καὶ τὸ πουλάκι ὑπόμεινε τὸ μαρτύριο ἀκίνητο, ἄφωνο, μὲ τὰ ματάκια κλειστά...

— Φτάνει τὸ μάδημα, γιατί θὰ ψοφήση! εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Ἄχ! ἄς ψοφοῦσε νὰ μὴν τὸ φουρκίσετε! εἶπεν ἀπὸ κάτω ἡ Φανή.

Σὰν νὰ τὸ φοβήθηκεν αὐτὸ ὁ Γεῶργος, κ' ἄφησε τὸ πουλί μισομαδημένο.

— Ἐλλα τώρα! εἶπε στή φούρκα!

— Μπα! καὶ δὲν θὰ τοῦ βγάλῃς πρῶτα τὰ μάτια μὲ τὸ φτερό; ἐφώναξεν ἐκπληκτικῆ ἡ Εἰρηνοῦλα.

— Κακὴ!! εἶπε σιγὰ-σιγὰ ἡ Φανὴ καὶ τὴν ἐφοβέρισε μὲ τὸ γροθᾶκι τῆς.

— Ὅχι, γιατί μπορεῖ νὰ ψοφήση, εἶπε σχεδὸν ἀπὸ μέσα του ὁ μικρὸς δῆμιος.

Κ' ἐπέρασε τὸ κεφαλάκι τῆς σουσουράδας εἰς τὸν κόμπο τοῦ σπάγου. Ἄγρια τὰ μοῦτρα του, ἄγρια ἡ φωνὴ του:

— Τώρα εἶνε τὸ γλέντι! ἐφώναξε. Ντιντῆ, τράβα τὸ σχοινί.

Ὁ βοηθὸς του ἔπρεπε νὰ τὸ λύσῃ, νὰ τὸ τραβήξῃ, νὰ τὸ τεντώσῃ, ὥστε νὰ κλείσῃ ἡ θηλειά, κ' ὕστερα πάλι νὰ δέσῃ τὴν ἄκρη του εἰς τὸ παλοῦκι. Ἡ στιγμὴ ἦταν ἐπίσημη. Πιὸ σκοτεινὸς ἐφαίνονταν ὁ κῆπος. Ἐνα σύννεφο μαῦρο, χαμηλότερο ἀπὸ τὰ μολυβένια ποῦ ἐσκεπάζαν τὸν οὐρανόν, ἤλθε κ' ἐστάθηκε ἴσα-ἴσα ἀποπάνω ἀπὸ τὸν μικρὸν ἐκεῖνον Γολγοθᾶ. Ἄν ἐκείνη τῇ στιγμῇ τὰ παιδιὰ ἔβλεπαν κατὰ τὸν οὐρανόν, ἴσως θὰ τὰ ἐτρόμαζε πολὺ τὸ σύννεφο ἐκεῖνο, ποῦ ἔμοιαζε μὲ πελώριο δράκοντα μαῦρο...

Ἡ ἄκρη τοῦ σπάγου ἐλύθηκεν. Ὁ Ντιντῆς ἦταν ἕτοιμος νὰ τραβήξῃ...

— Προσοχὴ! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— Δὲν μπορῶ!! δὲν μπορῶ!! ἐφώναξε τότε ἡ Φανή, κ' ἔφυγε στὴν ἄλλην ἄκρη τοῦ κήπου, σκεπάζοντις τὰ μάτια.

Τὴν εἶδαν κ' ἐσκεπάρθησαν νὰ φύγουν καὶ ἄλλα κορίτσια. Μὰ κάτι τι δυνατώτερο τὰ ἐκάρφωνεν ἐκεῖ. Ἐγύρισαν μόνον τὸ κεφάλι κ' ἀπλωναν στὰ μάτια τὰ χεράκια τους, — ἔτοιμα πάλι νὰ ξαναγυρίσουν.

Ὁ Ντιντῆς ἐτράβηξε τὸ σχοινί....

— Ἀκόμα! λίγο ἀκόμα! τοῦ ἔλεγεν ὁ Γεῶργος, ποῦ ἐκράτουσε τὸ πουλί κ' ἐπρόσεχε νὰ κλείσῃ ἡ θηλειά ἴσα-ἴσα στὸ λαιμὸ του.

Τὸ ἐτράβηξε λίγο ἀκόμα ὁ Ντιντῆς.

— Φτάνει! δέσε το.

— Ἐφουρκίσθηκε;

— Ναί.

— Αἰωνία του ἡ μνήμη!

— Ἀμήν!

Ὁ Γεῶργος ξεκαρδίστηκε ἀπὸ τὰ γέλια.

Τότε ἐγύρισαν τὰ κεφαλάκια τους μὲ ὀρμὴν τὰ παιδιὰ. Καὶ σὰν νὰ εἶχαν μετανοήσει ποῦ ἀπὸ ἀνόητη δειλία ἔχασαν τὸ θέαμα, ἐκύτταζαν ἀχόρταγα μὲ μάτια ὀλάνοικτα, κ' ἐπλησίαζαν ὀλοένα εἰς τὸ σωρό.

Ἰσα-ἴσα στὴ μέση, ἀποπάνω ἀπὸ τῆς θεριεμένες τσουκνίδες, ἐκρέμουνταν τὸ μισόγυμνο σωματάκι τῆς σουσουράδας. Τὸ σχοινὶ ἔσφιγγε τὸ λαιμὸ τῆς. Σὰν κομμένο ἔξεχώριζε τὸ κεφάλι τῆς. Τὰ ματάκια τῆς πεταμένα ἔξω σὰν χάνδρες, ἡ γλωσσίτσα τῆς κρεμασμένη στὸ πλάϊ... Ἦταν ψόφια.

Ὡ, πῶς ἦταν ἄγρια τώρα καὶ σκοτεινὰ τὰ προσωπάκια ποῦ ἐκύτταζαν τὴν εἰκόνα τοῦ σκληροῦ θανάτου! Θηρία ἀνήμερα τὴ στιγμὴν ἐκείνη τὰ παιδάκια....

Κ' ἐκύτταζαν μὲ ὄλη τους τὴ δύναμι, καὶ ψήλωναν γὰ νὰ ἴδουν τὴ φούρκα καλύτερα.

Τίποτα πιά δὲν τὰ ἐτρόμαζε. Νὰ παιγνίδι μιὰ φορὰ !

— Εἶδες τὴ στιγμὴ ποῦ ἐξεψύχησε ; ἐρώτησεν ὁ Ἀλέκος τὴν Εἰρηνοῦλα.

— Ὅχι, καὶ μένε· εἶχα γυρίσει τὸ πρόσωπό μου.

— Ἐγώσες ! Νὰ ἔβλεπες πῶς ἔκανε !

— Ἀμὴ ἢ ἀνόητη ἢ Φανὴ ποῦ κάθεται ἀκόμα στὴν ἄσρη ;
Καὶ ἄρχισαν νὰ βρίσκουν ὅλα μιὰν ἀπέραντη ἡδονὴ στὸ παιγνίδι, ποῦ τοὺς ἔκαμε πρῶτα τόσο φοβίκη. Σὰν νὰ ἐλυτοῦν-
ταν γιατί εἶχε τελειώσει γρήγορα ! Τάχα δὲν ἦταν τρόπος νὰ τὸ
ἐξακολουθήσουν ;

— Τώρα μποροῦμε νὰ τῆς βγάλουμε τὰ μάτια ! εἶπεν ὁ
Ντινιῆς.

— Τὶ βγαίνει ; μήπως εἶνε ζωντανή ; εἶπεν ὁ Γεώργιος
σηκώνοντας τοὺς ὄμους.

— Κοίμας ! εἶπεν ὁ Ἀλέκος.

Ἐξαφνα, τὸ μαῦρο ἐκεῖνο σύννεφο ἄρχισε νὰ βρέχει μὲ τό-
σῃ ὀσμῇ, ποῦ τὰ παιδιὰ ἄφησαν φούρκα καὶ φουρκισμένο,
καὶ ἔτρεξαν νὰ χωθοῦν εἰς τὸ σπίτι, μὲ φωνὲς ὀρνιθίων τρο-
μαγμένων . . .

Τελευταία ἔφυγεν ἡ Φανὴ, σιγά-σιγά, μὲ κεφάλι σκυφτό.
Εἰς τὴ μικρὴ τῆς ψυχῆ— ἄρρωστη ψυχῆ, καθὼς φαίνεται— ἦταν
σὰν ἓνα βάρος θανάσιμο ὁ κῆπος ἐκεῖνος ὁ ἔρημος, ποῦ τὸν
ἐξέπλαινεν ὁ μαῦρος δράκοντας ἀπὸ τὴν ἀνομίαν τῶν μικρῶν
ἀνθρώπων. Καὶ ὅταν ἀναγκάσθηκε νὰ περάσῃ κοντὰ ἀπὸ τὸν
μικρὸν Γολγοθᾶ καὶ νὰ ἰδῇ ἀπάνω ἀπὸ τῆς τσουκνίδος νὰ κρέ-
μεται ὀλομόναχο, βρεχοῦμενο τὸ φουρκισμένο πουλάκι, κρούα
ἀνατροχίλα τὴν ἐπεριζῶσε, ποῦ ἔλυσε τὰ γόνατά της.

Στὸ σπίτι, ἐπῆγε ἴσα στὴ μητέρα της καὶ μὲ δάκρυα στὰ
μάτια τῆς εἶπε :

— Μητέρα ! ἐκεῖνα τὰ παληόπαιδα ἐφούρκισαν τὴ σουσου-
ράδα !

Ἡ Φανὴ ἀρρώστησε. Γιὰ πολλὰς ἡμέρας τὰ ροδοκόκκινα
μαγουλάκια της ἦταν φοτιὰ καὶ λαύρα ἀπὸ τὸν πυρετό.
Μὰ κανένα ἀπὸ τὰ γλωμά καὶ κοκκαλιάρικα παιδιὰ δὲν ἔπαθε
τίποτα.

Τὸ βραχιόλι

— Μά, καυμένη Μαίρη, σοῦ πήρα ἓνα βραχιολάκι...
γιατί δὲν τὸ φορεῖς ;

Μὲ κύτταξε μ' ἀκκληξί, σὰ νὰ μὴν κατάλαβε διόλου τί τῆς
εἶπα. Ἐξακολούθησα :

— Γιατί ἐπιμένεις νὰ φορῆς αὐτὸ τὸ ψεύτικο ;

Γύρισε τὰ μάτια τῆς εὐθὺς πρὸς τὸ βραχιόλι. Τὸ κύτταξε
κάμποσιν ὥρα σιωπηλή, καὶ ὕστερα ἐκάρφωσε πάλι τὰ μάτια
τῆς ἐπάνω στὰ δικὰ μου. Τὶ χρώμα εἶχαν ἐκείνη τὴν ὥρα δὲν
ξέρω· γαλανά, βέβαια, δὲν ἦταν.

Δὲν σ' ἀρέσει ; μὲ ρώτησε.

— Εἶνε τώρα πρᾶμ' αὐτὸ νὰ τὸ φορῆς ; ρώτησα κ' ἐγώ.

— Καλά... ἀπὸ αὔριο θὰ φορῶ τὸ δικό σου. Αὐτὸ ἤθελα
νὰ τῶχο ἔτσι... γιὰ καθημερινό, ἀλλ' ἀφοῦ δὲν σ' ἀρέσει...

Ἐσταμάτησε κ' ἐκύτταξε πάλι τὸ γυάλινο φεῖδι.

— Καλά, ξαναεἶπεν, ἀπὸ αὔριο θὰ φορῶ τὸ δικό σου.

Ἡ ὄψις τῆς, καθὼς καὶ ἡ φωνὴ τῆς, ἦταν λυπητερή, λυπη-
τερή. Ἡ ἀπόφασί τῆς ἐκείνη ἐφαίνονταν σὰ θυσία στὴν
ἀγάπη μου τόσο ποῦ ἔσκυψα καὶ φίλησα τὰ ξανθὰ σγουρὰ ποῦ
ἐσκίαζαν τὸ γαλήνιο μέτωπό τῆς...

Τὴν ἄλλην ἡμέρα, — αἱ, πῶς θέλετε νὰ σᾶς τὸ πῶ ; — δὲν
ἐφοροῦσε τὸ βραχιόλι μου ἢ Μαίρη. Αὐτὴ τὴ φορὰ τῆς τῶπα
ἀμέσως :

— Τὸ βραχιόλι ;

— Ἄ, ναί, καυμένη, τὸ ξέχασα. Νὰ πάγω ἀμέσως νὰ τὸ
φορέσω... Ἡ ὄχι... ποῦ νὰ ψάχνω τώρα! τὸ φορῶ ἀπὸ
αὔριο.

Τὴν ἐπίστευσα καὶ τὴν ἄφησα. Ἄλλὰ τὴν ἄλλην ἡμέρα
πάλι τὰ ἴδια. Μὲ πείραξε, θέλησα νὰ τῆς τὸ πῶ, φοβήθηκα
μὴ τῆς μιλήσω ἄσχημα, καὶ σόπασα. Καὶ ὅσο ἔβλεπα τὸ γυά-
λινο βραχιόλι στὸ χέρι τῆς, τόσο τὸ πείσμα μου μέρα τὴν ἡμέρα
μεγάλωνε, καὶ τόσο μ' ἐπνιγεν ὁ θυμὸς — ὁ θυμὸς τοῦ ἐρω-
τευμένου, ποῦ μὲ τὸ τίποτα ξανάβει, — καὶ τόσο φοβοῦμουν νὰ
μιλήσω, καὶ τόσο ἐβίαζα τὸν ἑαυτό μου νὰ μὴ καταδεχθῶ νὰ

Στέλλα Βιολάντη

ΤΟ ΒΡΑΧΙΟΛΙ

Ἐνα φειδάκι γυάλινο, γαλάζιο ἀνοικτό, ψιλό, τιποτένιο.

Τὴν πρώτη φορὰ ποῦ τὸ εἶδα στὸ χέρι τῆς ἀρραβωνιαστικῆς
μου, — μ' αὐτὸ ἐγνώρισα τὴ Μαίρη, — εἶπα :

— Τί φτωχὸ βραχιόλι ποῦ φορεῖ ! ἐγὼ πρέπει νὰ τῆς ἀγο-
ράσω ἓνα καλύτερο.

Καὶ σὲ πρώτην εὐκαιρία, τῆς Παναγίας ἀνήμερα, τῆς πήγα
ἓνα βραχιολάκι κομψό, ἔμμορφο, ἀπὸ κοράλλι καὶ χρυσάφι, φει-
δάκι ὅμως καὶ αὐτό, γιατί, — νὰ τὸ κρύψω δὲν θέλω, — ὕστερ'
ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Εὔας, δὲν βρῆσκω γιὰ γυναίκα σύμβολο
πῶς κατάλληλο.

Μοῦ ἔδειξε τὴ μεγαλύτερη, τὴν ἐρωτικώτερη χαρὰ. Ἐγείνε
κατακόκκινη σὰν τὸ κοράλλι, καὶ σὰν τὸ χρυσάφι ἀστράψε τὸ
γαλανό τῆς βλέμμα, ἀνάμεικτ' ἀπ' τὰ μακρὰ ματωσίνορα, καθὼς
εἶχε καταβασμένα τὰ μάτια στὸ ἀνοικτὸ κουτί τοῦ στολιδίου. Τὸ
πῆρε, μὲ φίλησε θερμὰ καὶ τῶκρυψε.

Περίμενα τὴν ἄλλην ἡμέρα πῶς θὰ τὸ φορέσει. Τίποτε τὸ
γυάλινο βραχιόλι στὴ θέσι του. Μοῦ φάνηκε καλὸ νὰ μὴν κάμω
λόγο γι' αὐτό. Κάποια προαίσθησις μοῦ ἔλεγεν, ὅτι τὸ πρᾶγμα
ἦταν σοβαρότερο ἀπὸ μίαν ἀπλὴ σύμπτωσι ἢ ἀξιοσυνχώρητη
λησμοσύνη. Μὰ σὲ δυὸ-τρεῖς ἡμέρες δὲν βάσταξα, καὶ εἶπα μὲ
ἄλη τὴ φυσικότητα τοῦ κόσμου :

κάμω πιά τὴν παρατήρησι, οὔτε νὰ δεῖξω κἄν πῶς ἔχω τίποτε.

Ἔτσι πέρασαν ἡμέρες πολλές, χωρὶς νὰ λέη ἡ Μαίρη νὰ θυμηθῆ τὸ βραχιόλι μου. Ἐφαινούμουν ὅμως κ' ἐγὼ σὰ νὰ εἶχα ξεχάσει τὸ δικό της. Ἀγάπη καὶ ἁρμονία ὄση θές. Ἦθελα τότε νὰ κάμω ἓνα ταξιδάκι, νὰ λείψω στὴ Σύρα ὀκτώ-δέκα ἡμέρες. Καὶ τὴ βραδυνὰ ποῦ ἔφευγα, τῆς εἶπα ὕστερ' ἀπ' τὸ τελευταῖο φιλή τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, ὄχι μὲ μικρὸν ἄγωνα:

— Μαίρη, σὰν θὰ γυρίσω θέλω νὰ φορῆς τὸ βραχιόλι μου.

— Καλά.

— Μοῦ δίνεις τὸ λόγο σου;

— Ναί.

— Στὴν ἀγάπη μας;

— Στὴν ἀγάπη ας.

Ἐπρόφερε μὲ τόση σταθερότητα τὸν ὄρκου, ὥστε μ' ἔκαμε νὰ φύγω μὲ τὴν ἀπόφασιν αὐτή: ἂν τὸν καιρὸ ποῦ γύριζα ἡ Μαίρη δὲν φοροῦσε πάλι τὸ βραχιόλι μου, θὰ χαλοῦσα τὸν ἀρραβῶνα.

Ἐτηλεγράφησα ἐπίτηδες τὴ βραδυνὰ ποῦ ἔφευγα ἀπ' τὴ Σύρα. Τὸ ἄλλο πρωὶ ἤμουν στὸ σπίτι τῆς ἀρραβωνιαστικῆς μου. Ἐτρεῖξε μὲ χαρὰν ἀπερίγραπτη νὰ μὲ ὑποδεχθῆ, καὶ μοῦ παρουσίασε καὶ τὰ δύο τῆς χέρια. Ἀλλοίμονον! στὸ ἓνα φοροῦσε τὸ βραχιόλι μου, — στὸ ἄλλο τὸ βραχιόλι της.

Τί νὰ πῶ; τί νὰ κάμω; Καὶ νὰ μὲ βλέπη ἡ κατεργαροῦλα μ' ἓναν τρόπο, μ' ἓναν τρόπο σὰ νὰ ἤθελε νὰ μοῦ πῆ: «Βλέπεις πῶς ἔμεινα στὸ λόγο μου; Ἔλα λοιπόν, φίλησέ με πάλι, ἀχάριστε!» Τὴν ἐφίλησα πολλές, πολλές φορὲς.

— Δὲν εἶπαμ' ἔτσι ὅμως! τῆς εἶπα κρυφὰ σὲ μιὰ στιγμὴ εὐκαιρίας.

— Τί;

— Σοῦ εἶπα νὰ βγάλῃς αὐτὸ καὶ νὰ φορέσῃς τὸ δικό μου.

ὄχι νὰ μοῦ κουρδίσης καὶ τὰ δύο!

— Ὄχι! ὄχι! ἐφώνησε μὲ δύναμιν. Μάρτυς μου ὁ Θεός.

Μοῦ εἶπες νὰ φορέσω τὸ δικό σου, μὰ ὄχι νὰ πετάξω αὐτὸ ποῦ φορῶ.

— Καλά μ' ἂν σοῦ τῶλεγα τότε;

— Χρὶ; ἂν μοῦ τῶλεγες τότε; . . .

Καὶ ἐχαμήλωσε τὴ φωνή:

— Νὰ σοῦ πῶ λοιπόν;

Ἔσίμωσε τὸ χεῖλὸν τῆς στ' αὐτί μου:

— Δὲν θὰ σοῦ ἔκανα τὴ χάρι.

Τινάχτηκα σὰ νὰ μὲ δάγκασε τὸ φεῖδι τὸ γυάλινο, ζωντανεμένο.

— Μὰ γιατί; εἶπα. Εἶνε τάχα μεγάλο πρᾶγμα νὰ μὴν ξαναφορέσῃς ἓνα βραχιόλι ποῦ δὲν μ' ἀρέσει; Ὄχι γυάλινο, μὰ διαμαντένιο νὰ ἦταν.

— Ἔλα πάψε! Ἀφοῦ τὸ θέλεις, θὰ σοῦ γείνη καὶ αὐτό. Ἀπὸ αὔριο θὰ φορῶ μόνον τὸ δικό σου.

Τότε, ἐπάνω στὸν ἐνθουσιασμό μου γὰ τὴ μεγάλη θυσία, ἔκαμα τὸ λάθος νὰ ρωτήσω:

— Ποιὸς σοῦ τὸ χάρισε, ἀλήθεια, αὐτὸ τὸ βραχιόλι, ποῦ κάνεις τόση φασαρία;

Δὲν ἐκοκκίνισε, δὲν ὠχρίασε μόνον ἡ γλῶσσα τῆς μπερδεύτηκε λιγάκι:

Δὲν ξέρω . . . δὲν θυμοῦμαι . . . ἂ, ναί, ὁ μπαμπᾶς μοῦ τὸ ἀγόρασε . . . εἶνε χρόνια τότε.

Δεύτερο λάθος δικό μου, σπουδαιότερο: Βρῆκα τὸ μπαμπᾶ τῆς παραμέρα καὶ τὸν ἐρώτησα:

— Ἐκεῖνο τὸ βραχιολάκι τὸ γαλάζιο, ποῦ φορεῖ ἡ Μαίρη . . . τί ἔμμορφο ποῦ εἶνε . . . σεῖς τῆς τὸ ἐπήρατε;

Ὁ μπαμπᾶς ἔβαλε τὰ γυαλιά του, τὸ κτύπηξε, — πρώτη φορὰ βέβαια τὸ ἐπρόσεχε, — καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε:

— Ὄχι, παιδί μου.

Καὶ ὕστερ' ἀπὸ λίγο πάλι:

— Ἄ μπᾶ, ὄχι!

Ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμὴ τὸ φεῖδι μπῆκε μέσα μου. Μ' ἔπιασε

μιὰ τέτοια ζήλεια, ποῦ δύσκολα θὰ πίστευα πῶς ἦμουν ἱκανὸς νὰ τὴν αἰσθανθῶ γιὰ τὴ Μαίρη. Ἡ τὸ βραχιόλι θὰ ἔφενυγε ἀπὸ τὸ χέρι της, ἢ θὰ τὴν ἀφίνα, θὰ πέθαινα, θαυτοκτονοῦσα. Εἶχα μιὰν ἔξαψιν ἀπερίγραπτη. Στὴν ψυχὴ μερικῶν ἀνθρώπων ξυπνᾷ καμμιά φορὰ ἕνας Ὀθέλλος, πολὺ τρομερώτερος ἀπὸ τὸ σαῖξπέρειο· ἡ ζήλεια γιὰ τὸ παρελθὸν τῆς ἀρραβωνιαστικῆς των . . .

Τρίτο λάθος δικό μου,—ἂν καὶ εἶνε περιττὸ νὰ τὰ μετρῶ ἀπ' ἐδῶ κ' ἐμπρὸς—τὴν ξανάπιασα καὶ τῆς εἶπα :

— Μαίρη, τὸ βραχιόλι νὰ βγάλῃς. Μαίρη, κάτι ἔμαθα γι' αὐτὸ τὸ βραχιόλι. Αὔριο ὠρισμένως νὰ μὴ τὸ ἰδῶ πιά στὸ χέρι σου . . . Μαίρη, ἂν ἐπιμείνῃς, θὰ κάνω καμμιά τρέλα.

Περιμένα νὰ μὲ ρωτήσῃ τί ἔμαθα τίποτε. Σὰ νὰ τὴν ἐτρομάξεν ἡ φωνὴ μου, ὁ τρόπος μου, ἀπόμεινεν ἄλλα, καὶ μ' ἔβλεπε μ' ἀπορία. Τὰ μάτια της ἦταν γαλανά, σὰν οὐρανὸς καθαρὸς. Αὐτὰ μὲ καθησύχασαν λίγο τὴ στιγμὴ ἐκείνη.

Ἐνδεκα ἡμέρες,—τῆς μέτρησα μία-μία μὲ τὸν πόνο μου, μὲ τὸ μαρτύριό μου—ἔνδεκα ἡμέρες μὲ κορόϊδεψε πῶς θὰ βγάλῃ τὸ βραχιόλι. Ποῦ τὰ εὗρισκε τόσα φέμματα, τόσα καμώματα !

Σήμερα τοῦτο, αὔριο τὸ ἄλλο. Πότε θύμωνε, πότε ἐκλαιγε, πότε γελοῦσε, πότε σώπαινε, πότε φλυαροῦσε. Καὶ τὸ καταρμένο στολίδι πάντα ἐκεῖ, στὸ ἴδιο μέρος, σφίγγοντας μὲ τὴ λιγνὴ του, τὴ χλωμὴ γαλαζάδα, τὸ κάτασπρο χεράκι τῆς ξανθῆς κατεργάρας. Καὶ ὅταν ἔδενε τὰ χέρια καὶ τὸ ἔβαζε μαζί μὲ τὸ ἄλλο, τὸ φεῖδι τὸ γυάλινο μὲ τὸ φεῖδι τὸ κοραλλένιο, ἐνόμιζα πῶς ἔζωντάνευαν, πῶς ἐθέρειναν,—θεριὰ ζήλειας ἐρωτικῆς καὶ τὰ δυό,—καὶ πῶς τὸ ἕνα γύρευε νὰ φάγῃ τὸ ἄλλο . . . Ὡ, ναί, ἔπρεπε, ἔπρεπε νὰ λείψῃ ἐν' ἀπὸ τὰ δυό.

Τῆς τᾶπα, δηλαδὴ τῆς τὰ ξανάπα. Κάθε φορὰ τὰ λόγια μου ἄλλαζαν· ἡ ἰδέα μου ἀπ' τὴν ἀρχὴ ἦταν ἡ ἴδια :

— Τὸ θέλω. . . Ἀπὸ αὔριο θὰ φορῆς ἕνα μόνο βραχιόλι.

Ἄκουῦς ; Διδάξῃς σὺ ὅποιο ἀπὸ τὰ δυὸ θέλεις. Καὶ ὕστερα θὰ διαλέξω κ' ἐγὼ !

Μὲ ἄκουσε. Τὴν ἄλλη μέρα φοροῦσε ἕνα, μὰ . . . ὄχι τὸ δικό μου.

Ἐγείνα ἔξω φρεγῶν. Φόναξα, ἴφρῃσα, κτύπησα τὸ γρόθο μου ἐπάνω στὸ τραπέζι, πόσα εἶπα κ' ἐγὼ δὲν ξέρω. Ἡ Μαίρη περιμένε ἥσυχῃ, καὶ ἀφοῦ σώπασα, μοῦ εἶπε σοβαρῆ, σταθερῆ, χωρὶς τσακίσματα καὶ μισόλογα, σὰν ἄντρας πιά καὶ ὄχι σὰν γυναίκα :

— Ἄκουσε. Γυρεύεις ἕνα πρῶγμα ποῦ δὲν γίνεται. Αὐτὸ τὸ βραχιόλι ποῦ βλέπεις, δὲν μπορῶ νὰ τὸ βγάλω ἀπὸ τὸ χέρι μου. Σοῦ κάνω τὴ χάρι νὰ μὴ φορῶ μαζί καὶ τὸ δικό σου, ἀφοῦ αὐτὸ σὲ πειράζει, μὰ τίποτα περισσότερο. Θὰ τὸ φορῶ ὅσο ζῶ, καὶ μὲ τὸ βραχιόλι αὐτὸ θὰ μὲ βάλουν στὸν τάφο. Μὴ ζητήσῃς νὰ μάθῃς ἄλλα. Δὲν θὰ σοῦ πῶ ποτέ. Μόνον ἂν βρῖσκῃς τὴν ἀπόφασί μου ἀνάρροστη . . . τί νὰ σοῦ πῶ ; πάρε τὸ δακτυλίδι σου πίσω. Θὰ μὲ λυτήσῃ πολὺ ἕνα τέτοιο πρᾶγμα· γιατί σ' ἀγαπῶ, σ' ἀγαπῶ πολὺ, καὶ θέλω νὰ ζήσω μαζί σου· ἀλλ' ἂν πρόκειται νὰ μὲ στερήσῃς τὸ βραχιόλι μου, θὰ προτιμήσω νὰ ζήσω μονάχη μου. Αὐτὴ τὴν ἐξήγησι εἶχα νὰ σοῦ δώσω. Τόρα κάμε ὅ,τι θέλεις.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ σᾶς πῶ πῶς τὴν ἀγαποῦσα ; Ὡ, τὴν ἀγαποῦσα· εἰδεμὴ, πῶς ἄκουσα χωρὶς διαμαρτύρησι ὅ,τι μοῦ εἶπε ; πῶς βρῆκα γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ μυστήριον εὐμορφὸ καὶ ὠρῆστηκα νὰ τὸ σεβασθῶ ; πῶς δὲν πῆρα τὸ δακτυλίδι μου πίσω, καὶ πῶς ἔμεινα πάλι κοντὰ της ; Ὡ, ναί, τὴν ἀγαποῦσα πολὺ . . .

Ὡς τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου, καὶ κάμποσο ὕστερα, δὲν ἔγινε πιά λόγος γιὰ τὸ βραχιόλι. Τὸ εἶχα πάρει ἀπόφασιν νὰ σωπαίνω, καὶ ἄρχισα σχεδὸν νὰ συνηθίζω τὸ στολίδι ἐκεῖνο τοῦ σκανδάλου. Δὲν ξέρω ἂν ἡ πολλὴ ἀγάπη ἔπνιξε τὴ ζήλεια· μὰ στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς μου ἔτρεφα μιὰν ἐλπίδα,—τὴν τολμηρότερην ἴσως ἐλπίδα, ἀπ' ὅσες ἔκλεισαν τὰ στήθη τρελοῦ ἐρωτευμένου : ἔλπικα πῶς μιὰν ἡμέρα μὲ τὴν ἀγάπη μου θὰ νικοῦσα

τῆ Μαίρη, πῶς θὰ τὴν ἔκανα νὰ μοῦ φανερώσῃ ἢ ἴδια τὸ μυστικὸ τοῦ βραχιολιοῦ, καὶ ὕστερα νὰ τὸ βγάλῃ ἀπὸ τὸ χέρι της, γιὰ νὰ φορέσῃ παντοτεινὰ πλέον τὸ δικό μου.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε, πῶς μοῦ πείραζε καὶ τότε τὰ νεῦρα μιὰ κίνησι ἰδιαίτερη, ποῦ εἶχεν ἀποκτήσει ἡ Μαίρη, κίνησι τρόμου ἀσυνειδήτου, ποῦ ἐκρυβεν ἔξαφνα τὸ χέρι της ἢ τὸ σκέπαζε μὲ τὸ ἄλλο, σὰ νὰ ἐκινδύνευε μὲ τὸ παραμικρὸ τὸ βραχιόλι της τὸ γυάλινο, καὶ ἐφοβούνταν μὴ σπάσῃ. Σὲ τέτοιες στιγμὲς ἔρριχνα κανένα λόγο πειρακτικό. Καὶ ἡ Μαίρη μοῦ ἔρριχνε μιὰ ματιά, σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε : θυμᾶσαι τί μοῦ ὑποσχέθηκες ;

Δὲν εἶχε κλείσει ἀκόμη χρόνος ἀπ' τὸ γάμο μας, — τί εὐτυχισμένη ζωὴ ὡς τότε ! — ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ θέλησα νὰ δοκιμάσω ὡς ποῦ νὰ εἶχε φθάσει ἡ μίνα, ποῦ ἔσκαφτα σιγά-σιγά μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ὑπομονή.

Ψεύτικη ἐλπίδα ! Εἶχε χαμένο τὸ δρόμο της· τῆς εἶχα δώσει μιὰ τέτοια διεύθυνσι, ποῦ οὔτε ἄγγιξε, οὔτε θὰ ἔφθανε ποτὲ ὡς τὴν καρδιὰ τῆς Μαίρης. Ἐκαμῶθη πῶς δὲν κατάλαβε τοὺς πρώτους μου πούντους. Καὶ σὰν ἀναγκάσθηκα ὕστερα νὰ μιλήσω καθαρά, μοῦ ἔκανε πάλι τὰ ἴδια. Μὲ γέλασε, μὲ κοροῖδεψε, μὲ βασάνισεν. Ἴδια καὶ ἀπαράλλακτῃ ἢ πρὶν τοῦ γάμου μας ἱστορία. Μὲ τὴ διαφορά ὅτι στὸ τέλος, ἀφοῦ εἶδε πῶς δὲν ἠσύχαζα, ἡ Μαίρη ἔχασε τὴν ὑπομονὴ καὶ μοῦ εἶπε :

— Νὰ μοῦ κάνῃς τὴ χάρι ! Εἶχαμε μείνει σύμφωνοι νὰ μὴ μοῦ ξαναπῆς σαγλαμάρες. Ἀλλὰ βλέπω ὅτι σὺ ἄρχισες τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Νὰ σοῦ πῶ λοιπὸν τί θὰ κατορθώσῃς μ' αὐτὰ : θὰ παύσω νὰ σὲ ἀγαπῶ, θὰ σὲ μισήσω. . . καὶ τότε θὰ εἶνε ἀδιάφορο πιά γιὰ σένα ποιὸ βραχιόλι θὰ φορῶ στὸ χέρι μου.

— Ὅχι, ἐτόλμησα νὰ τῆς πῶ, δὲν μὲ μέλει τώρα πιά, σοῦ δίδω τὸ λόγο μου, φόρεϊ το τὸ βραχιόλι σου. Ἐνα πρᾶγμα ὅμως ἀπαιτῶ ἀπὸ σένα : νὰ μοῦ διηγηθῆς τὴν ἱστορία του, νὰ μοῦ φανερώσῃς πιά τὸ μυστικὸ του. Ποιὸς σοῦ τῶδωκε ; ἀπὸ πότε τῶχεις ; . . Εἶνε ἀληθινὸ αὐτὸ ποῦ μοῦ εἶπε μιὰ φίλη σου, ὅτι σὲ θυμᾶται μὲ τὸ ἴδιο βραχιόλι ἀπ' τὸ Ἀρσάκειο ; . . .

Μ' ἔνοση μὲ μιὰ τρομερὴ ἀναφώνησι :

— Σώπαινε !! Σώπαινε γιὰ τὸ Θεό ! νά, ἄρχισα νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ, πιά, ἄρχισα νὰ σὲ μισῶ ! Μιὰ λέξι νὰ μοῦ πῆς ἀκόμη —, ὦ, τότε πιά δὲν εἶμαι ἀρραβωνιαστικὴ σου —, τὸ πᾶν μεταξὺ μας ἐτελείωσε !

Μὲ ἄφησε ζαλισμένο σὰν ἀπὸ κτύπημα δυνατό, καὶ κλείσθηκε στὴν κάμαρά της. . . Ὁ διάβολος τῶφερε νὰ εἶμαι γιὰ νὰ βγῶ τὴν ὥρα ἐκείνη, καὶ νὰ ἔχω νάνταιμῶσω ἓνα φίλο μου, ἀπὸ τοὺς πιδ στενοῦς. Μὲ εἶδε στενοχωρημένο, μὲ ρώτησε, καὶ — ὦ τῆς βλακειᾶς μου ! — τοῦ τὰ εἶπα ὅλα, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, μὲ τὸ νῆ καὶ μὲ τὸ σῆμα.

Εἶνε περιττὸ νὰ σᾶς πῶ ἐδῶ τί μοῦ ἔφαλεν ὁ φίλος μου. Τὰ ἴδια θὰ μοῦ ἔλέγατε καὶ σεῖς ὅλοι. Ὁ φίλος, σχεδὸν πάντα, εἶνε ὁ κόσμος· καὶ ὁ κόσμος μ' ἔλεγε βλάκα, ἀνόητο, ἀδύνατο· μ' ἐσυμβούλευε νὰ φανῶ ἄνδρας, νὰ φωνάζω, νάπαιτήσω, νὰ τρῖξω τὰ δόντια καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ δαγκάσω, — νὰ νικήσω μὲ κάθε τρόπο.

Παραζαλισμένος ἀπ' τὰ λόγια τοῦ κόσμου, γύρισα στὸ σπίτι. Ἦταν ἀργά. Ἡ Μαίρη ἐκοιμοῦνταν. Τὸ φῶς τῆς κανδήλας, μεσ' ἀπ' τὸ κόκκινο γυαλί, σκορποῦσεν ἐδῶ κ' ἐκεῖ στὴν κάμαρα λεκέδες σὰν ἀπὸ αἷμα. Ἐνας τέτοιος λεκὲς μεγάλος σκέπαζε τὸ μισὸ πρόσωπο τῆς Μαίρης, καὶ ξεψυχοῦσεν ἐπάνω στὸ μαξιλάρι. Καὶ ἀπέξω ἀπ' τὸ σεντόνι εἶχε βγαλμένο ἐκείνη τὸ χέρι της, τεντωμένο σὰν χέρι νεκροῦ. . . Πρώτη φορὰ ποῦ ἔβλεπα ἔτσι τὸ καταραμένο στολίδι, γαλάζιο νάστραφτῃ εἰς τὸ κόκκινο φῶς τῆς κανδήλας. Καὶ ἡ Μαίρη κοιμοῦνταν ἤσυχῃ, ἀνύποπτῃ, μὲ τὸ γλυκὸ σφίξιμο τοῦ φειδιοῦ, χωρὶς νὰ ταραχθῆ, χωρὶς νὰ διακόψῃ τὸνεῖρό της, — ἄχ, ποιὸς ξέρει τί ὄνειρο !

Ἡ θεὰ ἐκείνη μ' ἐρέθισε, μὲ πείραζε, μὲ ἀναψεν. . . Ἐνα κόκκινο σύννεφο ἤλθε καὶ στάθηκε μπροστά μου, καὶ ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ κτυπᾷ. . . Ἡ ἰδέα τοῦ ἐγκλήματος γεννήθηκεν ἀμέσως στὸ κεφάλι μου. Τὸ ἐσχεδιάσα μὲ γρηγοράδα ἀστραπῆς. Τίποτα ἄλλο δὲν συλλογίσθηκα ἐκείνη τὴν ὥρα,

οὔτε ἐλογάριασα κακὰ ἐπακόλουθα. Ἴσως νὰ ἐνόμισα, ὅτι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θὰ γλύτων' ἀπ' ὅλα μιὰ γιὰ πάντα. Μὰ καὶ πάλι μήπως ἤμουν κύριος τοῦ ἑαυτοῦ μου ; μήπως ἤξερα τί ἔκανα ;

— Σίμωσα στὸ κρεββάτι σιγὰ-σιγὰ. Ἔσκυφα, ἔπιασα τὸ φρεῖδι μὲ τὸ ἓνα χέρι ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἀπ' τὴν οὐρά, καὶ δὲν ἔκανα τίποτε ἄλλο, μὰ τίποτε, — πόσο μικρὴ δύναμι χρειάζεται γιὰ τὸ ἔγκλημα ! — παρὰ νὰπομακρύνω λίγο τὰ χέρια.

Καὶ τσάκ ! σὲ δυὸ τὸ βραχιόλι.

Ἄφησα τὰ κομμάτια του νὰ πέσουν ἔπάνω στὸ σεντόνι καὶ ἐτράβηξα μὲ τρόπο τὰ χέρια μου . . . Ὁ κρότος εἶχε ξυπνήσει τὴ Μαίρη. Πρὶν ἀνοιξῆ τὰ μάτια της, ἔβγαλε καὶ τὸ ἄλλο χέρι, καὶ τὸ ἔφερε, μὲ τὴν ἀσυνείδητη ἐκείνη κίνηση ποῦ ξέρετε, στὸν τόπο τοῦ βραχιολοῦ. Ἐλεπε . . . Ψάχνει, βρίσκει ἐκεῖ-κάτω τὰ κομμάτια του . . . ἀνοίγει τὰ μάτια της . . . πετιέται ἀπ' τὸ κρεββάτι . . .

Σὲ μιὰν ἀστραπὴ μέσα ὅλ' αὐτά. Σὲ μιὰν ἀστραπὴ μέσα τὴν εἶδα μπροστά μου ὀρθή, μὲ μπράτσα γυμνά, μὲ τὸ φρεῖδι συντριμμένο στὸ χέρι της, — τόρα πιά τὸ κρατοῦσε, — ξυπόλυτη, μ' ἓνα τριανταφυλλὶ πουκάμισο μὲ δαντέλλες μαῦρες, μὲ τὰ ξανθὰ της τὰ μαλλιά χυμένα εἰς τοὺς ὤμους. Ὡ φρίκης εἰκόνα, καὶ πῶς νὰ σὲ λησμονήσω ποτέ ! Τὰ μάτια της, ὅπως τὰ εἶδα ἐκείνη τὴ στιγμή, μὲ παρακολουθοῦν ἀπὸ τότε, χωρὶς νὰ μ' ἀφίνουν στιγμή. Νά, καὶ τόρα τὰ βλέπω μπροστά μου . . . Οἱ βολβοί, τραβηγμένοι πρὸς τοὺς κανθούς, οἱ γαλανοὶ ἐκείνοι βολβοί, ἀστράφτουν μαῦροι, μαῦροι. Καὶ τὰσπράδια μεγάλα, μεγάλα, χύνουν μιὰ λάμψη φωσφόρου ἄγρια, φοβερή . . .

Καὶ πῶς νὰ περιγράψω τὸν τόνο τῆς φωνῆς της, ὅταν ἡ Μαίρη μοῦ εἶπε :

— Μοῦ τῶσπασες . . . ἐσὺ μοῦ τῶσπασες ! Καλὰ λοιπόν, πάει, ἔσπασες κάθε δεσμὸ μεταξύ μας . . . Φάνηκες ἓνας ψεύτης, ἓνας ἀνόητος, ἓνας ἐγωιστής, ἓνας περίεργος, ἓνας κακὸς . . . Νά, μάθε το κανένας δὲν μοῦδωσε αὐτὸ τὸ βρα-

χιόλι, καμμιά ἱστορίαν δὲν εἶχε, κανένα μυστικὸ δὲν ἔκρυβε. Τὸ φοροῦσα ἀπὸ ἰδιοτροπία, τὸ ἤθελα ἀπὸ ἰδιοτροπία. . . Σὺ τῶ-
κινες ζήτημα μὲ βασάνισες τόσον καιρὸ καὶ στὸ ὕστερο . . . Ἄ, σὲ μισῶ, σὲ ἀποστρέφομαι γι' αὐτὸ ποῦ ἔκανες. Οὔτε νὰ σὲ ἰδῶ πιά στὰ μάτια μου !

. . . Ἀπὸ ἐκείνη τὴ νύχτα ἐχώρισα ἀληθινὰ τὴ γυναῖκα μου. Ὑστερ' ἀπὸ δύο χρόνια βασάνων, τὴν ἐχώρισα καὶ κατὰ τύπους.

Ξαναπανδρεύθηκε στὴν Πόλι. Ἐνας φίλος μου, ποῦ τὴν εἶδε τελευταῖα, μοῦ εἶπε πῶς φορεῖ πάλι ἀχώριστα ἓνα βραχιόλι, — ἓνα φρεῖδι ἀπὸ κοράλλι καὶ χρυσάφι ! . . .

ΒΟΡΕΙΝΟ ΠΑΡΑΘΥΡΟ

Τοὺς βρῆκα μὲν βραδυὰ ὄλους, ξαπλωμένους στὴ σειρὰ ἐπάνω στὰ παχειὰ καναπεδάκια τοῦ ζαχαροπλαστέιου, καὶ λιγωμένους ἀπ' τὰ γέλια μ' ἓνα φίλον ἀπὸ τὴν παρέα, ποῦ τόλμησε νὰ πῆ πῶς ἄφησε τὸ δωμάτιό του, γιὰτ' εἶχε θεὰ καὶ ἔβλεπεν ἀπὸ ψηλὰ ὅλη τὴν Ἀθήνα.

— Νουκοκύρης ἦταν, εἶπα ἅμα μοῦ ἐξήγησαν τὸ πρᾶγμα. Μπορεῖ ἡ θεὰ νὰ τὸν ἐνοχλῆ, νὰ τὸν πειράζῃ στὰ νεῦρα, ποῦ ξέρετε σεῖς. Νομίζετε, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὰ ἴδια γούστα ;

— Πέ τούς τα ! πέ τούς τα !

— Σὲ κοροϊδεύει, καυμένε Χρῆστο !

— Δὲν τὸν κοροϊδεύω διόλου, μὲ συγχωρεῖτε. Ἐμένα μοῦ ἀρέσει ἡ θεὰ, καὶ θὰ ἐπροτιμοῦσα πολὺ ἓνα δωμάτιο ποῦ νὰ βλέπω ἀπὸ ψηλὰ ὅλη τὴν Ἀθήνα· ἀλλὰ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐνοῶ καὶ ἓναν ἄνθρωπο, μάλιστα καλλιτέχνην, ἀναγκασμένον νὰ μὲνῃ ὅλη τὴν ἡμέρα στὸ δωμάτιό του, ποῦ τὸ ὕψος αὐτοῦ καὶ ἡ ἔκτασις νὰ τὸν ἐνοχλοῦν.

— Αὐτὸ ἀκριβῶς τοὺς ἔλεγα κ' ἐγώ, εἶπεν ὁ Χρῆστος. Σὲ τέτοιο δωμάτιο ποτὲ δὲν μπορῶ νὰ συγκεντρωθῶ καὶ νὰ

ἐργασθῶ. Μπορεῖ ἴσως μιὰ ὀραία θεὰ νὰ μ' ἐμπνεύσῃ. Ἄν τὴν ἰδῶ γιὰ λίγη ὥρα ἀλλὰ μπροστὰ τῆς δὲν εἶμαι βιανὸς νὰ σύρω οὔτε μιὰ γραμμὴ. Ἐπειτα συλλογίσθηκα ὅτι, ἂν τὴν ἔχω πάντα μπροστὰ στὰ μάτια μου, θὰ τὴν συνηθίσω σὲ λίγο, καὶ τότε θὰ χάσῃ κάθε γούητρο γιὰ μένα. Ἔ, καὶ δὲν θὰ ἦταν μικρὸ πρᾶγμα νὰ σιγαθῶ ὅτι ἔβλεπα ἀπὸ τὸ δωμάτιό μου ἐκεῖνο, τὸ εὐλογημένο ! Τί θὰ μοῦ ἔμενε πιά, ἀφοῦ ἔβλεπα ὅλη τὴν Ἀθήνα ; Ὅλα τὰ βουνὰ καὶ τὰ βουναλάκια γύρω-γύρω· δλόκληρο σχεδὸν τὸ δακτυλίδι τοῦ ὁρίζοντος· τὴ σκοτεινὴ γραμμὴ τοῦ ἐλαιῶνος, ποῦ ποτὲ δὲν λείπει ἀπὸ περιγραφὴ τὴν πλημύρα ἐκεῖνῃ τῶν σπιτιῶν ἀπὸ δῶ τὸ Λυκαβητό, ἐκεῖ κάτω τὴν Ἀκρόπολι, καὶ πέρα-πέρα σὰν ὄνειρο τὴ θάλασσα. . . Ἄ, ὄχι, ὄχι, σὰς βεβαίῳ ὅτι δὲν εἶνε πολὺ φρόνιμο νὰ τὰ βλέπῃ αὐτὰ ἓνας καλλιτέχνης κάθε ὥρα !

Ὁ ὑπηρέτης, ποῦ ἐπλησίασε νὰ πάρῃ τὸ δίσκο, ἐπεφίμενε πρῶτα νὰ τελειώσῃ τὴν ὀμιλίαν του ὁ Χρῆστος. Τὸν ἄκουσε μὲ μεγάλη προσοχή, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι δὲν ἐκατάλαβε καὶ κολλὰ πρᾶγματα. Τοῦ εἶπα νὰ μοῦ φέρῃ ἓνα μετζέ, — ποῦ ὅταν εἶνε τῆς ὥρας, τὸν ἔχω γιὰ τὸ καλύτερο ξεστόμι, — ἀλλὰ ἐγὼ τοῦ μιλοῦσα καὶ κείνος τὸ Χρῆστο ἔβλεπε καὶ σὰν ἐξέκλινθη φορτωμένος μὲ τὸ δίσκο, τοῦ ἔφριξεν ἀκόμα δυὸ τρεῖς ματιές.

— Βλέπεις παράξενα ποῦ εἶνε τὰ λόγια σου ; τοῦ εἶπε τότε κάποιος. Τὸ γκαρσόνι σὲ βλέπει σὰν περιεργὸ τέρας.

— Μπᾶ ! καὶ γιατί θὰ καταλαβαίνῃ περισσότερ' ἀπὸ σὰς τὸ γκαρσόνι ; εἶπεν ὁ Χρῆστος.

— Οὐφ' ἀηδίες, καυμένε ! εἶπεν ὁ ἄλλος, πειραγμένος ἀπὸ τὸ λόγο. Λές πάντα ἀνοησίες, καὶ σὰν γελάσουμε, μᾶς βγάζεις ἔξω πῶς δὲν ἐνοουῦμε τὴ φιλοσοφία σου.

— Ὅχι ἀπολύτως· πάντα ὁμῶς λιγώτερο ἀπὸ τὸ γκαρσόνι.

— Ναι μάλιστα ! ἐπετάχτηκε τότε μὲ περισσότερον θυμὸ ἓνας ἄλλος, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ὅλα τὰ ζητήματα γι' αὐτοὺς εἶνε σὰν : δυὸ κ α ἰ δυὸ κ α μ ν ο υ ν τ έ σ -

σ ε ρ α. Ἐγὼ δὲν ἠξέρω κολοκύθια! Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν νὰ βλέπουν θέα, καὶ οἱ ποιηταὶ πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὸ εἶνε τὸ γενικόν, καὶ δὲν πιστεύω νάχη κανεὶς ἐναντία γνώμη. Νὰ μᾶς λὲς λοιπὸν ἐσύ, ὅτι ἄφησες τὸ δωμάτιόν σου γιὰτ' εἶχε θέα, εἶνε σὰν νὰ μᾶς λὲς ὅτι ἄφησες τὴ θέσι σου γιὰτ' εἶχε μεγάλο μισθὸ ἢ ἐδιώξεις τὴν ὑπηρετήριά σου γιὰτὶ ἐδούλευε καλά. Ἐλα, στὸ Θεό σου!

— Καὶ τί μὲ μέλει μένα, ἂν γιὰ νὰ βρῆς ἓνα πράγμα λογικόν, πρέπει νὰ τὸ βρῆς πρῶτα συνειδητόν; ἀποκρίθηκε ὁ Χρῆστος, ἀρκετὰ ἐξερεθισμένος καὶ μὲ δυνατὴ φωνή. Ἐγὼ τώρα θὰ σοῦ φτιάσω τὸ κεφάλι; ἔξρω ὅτι τὸ δωμάτιόν μ' ἐνοχλοῦσε καὶ τὸ ἄφησα. Ἐνας σωστός ἄνθρωπος τί παράξενο βρίσκει σ' αὐτό; Καὶ ἂν μὲ ρωτήσης γιὰτὶ, θὰ σοῦ πῶ: Ἦταν ἀψηλά, πολὺ ἀψηλά, καὶ εἶχε μικροῦτσικα παράθυρα γύρω-γύρω. Χαμηλὸ τὸ ταβάνι... Καθισμένος στὴ μέση, μπροστὰ στὸ τραπέζι μου, ὅποτε σήκωνα τὰ μάτια, ἔβλεπα βουνὸ καὶ οὐρανόν. Ἐνόμιζα πῶς ταξειδεύω μὲ βαγόνι σιδηροδρόμου. Ὅλη ἐκεῖνη τὴν ἀνησυχία καὶ τὴ ζάλη ποῦ αἰσθάνομαι στὸ ταξεῖδι, τὴν αἰσθάνομαι μέσα στὸ δωμάτιόν μου. Ποῦ νὰ γράψω, ποῦ νὰ μελετήσω, ποῦ νὰ σκεφθῶ. Τὸ ἐμετροῦσα μὲ μεγάλα βήματα ὅλη τὴν ἡμέρα, — καὶ ἦταν ἀπέραντο τὸ ἀναθεματισμένο, — ἢ ἔστεκόμουν σὲ κανένα παράθυρο καὶ ἔχασκα μπροστὰ στὴ θέα. Πλῆξίς, μελαγχολία, ὄση θέλετε. Φωνὴ ἀνθρώπου δὲν ἀκουγα. Ὅχι πλέον ἐρημίτης, ἀλλὰ φυλακισμένος... Νὰ χαθῆ καὶ ἡ θέα καὶ τὸ καλὸ τῆς. Τὴ μουντζώνω καὶ φεύγω.

— Ποῦ πῆγες ἀλήθεια τώρα; ρώτησα τὸ Χρῆστο.

— Ἄ, σ' ἓνα πολὺ-πολὺ καλὸ δωμάτιο. Εἶμαι, ξέρεις, εὐχαριστημένος, ἐνθουσιασμένος, σὲ βεβαιῶ! Ἄκουσε τί διαφορά: Εἶνε ἰσόγειο, μεσημβρινόν, σὲ μεγάλο κεντρικὸ δρόμο, μ' ἓνα πελώριο παράθυρο, ὅλο φῶς. Ἐχω τὴ θέα ποῦ μ' ἀρέσει, ὅτι ὅρα προβάλλω. Μιὰ σειρὰ ἀπὸ σπίτια μεγάλα, ἔμμορφα, μιὰ

σειρὰ ἀπὸ δένδρα ὄρατα, φουντωτά, καταπράσινα. Ἄστρα πλατεῖα πεζοδρόμια καταβρέχουν μὲ τὰ κάρρα διὰ φορὰς τὴν ἡμέρα τὸ δρόμο. Κίνησι μεγάλη, ἀμάξια, κάρρα, ἔφα, γερολόγοι, διαβάτες πλήθος. Καὶ εἶνε μιὰ ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις μου, νὰ βλέπω ἀπὸ τὸ παράθυρό τοὺς διαβάτες. Ἡ πολυκοσμία μ' εὐφραίνει, ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου μὲ γαργάλλει, καὶ δὲν ἠξέρεις τί καλὰ ποῦ ἐργάζομαι ἔτσι. Γι' ἀνάπαισι δὲν θέλω ἄλλο καλύτερο, παρὰ νὰ βγῶ μιὰ στιγμὴ στὸ παράθυρο. Σὲ κάθε ὥρα θὰ ἰδῶ πολλοὺς καὶ πολλὰ, μὲ κάποιον θὰ μιλήσω, κάτι θὰ μοῦ κινήσῃ τὴν προσοχή, κάτι θὰ μὲ διασκεδάσῃ. Ἀκούω ὅλες τῆς ὀμιλίας τοῦ δρόμου, παίρνω μὲ τὸ χέρι μου τῆς ἐφημερίδες καὶ ὅ,τι ἄλλο φωνίσω, — καὶ φωνίζει κανεὶς ἓνα σωρὸ πράγματα ἅμα ἔχη τέτοιαν εὐκολία, — μπορῶ μάλιστα μὲ λίγον κόπο νὰ σφίξω καὶ τὸ χέρι τοῦ φίλου μου ποῦ περνᾷ. Κέντρον, φίλε μου, κέντρον. Μὲ δέκα βήματα βρίσκομαι στὴν Πλατεῖα τῆς Ὀμοιοῦς, ποῦ τὴ βλέπω ἀριστερὰ εἰς τὸ βάθος, σὰν ἓναν κῆπο μεγάλο, ὅπου τελειώνει ἡ δεικτοειδία τοῦ δρόμου μας. Ἄν θέλω τώρα καὶ ποιήσι, — γιὰτὶ αὐτὰ ὅλα μπορεῖ νὰ φανοῦν περὶ τὰ πράγματα...

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἦλθε πάλι ὁ ὑπηρετὴς μὲ τὸ μπεζὲ μέσα σὲ ἓνα δισκάκι, μ' ἓνα ποτήρι ἄδειο καὶ μὲ μιὰ μποτῖλια μεγάλοστομη, γεμάτη νερό, ποῦ μπορούσες καὶ νὰ γελάσῃς ἂν πρόσεχες πολὺ εἰς τὸ σχῆμα τῆς. Ἐξεφόρτωσεν ἐπάνω στὸ μάρμαρο τοῦ τραπεζιοῦ, ἀλλὰ δὲν ἔφυγεν ἀμέσως, ὥστε ἀκουσε πάλι ἀπὸ δῶ καὶ κάτω τὴν ὀμιλία τοῦ Χρῆστου:

— ... δὲν ἔχω παρὰ νὰ σκύψω λιγάκι καὶ νὰ κεντάξω δεξιᾶ. Ἐνα δένδρο ἀψηλὸ καὶ φουντωτό, λίγα βήματα ἀπὸ τὸ παράθυρό μου, στὴ θέσι ποῦ εἶνε, μοῦ σκεπάζει ὅλο τὸ πλάτος τοῦ δρόμου. Καὶ ἀνάμειξ' ἀπὸ τοὺς λεπτοὺς λιγερούς του κλώνους, ποῦ σχηματίζουν σὰν μιὰ βεντάλια, καὶ ἀπὸ τὸ ζωνρό του φύλλωμα τὸ τρεμουλιαστό, βλέπω πέρα στὸ βάθος, μέρος ἀγοικτό, ἓνα πανόραμα ἀπὸ σπίτια σὰ μέσα σὲ δμίγλη φωτεινὴ, ἓνα βουνὸ διάφανο σὰ σύννεφο, καὶ ἀπ' ἐκεῖ κ' ἐπάνω τὸν δυ-

τικὸν οὐρανὸ καταγάλανο. Ἀυτὰ ὅταν ὁ ἥλιος εἶνε ἀπὸ δῶ, καὶ τὰ φωτίζει ἀπ' ἀντίκρου ἢ ἀπὸ ψηλά. Ἄλλ' ὅταν περάσῃ τὸ δένδρον καὶ κλίνη νὰ δύσῃ, ἔχω ἔν' ἀπὸ τὰ ὠραιότερα θεάματα, ποῦ μπορεῖ κανεὶς ν' ἀπαιτήσῃ ἀπὸ παράθυρο δρόμου κεντρικοῦ. Τὸ πανόραμα τῶν σπιτιῶν σβύνεται ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς, τὸ βουνὸ χάνει κάθε διαφάνεια, καὶ χρωματίζεται μὲ τὸ ἀόριστο ἐκεῖνο χρῶμα, σὰ βυσσινὶ βαθὺ καὶ σταχτερό, τῶν βουνῶν ποῦ ἐτοιμάζονται νὰ σκεπάσουν τὸν ἥλιο. Στὸν οὐρανὸ, ὅλο τὸ χρυσάφι καὶ πορφύρα, γλυκολάμπει ὁ δίσκος τοῦ ἡλίου, στυλπνός, χωρὶς ἀκτίνες, ἀνάμεσ' ἀπὸ τοὺς κλώνους τοῦ δένδρου μου. Ὁ δρόμος, τὰ σπίτια, ἔχουν τώρα ἓνα χρῶμα ἀδύνατο ρόδινο σὰν σὲ ὄνειρο, καὶ τὸ καλοκαίρι αὐτὴ εἶνε ἡ ὥρα ποῦ βγαίνουν γιὰ τὸν περίπατο ἢ κυρίες, τὰ κορίτσια, οἱ νέοι. Γεμίζει ὁ δρόμος ἀπὸ μακρὺς σκιὰς κινούμενες, ποῦ δὲν ξέρεις ποῦ νὰ πρωτοκυττάξῃς. Ἄλλὰ ἐγὼ στέκω καὶ κιντάζω κατὰ τὴ δύση, ὡς ποῦ τὸ κομμάτι ἐκεῖνο τοῦ οὐρανοῦ, ποῦ ἀρχίζει νὰ ξεχωρίζῃ τὰ χρώματά του σὲ ζῶνες, ἀπὸ τὸ χρυσάφι ὡς τὸ γαλάζιο, ἀπὸ πίσω πάντα ἀπὸ τὴ βεντάλλια τοῦ δένδρου, νὰ μείνῃ ὁρατὸν ἀπὸ τὸ καλύτερό του στόλισμα. Τί σιωπὴ τότε ἀγία καὶ τί γαλήνη χύνεται στὴν ψυχὴ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ μέρος! Γιατί νᾶνε ἔτσι εὐμορφὴ ἢ δύση,—ἀκόμα καὶ σὲ δρόμο κεντρικό;

— Γιατί, ἔ; ρώτησε ἓνας ἀστεῖος τὸν ὑπηρέτη, ποῦ ἐξακολουθοῦσε νὰ μένῃ ἐκεῖ καὶ νᾶκούῃ μὲ στόμα μισοανοικτό. Ὁ ὑπηρέτης ἔκαμεν ἓνα κίνημα σὰ νὰ ξύπνησε, τοῦ ἔρριξε μιὰ ματιὰ γρήγορη, γέλασε μὲ βία καὶ ἔφυγε ντροπιασμένος, κατακόκκινος.

Ἐγέλασαν ὅλοι,—ἦταν ὁ καλύτερος τρόπος νὰποφύγουν καὶ τὰ σχόλια εἰς τὴν ποιητικὴ περιγραφή τοῦ Χριστοῦ,—ἐγέλασα κ' ἐγὼ καὶ ἔκοψα σὲ δυὸ τὸ μπεζέ μου. Ἐτυχεν ὅμως νὰ εἶνε τῆς ἄλλης ἡμέρας καὶ ἔτριψε λιγάκι. Ἐκαμα τότε ἓνα μορφασμό, μιὰ χειρονομία, καὶ εἶπα:

— Οὐὸν!

— Ὁ μπεζές;

— Ὅχι, καλέ, τὸ δωμάτιο.

— Τί;

— Ἐγὼ θὰ ἔδεναι τὰ πράγματά μου καὶ θᾶφευγα τὴν ἴδια ὥρα.

— Γιατί; σ' ἐνοχλεῖ ὁ θόρυβος τοῦ δρόμου;

— Ὅχι δά.

— Ἀλλά;

— Εἶνε μεσημβρινό, καλέ.

— Ἐ, καί;

— Πολὺ φῶς! Ἐγὼ εἶνε ἀδύνατο νὰ καθίσω σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο.

Δὲν ἐπρόφθασα νὰ πῶ περισσότερα, νὰ ἐξηγηθῶ. Ἐγείν' ἓνας τέτοιος θόρυβος, ποῦ τάχασα. Γέλια, φωνές, παλαμάκια, ὅλη ἡ παρέα στὸ ποδάρι. Φαίνεται πῶς ἐθύμωσε πολὺ ἀπὸ τὴν ἐκπληξί του ὁ ἄνθρωπος, ποῦ ἔκρινεν ὅλα τὰ ζητήματα σὰ δ υ ὀ κ α ι δ υ ὀ κτλ. καὶ σηκώθη καὶ φώναξε πρὸς τοὺς ἄλλους:

— Πᾶμε, πᾶμε νὰ φύγουμε, νὰ τοὺς ἀφήσουμε αὐτοὺς τοὺς τρελοὺς. Ποιὸς τὸ ξέρει τί θάκούσουμε μαζί τους ἀκόμα! Καὶ ἂν ἦταν ἔτσι νὰ περνοῦν τὰ ζητήματα, ὑπομονή. Μὰ μεῖς συζητοῦμε σοφορά, καὶ πλανόμαστε, καὶ μᾶς ἀκοῦνε, καὶ χαλοῦμε τὸ αἷμα μας. Πᾶμε νὰ φύγουμε, καλέ!

Τόσο πειστικοὶ ἦταν οἱ λόγοι του, καὶ μάλιστα τὸ ὕφος του, ὥστε χωρὶς μεγάλες ἀντιλογίες ἡ παρέα μας ἐσηκώθηκε νὰ φύγῃ. Ἡ ἀλήθεια εἶνε, ὅτι πολλοὶ ἔρριξαν ἓνα βλέμμα καὶ πρὸς τὸ ρολόγι καὶ εἶδαν ὅτι ἡ ὥρα ἦταν ἀρκετὰ προχωρημένη. Ἄλλ' ὁπωσδήποτε ὁ λόγος μου ἦταν ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐξαφανίσεως ἐκείνης φυγῆς. Ἐμείνα μὲ τὸ μισὸ μπεζέ, ποῦ δὲν εἶχα φάγει ἀκόμα, στὸ χέρι, καὶ τοὺς ἐκύτταξα σὰν ἀποσβολωμένους, χωρὶς νὰ μοῦρχεται νὰ βγάλω λέξι. . .

— Ἄς τους, ἄς τους νὰ φύγουν! μοῦ εἶπεν ὁ Χρῆστος.

— "Ὁχι, βρε ἀδελφέ! καθήστε, μὴν κάνετε τόρ' ἀνοησίες! εἶπα ἐπὶ τέλους.

"Ἄλλ' ἐκεῖνοι βγήκαν χωρὶς νὰ με ἀκούσουν. Ἐγὼ μόνον τοὺς ἄκουσα ποῦ ἔλεγαν ὁ ἓνας εἰς τὸν ἄλλον:—Μεσημβρινὸ δωμάτιο, καλέ! Ἄκους ἐκεῖ τί εἶπε; Δὲν μπορεῖ νὰ καθίση σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο, ὁ ἀθεόφοβος! Μπᾶ νὰ παρ' ἡ δογγή! "ὦ!!

— "Ἄς τους, ἄς τους! ἐξακολουθοῦσε ὁ Χρῆστος. Φάγε τὸ μπεζέ σου καὶ ἄς τους. Μήπως τὰ βγάνη κανεὶς με τέτοιους ἀνθρώπους; Καλύτερα ποῦ μείναμε οἱ δυὸ μας.

Οἱ δυὸ μας πραγματικῶς. Κάτι κυρίες ἀπὸ δῶ καὶ κάτι νεοὶ ἀπὸ κεῖ, εἶχαν φύγει. Ἄδεια ὅλα τὰ παχειὰ καναπεδάκια τοῦ ζαχαροπλαστείου. Ἡ πόρτες ἦταν ἀνοικτὲς καὶ ἐφαίνονταν εἰς τὸ ζωηρὸ φῶς τῶν φυτῶν, κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, μερικοὶ ἀνθρώποι ποῦ ἐκάθονταν ἀκόμα ἔξω, με ὅλη τὴ δροσιὰ τοῦ πρώιμου φθινοπώρου. Οἱ δυὸ μας. Μακριὰ οἱ ὑπηρέτες. Κανεὶς δὲν μᾶς ἄκουγε· καὶ ἔτσι ἡ συνομιλία μας μποροῦσε νὰ ἔξη καὶ χαρακτῆρα μικρῆς ἐξομολογήσεως.

Ἐτελείωσα τὸ μπεζέ μου καὶ ἄρχισα:

— Ἀλήθεια σοῦ ἔλεγα. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ κατοικήσω σὲ μεσημβρινὸ δωμάτιο. Μιὰ φορὰ μόνον στὴ ζωὴ μου γελάστηκα κ' ἐπίασα ἓνα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα νὰ μείνω οὔτε τρεῖς μῆνες.

— Πάλι καλά.

— Τί συμβαίνει τόρα μ' ἐμένα, οὔτε κ' ἐγὼ δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω καλὰ-καλὰ. Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἡ μακροπῆ συνήθεια μ' ἔκαμε τόσο παράξενο. Ἀπὸ μικρὸς κατοικῶ σὲ δωμάτιο βορεινὸ. Τὸ σπίτι μας, στὴν πατρίδα, ἔχει ἓνα εὐμορφο μικρὸ δωμάτιο στὸ ἐπάνω πάτωμα, μ' ἓνα παράθυρο μονάχα, μεγάλο, ἀπὸ κεῖνα ποῦ σ' ἀρέσουν, στὸ βορειᾶ· ἀλλ' ἀκριβῶς στὸ βορειᾶ, ξέρεις, σὰ νὰ ἦταν κτισμένο με τὴν πυξίδα. Τὴ νύκτα ὁ πολικὸς καταμεσῆς μπροστά μου, στὴν κορυφὴ τῆς πυραμίδας ποῦ σχηματίζει ἡ σκεπὴ ἐνὸς σπιτιοῦ μεγάλου, μακρουμένου. Σ' ἄλλο δωμάτιο ποτὲ δὲ θυμοῦμαι νὰ ἐκάθισα

στὸ σπίτι μας, καὶ τόρ' ἀκόμα, ὅσες φορὲς πηγαίνω, ἐκεῖνο μοῦ ἐτοιμάζουν. Γι' αὐτὸ κ' ἐδῶ, ἀπὸ φοιτητῆς ἀκόμα, ἐπροσπαθοῦσα νὰ ἔχω πάντα δωμάτιο βορεινὸ. Εἶνε ἀλήθεια, γιατί ἔχει ζαβὸ σχέδιο ἡ Ἀθήνα, ὅτι ποτὲ δὲν κατώρθωσα νὰ εὔρω κανένα σὰν τὸ δικό μου· πάντα θὰ εἶχε κλίσσι ὀλίγων μοιρῶν πότε πρὸς τὴν ἀνατολή, πότε πρὸς τὴν δύσι. Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἡ ἀνάγκη τῆς συνηθείας μ' ἔκαμνε νάρκοῦμαι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ σχεδόν. Ἐτσι ἔζησα τόσα χρόνια...

— Μὰ καλά, ἔξωρ' ἀπὸ τὴν συνήθεια, τί τοῦ βρίσκεις τοῦ βορεινοῦ δωματίου;

— Καὶ ἐγὼ ἔως τότε δὲν τὸ ἤξερα· εἶχα μάλιστα τὴν μυστικὴν ἰδέα, ὅτι θὰ μπορούσα εὐκόλα νὰ συνηθίσω καὶ τὴ μεσημβρία, κ' ἔτσι τοῦλάχιστον νὰ ξοδεύω λιγώτερα γιὰ θέρμασι τὸ χειμῶνα. Ἀλλὰ εἶδα τὴν πλάνη μου μόνον, ὅταν μοῦ ἐδόθηκε ἀφορμὴ νὰ κάμω τὸ πείραμα καὶ τὴ σύγκρισι... Μὰ γιατί γελάς;

— Λέγε... λέγε... λέγε! Ἐσυλλογίσθηκα πάλι τί παράδοξα ζῆα ποῦ εἴμαστε οἱ ἀνθρώποι.

— Ἦμουν συστημένος σ' ἓνα σπίτι νὰ με πάρουν οἰκότροφο, καὶ τὸ σπίτι αὐτὸ δὲν εἶχε παρὰ ἓνα μονάχα δωμάτιο μεσημβρινὸ, με δυὸ παράθυρα. Τὸ ἐπίασα. Καλὸς ὁ δρόμος, καλὴ ἡ ἐπίπλασι, καλὴ ἡ περιποίησι, ὅλα. Τὴν πρώτην βραδυὰ ὅμως δὲν κατώρθωσα νὰ κοιμηθῶ· μ' ἄγωνία, μ' ἀνησυχία φοβερή. Ἐφοβήθηκα μήπως τὸ κρεβάτι μου ἔτυχε νὰ βρίσκεται ἐπάνω στὴ μαγνητικὴ γραμμὴ,—περίστασι, ξέρεις, ποῦ εἶνε ἀδύνατο νὰ ἡσυχάσης—, καὶ τὸ ἐτράβηξα. Τίποτα, ἀϋπνία ὡς τὸ πρωί. Ἄλλ' ἂν δὲν ἐκοιμήθηκα, μήπως τοῦλάχιστο μπόρεσα νὰ ἐργασθῶ; Ὁ ἥλιος με πέθαινε, μ' ἐστράβωνε, με παραζάλιζε, μ' ἔκαε. Καὶ στοχάσου ὅτι ἦταν χειμῶνας, καὶ ὅτι εἶχα γυρτὰ τὰ παραθυρόφυλλα, λυτοῦς τοὺς μερεντέδες. Ἀλλὰ ποῦ! τὸ φῶς κ' ἔτσι ἔμπαινε ζωηρὸ, ἀκράτητο, ἀσπλαγχο, καὶ μ' ἐξάφνιζε, με πονοκεφάλιζε, μ' ἐτρέλαινε. Ἡ ἔρστη ἐκείνη, — ποῦ στὴν ἀρχὴ φάνηκε τόσο γλυ-

κειά, — ὕστερ' ἀπὸ λίγην ὥρα ἄρχισε νὰ γίνεται ἀνυπόφορη, μ' ὅλο τὸ κλείσιμο, καὶ ὁ ἥλιος ἀπὸ τῆς χαρμαίδες ἔστεινε μέσα με δρμη Θεοῦ κάτι γραμμὲς φωτεινὲς σὰν κοντάρια, καὶ ἔβλεπα φωτισμένα χιλιάδες μύρια σκόνης, σὲ ἀτέλειωτο χορό. Καὶ αὐτὸ τὸ κακὸ ὅλη σχεδὸν τὴν ἡμέρα, καὶ ὅλες σχεδὸν τῆς ἡμέρες . . . Ποῦ νὰ συνηθίσω, ποῦ νὰ κατακάτσω, ποῦ νὰ συγκεντρωθῶ, καθὼς εἶπες. Σὰν τὴν οὐρία ἤμουν μὲς στὸ δωμάτιό μου. Τὴν ἐργασία τὴν ἔκανα μηχανικῶς, χωρὶς συνειδησι, χωρὶς τάξι, σὰ νὰ μὲ κυνηγοῦσαν . . . Τὸ κεφάλι μου βούτζε, ἦταν σὰ νὰ εἶχα πυρετό, ἔξω φρενῶν. Μικρὴ ἀνάπαυσι καὶ ἀνακούφισι εὐρισκα τῆς ἡμέρες ποῦ εἶχε συννεφιά· ἀλλὰ τῆς ἄλλης θὰ σοῦκανα λύπησι. Τρεῖς μῆνες ἔζησα ἔτσι, χωρὶς νὰ κατορθώσω νὰ συνηθίσω τὴν τελευταίαν ἡμέρα ποῦ ἔφυγα ἤμουν σὰν τὴν πρώτη. Λέγουν πῶς σὲ τρεῖς ἡμέρες συνηθίζει κανεὶς καὶ τὴ φιλόγα τῆς κολάσεως· ἔ, αὐτὰ εἶνε παραμύθια. Ὁ συνειθισμένος νὰ ἐργάζεται στὸ βορειᾶ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει τὴ μεσημβρία, ἐτελείωσε! Εἶνε μιὰ τόσο μεγάλῃ διαφορὰ, τόσο ἀπότομη ἀλλαγὴ! Καλ' ἀκοῦς ἐκεῖ νὰ περάσω ἓνα ὀλόκληρο χειμῶνα, ὄχι χωρὶς νὰ κρυώσω, — αὐτὸ θὰ ἦταν μικρό, — ἀλλὰ μέσα σὲ βάσανο καὶ ψημάρα κυνικῶν καυμάτων! Ὅσο τὸ συλλογίζομαι! . . .

— Ἐφυγες λοιπόν; μὲ ρώτησε ὁ Χρῆστος μ' ἓνα χαμόγελο ποῦ ἐφανερώωνεν, ὅτι δὲν τὸν εἶχε πείσει εἰς τὴν ἐντέλειαν ἢ παράξενη εὐγλωττία μου.

— Ἐφυγα, ἐννοεῖται, ἐξακολούθησα μὲ γενναϊότητα. Γύρισα στὸ βορειᾶ μου, καὶ ἀπὸ κεῖ τότε ἔκαμα τὴν σύγκρισί μου. Ἄφησέ με, βρε ἀδελφέ, βορειᾶς καὶ πάλε βορειᾶς! . . . Τὸ ὄνειρό μου εἶνε τὸ βορεινὸ παράθυρο. Ἀπὸ κεῖ μ' ἀρᾶσει νὰ ζῶ, νὰ θωρῶ, νὰ αναπνέω, — νὰ ρεμβάζω, νὰ ἐμπνέωμαι. Τὴ χάρι ποῦ ἔχει τὸ βορεινὸ παράθυρο, δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἔχη κανένα ἄλλο, — φθάνει νᾶνε κανεὶς λιγάκι καλλιτέχνης νὰ τὸ παραδεχθῆ. Νᾶνε κάπως ἀψηλά, νᾶχη μιὰ εὐμορφη θεὰ μπροστά του, — ὅπως τὸ δικό μου στὴν πατρίδα, — τὸ τραπέζι σου κοντά, νὰ ἐργάζεσαι καὶ κάθε τόσο νὰ βλέπης ἔξω. Ἄν εἶνε χειμῶνας,

γὰ νὰ μὴν ἔχη θερμοκρασία Σιβηρίας, μπορεῖς νὰ νᾶνης καὶ λίγη φωτιά, — εὐτυχία ποιητικὴ ποῦ δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται σὲ δωμάτιο μεσημβρινό. Ἄν εἶνε καλοκαίρι, διάπλατο τὸ παράθυρο, ἤλιου οὔτε ἀκτίνα καὶ δροσιὰ ὕση θέλεις. Σὲ μὰ ξάστερην ἡλιοφώτιστη ἡμέρα, — τὸ παρατήρησες αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; — δὲν μπορεῖς νὰ ντυθῆς μ' εὐχαρίστησι τὸν οὐρανὸ τῆς μεσημβρίας· ἀπὸ τὸ πολὺ φῶς φαίνεται σὰν ξεθωριασμένος, καὶ σὲ πολλὰ μέρη ἀστροποβολᾶ ποῦ σὲ θαμβῶνει ἀπεναντίας, ἢ θεὰ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τὸ βορεινὸ παράθυρο μοιάζει σὰν ὄνειρο γαλάζιο, γλυκό, ὠραῖο, ἥσυχο. Μόνον ὁ οὐρανὸς τοῦ βορειᾶ μου ἐμπνέει τὴν ἰδέα τοῦ ἰδανικοῦ μεγαλείου. Ἐπειτα γενικῶς τὸ τοπίον, — καὶ τὸ ταπεινότερο, — φωτίζεται στὸ βορειᾶ, τόσο τὴν ἡμέρα, ὅσο καὶ τὴ νύκτα, γιατί ἔχει ἀντίκρου τὸν ἥλιο ἢ τὸ φεγγάρι ἀθώρητο, σὲ τρόπο ποῦ γίνεται πανόρομα ζωγραφικώτατο, ἀσύγκριτο. Ἀπεναντίας καὶ τὸ καλύτερο τῆς φύσεως πανόρομα χάνεται μέσα στὸ ἄφθονο φῶς τῆς μεσημβρίας, καὶ δὲ βλέπεις παρὰ σκιὰς ἀκατάληπτες, ἔχνη δένδρων, σπιτιῶν καὶ βουνῶν. Τόρα κόπιασε νὰ μοῦ βρῆς τὸ μεγαλεῖο τοῦ βορειᾶ στὴ μεσημβρία, τῆς ἡμέρες τῆς συννεφιάς. Ἡ μεσημβρία παρουσιάζει ἓνα θέαμα πολὺ ἀλλόκοτο. Νομίζεις, ὅτι συννεφοφορεῖ ἐξ ἀνάγκης, κατὰ λάθος, χωρὶς νὰ τῆς πιάνη, χωρὶς νὰ τῆς πρέπη. Ἄνοικτότερα, λιγώτερα, φτωχά, ἀχαρακτήριστα τὰ σύννεφα καὶ στὴν ἄκρη τοῦ ὀρίζοντος τὰ βλέπεις συχνὰ νὰ τελειώνουν καὶ νᾶφίνουν μιὰ γραμμὴ γαλάζια οὐρανοῦ ξάστερου, ποῦ σοῦ καταστρέφει ὅλη τὴν ἐντύπασι. Τοῦ γλυκοῦ νεροῦ συννεφιά . . . Γύρισε ὅμως στὸ βορειᾶ τέτοια μέρα, ἂν θέλῃς νὰ ἰδῆς ὅλη τὴν ποίησι τῶν μεγάλων σκηνῶν τῆς φύσεως. Νέφη, νέφη, σωρός, κακὸ, κατακλυσμός. Πυκνά, μαῦρα, ἀπανατά, ἀτέλειωτα, καὶ ἔρχονται, καὶ φθάνουν ἀπὸ τὸ βορειᾶ, ποῦ φαίνεται ὅλη ἡ πηγὴ τοῦ κακοῦ, ποῦ πλακώνει σὰ φοβέρα. Πῶς νὰ μὴν προσηλωθῆς στὴ βαρυσυννεφιά ἐκείνη, πῶς νὰ μὴ θαυμάσης, πῶς νὰ μὴ σοῦ φανῆ πῶς βλέπεις ἐκεῖ μακρὰ-μακρὰ στὸ στακτερὸ βᾶθος τοῦ

οὐρανοῦ, ποῦ γεννᾷ ὀλοένα τὸ χιόνι καὶ τὸ χαλάζι, τῇ νυχτοσκέ-
 παστη, τῇ μυστικῇ χώρᾳ τῶν πάγων, τοῦ βορειᾶ, τοῦ κρύου, τοῦ
 χύους, τῆς ἄκρης τοῦ κόσμου ; Εἶνε κάτι τι τέλειον, ὑψηλὸ καὶ
 τόσον ὠραῖο, ποῦ μόνον τὸ βορεινὸ παράθυρο μπορεῖ νὰ σοῦ
 χαρίσῃ. Γι' αὐτὸ τὸ ἀγαπῶ ἐγὼ, τὸ λατρεύω, καὶ χωρὶς αὐτὸ δὲν
 μπορῶ νὰ αἰσθανθῶ, δὲν μπορῶ νὰ ζήσω. Εἶνε ἀνοησία ἔστω,
 ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάμω ἀφοῦ αὐτὴ εἶνε ἡ ἐντύπωσί μου ; μόνο
 στὸ σκληρὸ βορειᾶ αἰσθάνομαι τὸ γλυκὸ καταφύγιο τῆς στέγης
 τοῦ δωματίου· στὴ γλυκεῖα μεσημβρία μοῦ φαίνεται πῶς εἶμαι
 φυλακισμένος, καταραμένος νὰ ζῶ μέσα, ἐνῶ ὁ ἥλιος μὲ καλεῖ
 . . . Καὶ τί γαλήνη μπροστὰ στὸ βορεινὸ παράθυρο, τί ἡσυχία,
 τί διαύγεια νοῦ, τί ἀντίληψι ! Ἐμπνέεσαι, ἐργάζεσαι, χωρὶς νὰ
 τὸ καταλάβῃς· ὅλος ὁ καιρὸς νομίζεις ὅτι εἶνε δικός σου, καὶ
 δὲν βιάζεσαι νὰ τὸν ὠφελῇς, καὶ γι' αὐτὸ δὲν κοπιάζεις, δὲν
 ὑποφέρεις, ἐνῶ γεννᾷς διπλᾶ καὶ τριπλᾶ . . . Καὶ ὕστερα, σοῦ
 λέει, πῆγαινε σὲ μεσημβρινὸ δωματίο νὰ ἔχῃς ἥλιο. Καὶ τί νὰ
 τὸν κάνω ἐγὼ τὸν ἥλιο ; Δὲ μ' ἀφίνεις !

Ἐσώπασα. Σὰν τὰ σύνεφα τοῦ βορειᾶ μοῦ ἔρχονταν καὶ
 ἀλλ' ἀκόμα πολλὰ, ἀτέλειωτα ἐπιχειρήματα, ὅπως σὲ ὅλους ποῦ
 ὑποστηρίζουν ἢ καλύτερα ἐπεξηγοῦν κάτι τι ὑποκειμενικὸ μὲ
 ἀξιώσεις ἀντικειμενικότητος. Ἐτοιμάζουμουν νὰ πῶ πῶς ἡ
 ὑγρασία τοῦ βορεινοῦ δωματίου εἶνε πρόληψι ἀξιοθρήνητη· πῶς
 ὁ καλύτερος τρόπος νὰ χαίρεται κανεὶς τὸν ἥλιο εἶνε νὰ βγαίνει
 λίγο περίπατο καὶ νὰ ἐπιστρέφῃ στὴ σκιά τοῦ δωματίου του—
 καὶ ἤθελα ἀκόμα νὰ περιγράψω τὴ νέκρα τῆς μεσημβρίας
 ὅταν φυσᾷ βορειᾶς, καὶ τὴν ἀηδία της ὅταν βρέχῃ, ἐνῶ θὰ ἐπέ-
 μενα εἰς τὸ τραντακτὸ μεγαλεῖο τοῦ βορεινοῦ παραθύρου ὅταν
 βασιλεύῃ ὁ βορειᾶς . . . Ἀλλὰ μόλις ἐξανάνοιξα τὸ στόμα, ὁ
 Χρῆστος, μὲ τὸ αἰῶνιο του χαμόγελο,—ποῦ ἐφάνερωνε τότε ὅτι
 μ' ἐννοοῦσε πολὺ καλά,—μ' ἔκοψε μὲ τὴ ἐρώτησι καὶ πολὺ πε-
 ρισσότερο μὲ τὴν ἀπόκρισι :

- Αὐτὰ ἤθελε νὰ τοὺς πῆς ;
 — Ναί. Τί ;
 — Τί καλὰ ποῦ ἔφυγαν ! Ἐνας Θεὸς τὸ ἔχει τι ἤθελες νὰ
 τραβήξῃς.

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΡΓΥΡΟΥΛΑΣ

Μια μεγάλη τετράφυλλη πόρτα, με την κουρτίνα της την δλοκόκινη, χωρίζει τα δυο δωμάτια.

Είς τὸ μέσα, εἶνε στημένο κρεβάτι θανάτου· εἰς τὸ ἄλλο δωμάτιο, τραπέζι χαρᾶς.

Ἡ ἴδια ἡ Ἀργυροῦλα τὸ ἐζήτησε, με ὅλη τὴν ἐπιμονή της τὴν παιδιακίσα, καὶ χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται, ἐδημιούργησε τὴν ἀπέραντη αὐτὴ ἀντίθεσι, τὴν τελευταία :

— Ἐδῶ μέσα θὰ φέρετε νὰ φάτε, εἶπεν. Ἄ, μὴ μοῦ λέτε ὄχι! . . . Ἐδῶ μέσα! . . . Θέλω νὰ σᾶς βλέπω καὶ νὰ σᾶς ἀκούω . . . Βαρέθηκα τόσες μέρες κλεισμένη, χωρὶς χαρὰ, χωρὶς ἥλιο, χωρὶς θόρυβο. . . Δὲν εἶμαι γι' ἀρρώστειες ἐγώ! . . . Θέλω φῶς, καὶ ζωὴ, καὶ γέλια, καὶ πανηγύρια . . . Ἐδῶ θὰ φέρετε νὰ φάτε ἀπόψε . . . Ἀνάψετε ὅλα τὰ κεριά, ὅπως στὴ γιορτὴ μου· μ' ἀρέσει νὰ λάμπουν τὰ κρύσταλλα καὶ τὰσήμια, μ' ἀρέσει νὰστράφτουν τὰ κροσιὰ σὰν τοπάζια καὶ σὰν ρουμπίνια . . . Στολίσετε τὸ τραπέζι με λουλούδια, με λουλούδια πολλά . . . Κ' εὐθυμία ὄση μπορεῖτε! Νὰ γελᾶτε καὶ νὰ φωνάζετε, νὰ λέτε φαιδρὰ καὶ τραγούδια . . . Ὅχι φαγί, παρὰ

γλέντι. . . Ἐτσι μ' ἀρέσει νὰ σᾶς βλέπω καὶ νὰ σᾶς ἀκούω. . . Θέλω νὰ ξεχάσω γιὰ μιὰ στιγμὴ πῶς μ' ἔχετε γι' ἀρρώστη. . . Ἄχ, δὲν εἶμαι γι' ἀρρώστειες ἐγώ!

Ἐλεγε μετὰ τὴ βραχνὴ της φωνή, — μιὰ φωνὴ σὰν νὰ ἐκουράσθη καὶ νὰ ἐβράχνιασεν ἀπὸ τὸ πολὺ τραγούδι, — ἔλεγε καὶ τοὺς ἐκύτταζε μετὰ τὰ μεγάλα της φλογερὰ μάτια, τὰ μαυροστεφανωμένα . . . Καὶ οἱ δικοὶ της τὴν ἀκουσαν. Ἐτσι τὴν ἀκουγαν πάντα, ἀπὸ μικρὴ. Κανένας δὲν εἶχε τὴ δύναμι, ὡς τὸ τέλος, νὰ μὴ τῆς κάμῃ τὸ καπρίτσο της· καὶ ὕστερα ποῦ μεγάλωσε καὶ παντρεύθηκε, ὁ ἄντρας της τῆς ἔκαμνε τὰ περισσότερα. Εἶχε τὴν ἀπόλυτην ἀδυναμία ἢ γυναίκα αὐτὴ μετὰ τὸ λιγνὸ σωματάκι καὶ μετὰ μιὰ ψυχὴ τρελοῦ παιδιοῦ, — τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνη, ποῦ εἶνε ἢ πλέον ἀκαταγώνιστη δύναμι. Ἐγελοῦσαν μετὰ τῆς ἐπιθυμίας της, μὰ καὶ τὴν ἐδικαιολογοῦσαν κάποτε ἀπὸ μέσα τους· ἐθύμιωναν μὰ καὶ τὴν ἐλυποῦνταν· ἐπίσιμωναν μὰ καὶ ἀδιαφοροῦσαν· ἀπελίζονταν μὰ καὶ τὴν ἀκουγαν. Τέτοια ἦταν ἡ Ἀργυροῦλα· ἀδύνατο, φυσικῶς ἀδύνατο νὰλλάξῃ. Καὶ τίποτε δὲν τοὺς ἐπαρουσίαζε φανερώτερα τὴν ἰδέαν τοῦ ἀδιορθώτου, — ἐνὸς καίτι, ποῦ θὰ ἦταν μάταιο καὶ γελοῖο καὶ χειρότερο νὰ τὸ πολεμήσῃ, — ὅσον ἢ γυναικεία αὐτὴ ψυχὴ, ἢ τρελὴ σὰν παιδιοῦ.

Καὶ ἔτσι, τὸ τραπέζι ἀπόψε στήθηκε ἀντίκρου στὸ κρεββάτι. Ἡ κόκκινη κουρτίνα εἶνε ἀνεβασμένη σὰν αὐλαία, καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς, μετὰ τὸ γλωμὸ φῶς ποῦ χύνεται ἀπὸ τὴ γαλατῆνα σφαῖρα τῆς μικροῦλας λάμπας, γυαλίζουν τὰ χρυσὰ κάγκελλα τοῦ κρεββατιοῦ, ποῦ περιορίζουν τὰ στρωσίδια. Σκοῦρα καὶ χνουδωτὰ καὶ βαρεῖα τὰ σκεπάσματα τῆς ἀρρώστειας. Μὰ ἢ Ἀργυροῦλα εἶνε ξαπλωμένη μ' ἕναν τρόπο στὸ κρεββάτι! Τόσο παράξεν' ἀκουμβᾶ στὸ μεγάλο προσκέφαλο τὸ μικρὸ της κεφάλαι, τόσο ἀπαλὰ καὶ ἀερίκῃ τῆς σκεπάζουν τὸ ἀγνώριστο σῶμα τὰπανωτὰ κλιμα, μετὰ σχήματα σὰν συννέφον ποῦ τὰ στρώχει ὁ ἀέρας, τόσο ἀπρόθυμα στηρίζει τὴ ράχη στὸ στρώμα, ποῦ μόλις βαθυλώνει, — ὥστε τὸ βλέπετε πᾶς φανερὰ πῶς δὲν εἶνε πεσμένη ἐκεῖ μετὰ καμμιάν ἀπόφασιν, ἢ ἀπὸ καμμιάν ἀνάγκην,

καὶ σοῦ φαίνεται πῶς ὦρα τὴν ὦρα θὰ σηκώσῃ τὰ χέρια, καὶ θὰ λευθερωθῆ ἀπὸ τὰ σκεπάσματα, καὶ θὰ τιναχθῆ, καὶ θὰ φύγῃ, καὶ θὰ πετάξῃ . . .

Ἔτσι ἐπέρασεν ὅλη της τὴν ἀρρώστεια, εἰκοσιδύο ἡμέρες. Περισσότερο στὸ πόδι, παρὰ στὸ κρεββάτι. Ποτέ, οὔτε μιὰ στιγμή δὲν ἐπίστεψε πῶς ἦταν ἀρρωστη σοβαρά. Τὸ γιατρό της τὸν εἶχε γιὰ δέσιμο. Καὶ τὴν ἡμέρα ἴσα-ἴσα ποῦ τὴν εὑρίσκει χειρότερα καὶ τῆς ἔλεγε νὰ περιορισθῆ στὸ κρεββάτι, ἐκείνη ζητοῦσε τὸ ἀμάξι, νὰ βγῆ νὰ πάρῃ λίγον ἀέρα . . . Καὶ ἔπεφτε πάλι στὸ στῤῥωμα γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἄντρα της, ποῦ ἐψευτόκλαιγε πῶς θὰ πεθάνῃ, — ἂν ἦταν δυνατό νὰ πεθάνῃ αὐτὴ ποτέ! — μὰ ἔπεφτε ἀνήσυχη καὶ ἀνυπόμονη, μὲ τὴν ἐλπίδα πάντα πῶς θὰ φέρουν σὲ λίγο τὸ ἀμάξι, γιὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσουν, ὅπως τοὺς εὐχαρίστησε καὶ κείνη . . .

Ἄχ, ἔτσι πέρασε καὶ τὴ ζωὴ της ὅλη, εἰκοσιεῖς χρόνια. Πολὺ περισσότερο σὲ κίνησι τρελῆ παρὰ σὲ φρόνιμη ἀνάπαυσι. Μιὰ ζωὴ σὰν παιδιοῦ, σὰν πουλιοῦ, σὰν πεταλούδας. Ποτέ, οὔτε μιὰ στιγμή δὲν ἐπίστεψε πῶς μπορούσε νὰ ζῆσῃ σοβαρά. Τοὺς μεγαλύτερους της, τοὺς συμβούλους της, — γονεῖς, ἀδελφία, ἄντρα, — ὅλους τοὺς εἶχε γιὰ δέσιμο. Κανένας δὲν τὴν ἐνοοῦσε, μὰ κανένας! Καὶ τὴν ἡμέρα ἴσα-ἴσα ποῦ τὴν εὑρίσκαν πιδ ἀνυπόφορη, καὶ τὴν ἔκαναν μὲ τὴ βία ἢ νὰ σιωπάσῃ, ἢ νὰ μιλήσῃ, ἢ νὰ διαβάσῃ, νὰ σοβορευθῆ καὶ λιγάκι τέλος πάντων, — ἐκείνη ἔξαφνα τοὺς ἐζητοῦσε νὰ τὴν ἀφήσουν νὰ κἀνῃ τὴ μεγαλύτερη τρέλα, τὸ πιδ παράξενο καπρίτσο. Καμμιά φορὰ ὑποχωροῦσε στὴν ἐπιμονή τους, καὶ ἐβίαζε τὸν ἑαυτὸ της νὰ σοβαρευθῆ· ἀλλὰ χωρὶς καρδιά, μὲ μιὰν ἀνυπομονησία, σὰν νὰ τὴν εἶχαν κλείσει σὲ κλουβί, καὶ πάντα μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς ἢ κακία τους θὰ ἐξεθύμαινε γρήγορα, καὶ θὰ τὴν ἄφιναν πάλι νὰ κἀμῃ τοῦ κεφαλιοῦ της, — νὰ τὴν εὐχαριστήσουν, ὅπως τοὺς εὐχαρίστησε καὶ κείνη.

Καὶ ἦταν μιὰ εἰκόνα τῆς ζωῆς της ἢ ἀπρόθυμη, ἢ ἀνή-

συχῆ, ἢ καταναγκαστικὴ ἐκείνη ἀκνησία στὸ κρεββάτι τῆς ἀρρώστειας. Καὶ ἦταν τὸ ἴδιο κρεββάτι τοῦ γάμου, χρυσοῦ καὶ πλούσιο, μὰ ἄγονο καὶ στεῖρο. Οὔτε σὰν γυναῖκα τὸ εἶχε καταλάβει, οὔτε σὰν ἀρρωστη. Ποτέ δὲν εἶχεν αἰσθανθῆ ἀληθινὰ τὴν ἀνάγκη του. Τὸ μικρὸ καὶ γεμάτον ὄνειρα ὑπνο της, θὰ τὸν ἔκανε καλύτερα στὸ βελουδένιο διβανάκι τοῦ σαλονιοῦ της, ἢ στὴν καλαμιένια πολυθρόνα τῆς ταρατσας της. Καὶ τὴ ζωὴ της ὅλη θὰ τὴν ἐπερνοῦσε πιδ εὐχάριστα ἔξω, μακρὰ ἀπὸ τὸ ἀρχοντόσπιτο ἐκείνο, σὲ κανένα σπιτάκι ἔξοχικό, παραθαλάσσιο. Ἀντίκρου της, τὸ τραπέζι τῆς χαρᾶς ἔλαμπεν ἀπὸ φῶτα καὶ ἀπὸ λουλούδια σὰν ὄνειρο. Ἄχ, ἐκεῖ, ἐκεῖ ἤθελε τώρα νὰ καθῆσῃ, ἂν τὴν ἄφιναν. Καὶ ὅπως ἐστέκονταν ἐλαφρὰ στὸ κρεββάτι, ἔτοιμη νὰ σηκωθῆ καὶ νὰ φύγῃ, ἔτσι ἐλαφρὰ ἐστέκονταν καὶ στὴ ζωὴ, ἔτοιμη νὰ τιναχθῆ καὶ νὰ πετάξῃ . . .

Εἶχαν ἀνάψει ἓνα ἐπτάφωτο κηροστάτη.

— Καὶ τὸν ἄλλο! εἶπε μὲ τὴ βραχνὴ φωνή της ἡ Ἀργυροῦλα.

Τὸν ἄναψαν.

— Καὶ τὸν ἄλλο! εἶπεν πάλιν ἡ Ἀργυροῦλα.

Ἔτσι εἶχε σχηματισθῆ ἓνας μεγάλος φωτοστέφανος γύρω γύρω στὸ τραπέζι, ποῦ ἐκάθησαν ὅλοι. Ὁ ἄνδρας της, ὁ ἀδελφός της, ἡ ἀδελφὴ της, ἡ θεία της, ἡ ἀνεψιά της. Οἱ τελευταῖοι εἶχαν ἔλθει γιὰ νὰ ἰδοῦν τὴν ἀρρωστη, ὅπως κάθε μέρα, καὶ γιὰ συντροφιά τοὺς ἐκράτησαν νὰ φᾶνε ἐκεῖ.

— Ἔλα λοιπόν, θὰ τρῶτε μονάχα ; . . . Λέτε καὶ τίποτα! ἐπαραιπονέθηκε ἡ βραχνὴ φωνὴ τῆς Ἀργυροῦλας.

— Θὰ ποῦμε, ἔννοια σου! εἶπεν ὁ ἄνδρας της. Ἄφησε νὰ ποῦμε πρῶτα, νὰ ἔλθουμε λιγάκι στὸ κέφι.

— Στὴν ὑγειά σου, Ἀργυροῦλα! ἐφώνησεν ὁ ἀδελφός της, σηκώνοντας τὸ ποτήρι.

— Ἐβίβα ! στὴν ὑγείᾳ μου ! εἶπεν ἡ Ἀργυροῦλα.

— Νὰ γείνης γρήγορα καλὰ καὶ νὰ σηκωθῆς.

— Μπᾶ ! καὶ σᾶς φαίνεται πῶς εἶμαι ἄρρωστη ; Φυλακισμένη εἶμαι μονάχα . . . Ἀφήστε με νὰ σηκωθῶ καὶ νὰ ἰδῆτε . . . Ἀχ ! ναί . . . μ' ἀφίνετε ;

Καὶ ἔκαμε νὰ σηκωθῆ.

— Μή ! μή ! . . . Ἀργυροῦλα ! μή ! . . .

Καὶ ὅλοι ἐτρομάζαν, καὶ ὅλοι ἐφώναζαν, καὶ ὅλοι τῆς ἔρριζαν ἄγριες ματιές.

Τὴν ἀγαποῦσαν ;

Ὅχι καὶ τόσο πολὺ. Ποτὲ ἡ δυστυχισμένη ἡ Ἀργυροῦλα δὲν εἶχε δεῖξει στὴ ζωὴ της ἀρκετὴ σοβαρότητα, γιὰ νὰ τραβήξῃ ἀγάπη βαθειὰ καὶ ἀληθινὴ ἀφοσίωσι. Ἴσως γιὰ τὴν καρδιά της δὲν ἀγαποῦσε κ' ἐκείνη κανένα ἴσως γιὰ τὴν κανέναν δὲν ἦταν τόσο ἱκανός, νὰ ἰδῆ τὴν ἀλήθειαν τοῦ ἐκρῦβονταν σὲ τέτοιο βάθος. Τὸ βέβαιο εἶνε, πῶς κανέναν δὲν τὴν ἀγαποῦσε, καὶ οἱ δικοὶ της τὴν ἐπλησίαζαν τὸ περισσότερο γιὰ τὴν ἦταν δικοὶ της. Μάλιστα καὶ ἀπὸ αὐτοὺς μερικοὶ δὲν τὴν ἐχώνευαν καθόλου. Ἄς τὴν νὰ χαθῆ τῇ θεότρελῃ ! . . . Μὰ ὅσο γιὰ συμβουλές καὶ γιὰ τυραννίες, στὴν ἀρχὴ τοὐλάχιστο, ὅλοι ἐφαίνοντο πρόθυμοι. Ἦταν ἕνας τρόπος νὰ δείχνουν ἀγάπην τοῦ δὲν εἶχαν . . .

— Μή ! μή ! Ἀργυροῦλα ! . . . μή ! θέλεις νὰ πεθάνῃς ;

Ἡ Ἀργυροῦλα ἐσούφρωσε τὰ λεπτὰ καὶ κατάλωμα χεῖλη.

— Καὶ ἂν πεθάνω, τί ; Τόσο τ καλύτερο, ἀφοῦ δὲν μ' ἀφίνετε νὰ ζῆσω ὅπως θέλω . . . Ἀχ ! ἐμένα μ' ἀρῆσει ὁ αἴρας . . . τὰ δένδρα . . . τὰ πουλιά . . . ἡ θάλασσα . . . τὰ κύματα . . . τὰ σύννεφα . . . τὰ λουλούδια . . . ἡ χαρὰ . . . ἡ ζωὴ . . . Ποῦ εἶνε τόρα ; Γιὰ τὴν μὲ κλείσατε ἐδῶ ; . . . Τὶ κακὸ σᾶς ἔκαμα ; Ἀχ ! νὰ μπορούσα, νὰ μπορούσα, νὰ μπορούσα . . . . .

Ἡ φωνὴ της ἀδυνάτισε. Μιλοῦσε σὰν νὰ ἔβλεπε ὄνειρο.

Ἐπειτα ἡ φωνὴ της ἐζωντάνεψε πάλι σὰν νὰ ἐξύπνησε :

— Νὰ σᾶς δείρω ὅλους !

Ἐγέλασαν. Ἡ εὐθυμία ἄρχισε νὰ βιασεύῃ γύρω στὸ τραπέζι. Τὸ κρασί δὲν ἦταν τίποτε, μπροστὰ τὸ μεθύσι τοῦ ἐσκορποῦσεν ἡ ἄρρωστη.

— Καὶ τί τρώτε ; ἐξακολούθησεν, ἀφοῦ ἐγέλασε κ' ἐκείνη περισσότερο ἀπ' ὅλους. Κοτόπιτα ; . . . Μακαρόνια μὲ κριτὰ ; . . . Ψάρι μαγιονέζα ; . . . Σᾶς τὰ χαρίζω ὅλα ! Δὲν ζηλεύω ἐγὼ τὰ φαγιά σας . . . ποτὲ μου δὲν ἐξήλεψα φαγιά . . . Ψέμματα, ἄνδρα μου ; ψέμματα, ἀδερφέ μου ; . . . Ἐν' αἰγὸ φρέσκο . . . λίγο βούτυρο φρέσκο, λίγη κομπόστα μὲ ψωμί τῆς μπύρας . . . νὰ ὅλο μου τὸ φαγί . . . Ἄλλα πράγματα γυρεύω, ἄλλα θέλω ἐγὼ ! . . . Μὰ ποιὸς νὰ μοῦ τὰ δώσῃ ; . . . ποιός ; ποιός ; . . .

Καὶ ἡ φωνὴ της πάλι ἀδυνάτισε, σὰν φωνὴ ὄνειρου. Γιὰ μιὰ στιγμή ἐσώπασε. Κ' ἐκύτταζε μὲ τὰ μαυροστεφανωμένα μάτια της, τοῦ τίποτα δὲν εἶχαν χάσει ἀπὸ τὴν ἀθάνατη λάμψην τους. Οἱ καθαροὶ κρότοι τῆς τραπέζης, τὰ κουνουίσματα τῶν κρυστάλλων, τὴν ἠλέκτριζαν, τὴν ἐθέρμαιναν. Καὶ ἄρχισε πάλι νὰ λέγῃ τὰ δικὰ της τ'ἀτέλειωτα . . . Ἡ εὐθυμία ἐκορυφώθηκε γύρω στὸ πολυφώτιστο τραπέζι. Κάτι ἐγύνονταν μέσ' ἀπὸ τὸ δωμάτιο τῆς ἄρρωστης, ἐπερνοῦσεν ἀφθονο ἀπὸ τὴν τετράφυλλη πόρτα καὶ ἐφρούσκωνε τὴν ἄκρην τῆς κόκκινης κουρτίνας. Τὸ κρασί δὲν ἦταν τίποτε μπροστὰ στὸ μεθύσι τοῦ ἐσκορποῦσεν ἡ ἄρρωστη.

Καὶ εἰς τὸ τέλος, ἐξέχασαν τοῦ βρίσκονται, ἐξέχασαν τί εἶχαν ἔμπρός τους. Ἐνα τραπέζι χαρᾶς, γεμάτο λουλούδια, ἔβλεπαν, καὶ τίποτ' ἄλλο. Καὶ ἄρχισαν, ὅπως εἶχεν ἐπιθυμήσει ἡ Ἀργυροῦλα, νὰ γελοῦν καὶ νὰ φωνάζουν, νὰ λέγουν φαιδρὰ καὶ τραγούδια . . . Ὅχι φαγί, παρὰ γλέντι . . . Κ' ἔλαμπαν τὰ κερά ἀναμμένα, ὅπως στὴ γιορτῇ της κ' ἀστραφταν τὰ κρύσταλλα καὶ τ'ἀσήμια καὶ τὰ κρασιά, σὰν ρουμπίνια καὶ σὰν τοπάζια. Φῶς καὶ ζωὴ καὶ γέλια καὶ πανηγύρι !

Καὶ ἡ Ἀργυροῦλα ἐνθουσιάσθηκε. Ἐκτίπτης τῆς παλάμης σὰν παιδάκι καὶ ἐφώναξε, δυνατὰ ὅσο μποροῦσε :

— Ζήτω!... Ζήτω!... Ζήτω!...

Καὶ χωρὶς νὰ προφθάσῃ νὰ τὴν κρατήσῃ κανένας, ἐτίναξε τὰ σκεπάσματα καὶ βρέθηκε ὁρθή.

Ἐφοροῦσεν ἕνα κίτρινο ματινὲ μὲ μαῦρες δαντέλλες, κ' ἕνα κάτασπρο φουστάνι. Ντυμένη εἶχε πέσει στὸ κρεββάτι. Μόνον τὰ μαῦρα μαλλιά τῆς ἦταν λυτά, καὶ τὰ μικρούτσικα, τὰ παιδικαῖα τῆς ποδαράκια μὲ τῆς κάλτσες.

Ἐτρεξεν, ἄρπαξεν ἕνα ποτήρι μισογεμᾶτο καὶ τὸ ἐσήκωσε μὲ ὀρμή.

— Θὰ κάμω κ' ἐγὼ μιὰ πρόποσι, εἶπε. Πίνω στὴν ὑγεία τῶν πουλιῶν! Πιέτε ὅλοι!... Τὰ ποτήρια σας!

Ἐστάθηκαν καὶ τὴν ἔβλεπαν χαζοί. Ἡ ὀρμή τῆς ἦταν τόσο μεγάλη, ποῦ παράσερνε κάθε δύναμι, κάθε ἀντίστασι. Καὶ ὅλοι βρέθηκαν μπροστά τῆς σὰν βουβοὶ καὶ σὰν δεμένοι.

— Ζήτω! ἐφώναξε πάλι. Στὴν ὑγεία τῶν πουλιῶν!... Μὴ φοβᾶστε, θὰ πέσω πάλι... Μιὰ στιγμή!... Μιὰ στιγμή!... Ἄχ! τί εὐτυχὴς ποῦ εἶμαι!... εὐτυχὴς! εὐτυχὴς! Ἔτσι σὰς θέλω!... Ζήτω!

Καὶ ἔκαμε νὰ κατεβάσῃ τὸ ποτήρι γιὰ νὰ τὸ φέρῃ στὸ στόμα.

Ἀλλὰ κάτι αἰσθάνθηκε, ἐπαράλυσε, ἄφησε τὸ ποτήρι κάτω ἐξάρωσε, καὶ ἔφερε τὰ χέρια στὸ στήθος. Σὰν ἕνας πόνος δυνατὸς τῆς ἐπαραμόρφωσε διαμῆς τὸ πρόσωπον...

— Ἄχ, κ' ἐκεῖνος ὁ γιατρός! εἶπεν ἡ βραχνὴ φωνή, σβυμένη. Τὸ κορμί μου μοῦ τᾶχει γεμᾶτο ἀπὸ σταυροὺς μὲ τὸ μολύβι του... Θεέ μου! πόσα βιζικάντια πιά θὰ βάλω...

Κ' ἐσωριάσθηκε κάτω, — μακρὰ ἀπ' τὸ κρεββάτι τῆς ἀφώστειας, στὰ πόδια τοῦ τραπεζιοῦ τῆς χαρᾶς.

Τὸ σωματάκι τῆς ἔκαμεν ἕνα ὑπόκωφο δοῦπο, ποῦ πνίγηκε στὰ χνούδια τοῦ χαλιοῦ. Ἀνατρίχιασαν ὅλοι.

— Ἀργυροῦλα! ἐφώναξε σὰν τρελὸς ὁ ἄνδρας τῆς.

Κ' ἔτρεξε κοντὰ τῆς...

Καὶ μέσα στὸ δωμάτιο ποῦ ἐγλέντοῦσαν γι' ἀγάπη τῆς καὶ χωρὶς ἀγάπη, ἐχίθηκε μιὰ θλίψι σὰν ποτάμι, ἕνας οἶκτος ἀπέραντος, — ἀπέραντος σὰν τὴ χαρὰ τῆς Ἀργυροῦλας, ποῦ ἐσβύσθηκε ἔτσι, γιὰτὶ κανένας δὲν τὴν εἶχε καταλάβει, κανένας δὲν τὴν εἶχεν ἀγαπήσει!

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	Σελίς	ζ'
Στέλλα Βιολάντη	>	9
Ὁ τρελὸς με τοὺς κόκκινους κρόνους	>	67
Ἡ φούρα	>	85
Τὸ βραχιόλι	>	96
Βορεινὸ παράθυρο	>	106
Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τῆς Ἀργυρούλας	>	118

